

politicke **ZATVORENIK**

GODINA XII. - STUDENI 2002. CIJENA 15 KN

BROJ **128**

**Argumenti:
zašto ustaški
pokret i NDH
nisu fašistički**

**Smrt
profesora
varaždinske
gimnazije**

**Krvava "crvena
nit" Jakova
Blaževića**

**Ameriko,
oslobodi
Zvonka Bušića**

politički ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDSEDJEDNIK DRUŠTVA
Jure Knežević

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežević

OVAJ BROJ UREDIO
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Masarykova 22/IV.
tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

PRIJELOM I TISAK
TIVA Tiskara Varaždin, Trg bana Jelačića 21

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja preplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***

Žiro račun: 2503007-1100009317
kad Volksbank d.d. Zagreb

Devizni račun: 416446-7101 S.W.I.F.T.
Code VBCRHR22 kod Volksbank d.d. Zagreb
***

Rukopisi se ne vraćaju,
list uredjuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima
***

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i pretplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688
***

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Slika na naslovnoj stranici:
Josip Botteri - Dini: Hrvatski
kralj Petar Švacić (2002.)

ŽRTVU PRETVARAJU U ZLOČINCA

Hladnokrvno kao Ninić ili afektivno kao ministrica pravosuđa Antičević-Marinović, ali s puno mržnje i ne obazirući se nimalo na istinu, proglašavaju Juru Francetića zločincem, a on je baš primjer žrtve ratnog zločina, jer je nakon teškog ranjavanja nad njim izvršen ratni zločin za koji nikada nitko nije odgovarao. Njega su kordunski Srbi ranjenog dotukli i nad njim se iživljavalii, a komunističke vlasti su to tolerirale. Iako nikada nikakvim valjanim sudskim dokumentom Jure Francetić nije proglašen ratnim zločincem ovih dvoje, još k tome neki pravnici, nazivaju ga takvim.

U pravnoj državi bili bi zbog toga kažnjeni, ali u državi u kojoj su njih dvoje osobe koje dijele packe i odlučuju o sudbini i onih koji se nisu ni rodili, iluzorno ih je tužiti. Takvo stanje je stanje nasilja, a ono uvek izaziva protunasilje. Toga bi morali drugovi biti svjesni, ali poznato je da zlo ne zna stati nego ga se mora zaustaviti kao i njihovog druga Miloševića. A da je kojim slučajem Milošević pobijedio, Ninić bi sigurno bio guverner u njegovoj Hrvatskoj, jer i u ovakvoj on prakticira bratsvo i jedinstvo, pa u šibeniku instalira za gradonačelnika Srbina, kao da je tamo većinsko srpsko stanovništvo i kao da se velikosrpska agresija nije dogodila, a prigovara Paveliću za Rimske ugovore.

Okrivljuju sadašnje udžbenike za pristranost, a prešućuju da i ovo malo istine što je u njima ne može vratiti pamćenje naciji nakon 47 godina ispiranja mozga u njihovim komunističkim i protuhrvatskim udžbenicima.

Zakonom koji namjeravaju podvaliti u paketu, podmeću minu hrvatskom narodu. Oni ovim zakonom sprječavaju slobodnu raspravu o komunističkim zločinima počinjenima nad Hrvatima, ali i ne samo nad Hrvatima, rehabilitiraju komunističke zločince prije suda, a da sud ne goni Radu Bulata i druge poznato je već godinama. Gdje nema tužitelja nema ni tuženoga, zato oni ovim zakonom otvaraju ponovo mogućnost denuncijacije, novih dossiera i ograničavanja ne samo slobode, nego napretka i onim generacijama koje još nisu ni rođene. Oni ponovno zagađuju Hrvatsku.

Jure KNEZOVIĆ
predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika

SUDIONIŠTVO U ZLOČINU

Je li moguće nasiljem nametnuti slobodu i demokraciju? Mogu li se ograničavanjem prava svih osigurati prava svih? Može li se nepravdom postići pravda? Nekritični apologeti Robespierre-a i Saint-Justa na sva ova pitanja sigurno bi odgovorili potvrđno. Više od dva stoljeća nakon njih, poznati teoretičar i mislilac napredne, humanističke orientacije, Stipe Mesić, založio se također za ograničavanje ljudskih prava i sloboda, jer da se samo tako može suzbiti terorizam. Sličnu argumentaciju u međuvremenu su koristili Georges Sorel i njegov duhovni posinak, Benito Mussolini, koji je nasilja nad Hrvatima smatrao potrebnima radi širenja danteovske kulture. Austronjemačko mazalo, koje se prometnulo u kancelara Trećeg Reicha, Adolf Hitler, slobodu i napredak čovječanstva vidio je samo u ograničavanju prava pripadnika "nižih rasa" ili, zašto ne, u njihovu iskorjenjivanju. Marksistički praktičari Vladimir Ilijić i Josif Džugašvili, skupa sa svojim oponašateljima i sljedbenicima, od Bele Kuna i Lava Bronštajna do Pol Pota i Josipa Broza, svoje se krvave tragove također objašnjavali povijesnom nuždom na putu u opće blagostanje i slobodu.

No, to nije samo prošlost. Ostaje nam samo nadati se da obijesno sljepilo kojim tzv. međunarodna zajednica i u ovo doba kani rješavati sudbinu Bosne i Hercegovine ne će uroditи sličnim plodovima. Za to nema nikakvih jamstava: BiH ostaje poligonom jednoga mračnog eksperimenta u kojem najviše stradavaju njezini građani.

Međunarodni su čimbenici potpuno pasivno promatrati, a nerijetko i poticali, velikosrpsku agresiju na BiH. Jedini instrument kojeg su pritom primjenjivali jest produbljivanje postojećih razlika između Hrvata i bosanskohercegovačkih Muslimana. Krvavom ratu, stradanjima, a onda i raspadu BiH moglo se stati na vrat kratkom i odlučnom intervencijom protiv Srba. Međutim, za to nije bilo volje. Prava svrha niza planova o "kantonizaciji" BiH u to vrijeme nije bila u funkciji osiguravanja opstanka BiH, nego upravo obrnuto, u funkciji legalizacije srpske agresije i istodobno u slabljenju hrvatsko-muslimanske kohezije. Bilo je potpuno jasno, da različiti interesi tih dvaju naroda mogu, a ako se valjano potaknu, i moraju dovesti do spora i posljedičnoga sukoba.

A kad su stvorene političke i psihološke pretpostavke za taj sukob, bilo je logično optužiti Hrvate i Hrvatsku, ne bi li se tako u islamskom svijetu pariralo animozitetu kojeg je neminovno proizvodila agresivna zapadnjačka politika na Srednjem i Bliskom istoku. Izvješćem Komisije UN za ljudska prava od 19. svibnja 1993. Hrvati su optuženi za izazivanje ratnog sukoba s Muslimanima u Srednjoj Bosni i Mostaru i teška kršenja ljudskih prava. To su izvješće u pogledu Srednje Bosne pripremila dva izaslanika te Komisije, koji su na srednjobosanskom području proveli ni manje ni više nego šest dana, nakon što su prethodno prošli poduku o povijesti BiH i prilikama u njoj. Ono što inače traži i više od jednog života, ta su dva stručnjaka svladala u svega - tjedan dana. Njihovo izvješće zapečatit će sudbinu srednjobosanskih Hrvata, iako će kasnije – pred sudom – oni priznati da tijekom šest dana boravka u Srednjoj Bosni nisu razgovarali s nijednim "običnim" Hrvatom, nego tek s nekolicinom političkih i vojnih prvaka.

Ovih par rečenica ne aspirira na status definitivne istine o hrvatsko-muslimanskom ratu, nego tek hoće ilustrirati psihologiju zapadnjačkoga Nadčovjeka koji sa svojih keopsovskih visina ne će i ne želi vidjeti putove i rovove što ih iskopa neznani bosanskohercegovački krt. Samo jedna takva, nasilnička i nedemokratična psihologija može ignorirati raspoloženje bosanskohercegovačkih birača, izraženo na nedavnim izborima. Umjesto da iz toga izvuku pouku i nauče poštivati narodnu volju, te joj pomognu da se očituje u civiliziranu i miroljubivu obliku, međunarodni moćnici brutalno nameću svoja rješenja i svoje odluke.

Mi, koji smo sličnu brutalnu ignoranciju trpjeli desetljećima, ne trebamo biti zbog nje začuđeni, ali nas svakako treba brinuti mogućnost da njezine posljedice još jednom proživimo u krvavu obliku. No, ipak nas od svega najviše treba brinuti činjenica da hrvatski politički čimbenici i hrvatski mediji ne pokazuju nikakva interesa za sudbinu BiH niti sudbinu Hrvata s onu stranu granice. A *magla štono Unu skriva*, naših je *jauk turobni*. Naša šutnja jednak je sudioništvu u zločinu.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

AKTUALNO 2

VIJEĆE HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA ODRŽALO TREĆU SJEDNICU U HERCEGOVINI 4

Jure Knežević

JESU LI USTAŠKI POKRET I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA FAŠISTIČKI? 7

900. OBLJETNICA SMRTI HRVATSKOGA KRALJA – MUČENIKA PETRA SVAČIĆA 11

Tomislav Heres

AMERIKO, OSLOBODI ZVONKA BUŠIĆA 13

Jure Knežević

ZATRAŽIT ĆEMO SUSPENZIJU HRVATSKE U VIJEĆU EUROPE . . . 15

NOVI HRVATSKI BLEIBURG ZAČET U CAFÉ DEN HAAG (14.) . . 18

Mato Marčinko

HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (IV) 21

Ivan Gabelica

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (IX.) 26

Jure Knežević

DJETINJSTVO BEZ OCA 28

Vidinka Geoheli

PROLJEĆARSKA RAŠOMONIJADA (II.) 31

Dr. Zoran Božić

GDJE SU NESTALI POZNATI VARAŽDINSKI PROFESORI 1945 . . . 35

Franjo Talan

PROGON KATOLIČKIH SVEĆENIKA 37

Bruno Zorić

STRAVIČNI KRAVAVI TRAK "CRVENE NITI" JAKOVA BLAŽEVIĆA . . . 40

Ivan Vukić

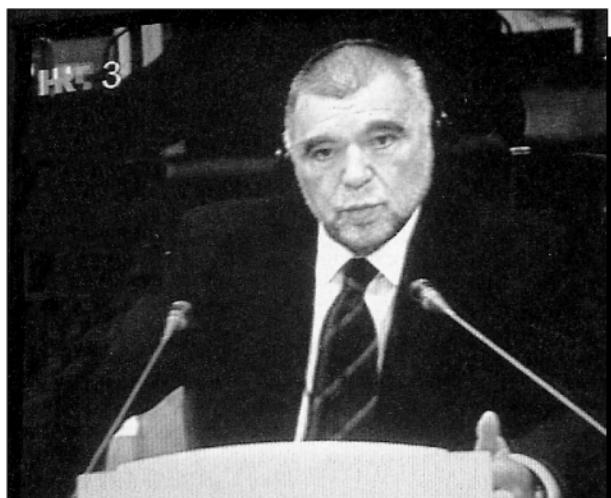
POKRŠTENJE HRVATA I GLAGOLJICA (20.) 44

Mato Marčinko

MESIĆ À LA CARTE

Od niza odjeka Mesićeva svjedočenja protiv **Slobodana Miloševića**, najzanimljivijima se čine dva.

Prvo, odgovor Mesićeva ureda na komentar *Glasa Koncila*. Kad je *Glas Koncila* u uvodniku spočitnuo Mesiću da je morao reagirati na Miloševićeve klevete o fašistoidnosti Hrvata i 700.000 žrtava Jasenovca, "stručnjaci" s Pantovčaka su cinično uzvratili da GK, eto, misli kako bi slika Jasenovca bila drugačija ako je broj žrtava manji. Time su "stručnjaci" za međunarodno pravo, i uz silnu pomoć učenoga Čedomira Prodanovića, pokazali

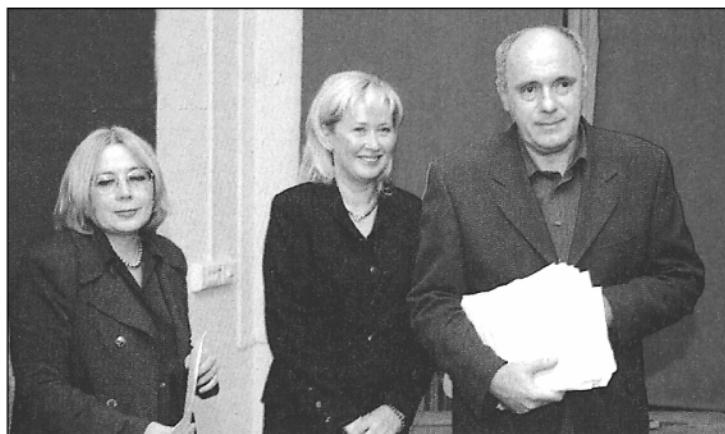
da im uglavnom nisu jasne elementarne stvari. Otvaranje sabirnih logora i internacija ne moraju, naime, sami po sebi predstavljati zločin. Zločin se sastoji u tome kako se i po kojem kriteriju ljude internira i kako se prema njima odnosi. Dakle, kod Jasenovca nije problem u tome što je postojao, nego u tome što se u njemu nisu poštivala pravila međunarodnog prava. Mesić je, dakle, morao reagirati, da je znao, i da je htio obraniti obraz vlastitoga naroda. No, nije ozbiljno od njega očekivati ni jedno ni drugo.

Drugo, u tjednom biltenu *Nacional* Mesić je objavio dnevničke zapise pod naslovom "Moja tri dana u Haagu". No, on u Haagu nije bio samo tri dana. Svjedočio je i ranije, u predmetu Blaškić, kad je Hrvatsku optuživao za agresiju na Bosnu i Hercegovinu. Tada nije pisao javni dnevnik. Štoviše, lagao je javnosti, tvrdeći da nije svjedočio. Računao je da istina nikad ne će izići na vidjelo, a to – i kad je od Mesića – previše je.

(T. J.)

ZVJEZDANI TRENUK HRVATSKE ZNANOSTI

Utorak, 7. listopada 2002. veliki je dan u povijesti čovječanstva, napose u povijesti znanosti u Hrvatskoj i Americi: na zagrebačkom je Filozofskom fakultetu, pred dičnim veleumovima naprednog dijela čovječanstva, Žarkom Puhovskim i Nadeždom Čačinović (nekad još i: *Puhovski*) doktorsku disertaciju na temu "Filozofska konstrukcija braka od Platona do Hegela" obranila Lynn Montgomery, supruga američkog veleposlanika u Beogradu, Williama Montogomeryja.

Nadežda, Lynn i Žare: trenutak za povijest

Javnost je o tome obaviještena u nizu tiskovina, uz napomenu da je uglednu znanstvenicu bodrila skupina hrvatskih uglednika koja ima poseban tretman u američkim diplomatskim krugovima u Zagrebu. Bilo je neizvjesno do samoga kraja, jer ju je ispitno povjerenstvo rešetalo skoro do pristrandosti, ali je Lynn ipak pobijedila. Za uspomenu se fotografirala s mentorima. Jedino su se malobrojni zlobnici pitali, zašto Lynn baš o braku, i zašto baš pred Žarkom i Nadeždom nekad Puhovski...

(Z. P.)

ČEMU HRVATSKA DRŽAVA?

Krajem listopada hrvatski su mediji sramežljivo obavijestili javnost, da je općinsko vijeće Gvozda većinom glasova račanovskih zastupnika usvojilo prijedlog da se Gvozdu da nekadašnje ime (Vrginmost). Istodobno je prihvaćen prijedlog SDP-a da se Ulica kralja Petra Svačića preimenuje u Ulicu Nikole Tesle, da Starčevićeva postane Nazorovom, Jelačićeva Zagrebačkom, Ulica braće Radić jednostavno Novom cestom, a Ulica kralja Zvonimira Ulicom Ive Andrića. Bez ulice su ostali dr. Franjo Tuđman i Bruno Bušić, a Hrvatski dom preimenovan je u Dom kulture. Dokle će, dakle, Katilino, zloupotrebljavati strpljivost našu, kliknuli bi u nekim drugim vremenima oni kojima je bilo do vlastitog dostojanstva.

A čini se da nema događaja koji, poput ovoga u Gvozdu, tako jasno osvjetljuje "toleranciju" i raspoloženje srpskih povratnika, psihologiju i strategiju Račanova SDP-a, ali i nudi odgovor na pitanje, zašto je neovisna hrvatska država nužna za opstanak hrvatskog naroda. U Hrvatskoj koja nije hrvatska, nema opstanka ničemu hrvatskom...

(Z. P.)

DVA FILANTROPA

Mesić (Stipe), poznati hrvatski humanist i napredni mislilac, za promicanje demokracije odlikovao je **Georgea Sorosa**, također humanista i naprednog mislioca, filantropa koji nemale okrajke svoga enormnog bogatstva daje za širenje ideja "otvorenog društva". Ideje otvorenog društva u Sorosevoj su vizuri zapravo poluge kojima se otvaraju vrata krupnom kapitalu i makinacijama novčarskih magnata. Među njima je i sam Soros, koji je svojim meštarenjem u više navrata i diljem Europe bitno umanjio plaće i ušteđevine radnika. U jugoistočnoj Aziji doveo na rub sloma nekoliko inače perspektivnih nacionalnih gospodarstava, a na ulici su završili desetci milijuna ljudi. Hvala Sorosevu humanizmu i čovjekoljublju. Na to je sigurno mislio Mesić (Stipe), tvorac one legendarne misli o prašini i opancima, dodjeljujući Sorosu hrvatsko državno odličje i hvaleći njegovo zalaganje za demokraciju, pravdu i čovjeka. Slično se sličnom raduje.

(P. Z.)

Dva junaka birana...

MARKO VESELICA: MOGUĆA JE KOALICIJA HKDU – SRP

U talk-showu **Zlatka Canjuge** na ko-pričničkoj Nezavisnoj televiziji (NET) gostovali su uvečer 12. listopada 2002. predsjednik Socijalističke radničke par-

tije (SRP) **Stipe Šuvar** i počasni predsjednik Hrvatske kršćansko-demokratske unije (HKDU) **Marko Veselica**. Na čelu 95 posto od ukupno nekoliko stotina po-

litičkih stranaka nastalih u zemljama koje su nekoć bile u sastavu SFRJ, nalaze se, tvrdi Šuvar, bivši članovi SKJ. Ipak, kao nekadašnji glavni tajnik HDZ-a, Canjuga je osporio Šuvarovu tvrdnju da je 70.000 bivših partijaca pristupilo HDZ-u. Canjugina je brojka nešto manja: 50.000, s tim da on dopušta da su neki zatajili svoju raniju pripadnost Kompartiji. Ipak, najbizarniji trenutak večeri uslijedio je, čini se, nakon Canjugina pitanja, je li zamisliva koalicija SRP-a i HKDU-a.

Dok Šuvar prosuđuje da o takvoj koaliciji i ne treba razgovarati, jer ni jedna od tih dviju stranaka bar u idućih desetak godina ne će predstavljati značajniju političku snagu, pa nemaju radi čega koalirati, za Marka Veselicu takva je koalicija moguća, "samo treba doći do profilacije i komunikacije". Bog zna, nije li na potrebu takve "profilacije i komunikacije" Veselicu uputio **George Soros**, kojemu je "hrvatski Mandela" ne tako davno hodočastio na noge...

(M. N.)

U ispovjedaonici pred Georgeom

VIJEĆE HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA ODRŽALO TREĆU SJEDNICU U HERCEGOVINI

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika po drugi put održalo je svoju sjednicu izvan Zagreba. U svibnju je mjesto održavanja bio junački Vukovar, a ovaj put je to Medugorje u Hercegovini, mjesto ukazanja Majke Božje i kozmopolitskog utočište vjernika od izlaska do zalaska sunca. U

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

ali koji nije opustio. Istaknuo je da je Zajednica društava bivših političkih zatvorenika Bosne i Hercegovine

vine prvi put sudjelovala na Kongresu Međunarodne udruge i zahvaljuje predsjedniku **Knezoviću** za pomoć kod osnivanja Zajednice i na samom Kongresu. Zajednica je krovna organizacija koja okuplja 11 društava na području Bosne i Hercegovine a u Internacionalnu asocijaciju može biti iz jedne zemlje samo jedna udruga članicom, pa ne će biti potrebno da ih na međunarodnom planu zastupaju prijatelji. Uz predsjednika Želimira Crnogorcu sjednici su nazočili **Zvonimir Mucić**, tajnik podružnice Mostar, Ivo Marković iz Kiseljaka i **Rade Stojić**, predsjednik Podružnice Čitluk.

Sjednica je počela radom 12. listopada 2002. u 9 sati. Na dnevnom redu bilo je izvješće o novim prostorijama koje je dobila središnjica u Zagrebu. Dopredsjednik **Slavko Meštrović** izvjestio je o tijeku i rezultatima X. kongresa Internacionalne asocijacije. O teškom finansijskom stanju u kojem se nalazi Središnica izvjestio je pred-

Kod fra Joze Zovka

tome mjestu utjehu nade svaki čovjek dobre volje, pa smo i mi pošli ususret našim ispaćenim političkim zatvorenicima, koji u Bosni i Hercegovini nemaju nikakva prava, nije im priznat status političkih zatvorenika, a mnogi su bez zdravstvenog osiguranja i bez ikakva primanja.

Predsjednik Zajednice društava Bosne i Hercegovine i predsjednik "Podružnice Hercegovina" **Želimir Crnogorac** pozdravio je Vijeće Hrvatskog društva političkih zatvorenika i zahvalio na odluci da dodemo u junačku Hercegovinu, upoznamo probleme s kojima se oni susreću, ali upoznamo i ljudi i kraj iz kojeg su mnogi pošli u daleki svijet,

S dragim domaćinom Valentinom Čorićem u njegovu podrumu

jednik, a radi pokušaja neutraliziranja nekih već dugo postojećih problema Vijeće je izabralo odbor od kojeg očekuje rezultate do iduće sjednice.

I ovde se potvrdilo da zadnje nije najmanje važno. Naime, nakon slanja poziva za sjednicu Vijeća čulo se da Vlada spremila ponovno uvođenje verbalnog delikta. Član Vijeća i zagrebački odvjetnik Tomislav Jonjić predložio je Vijeću da u povodu navađa da će vlada Ivica Račana predložiti Hrvatskomu saboru usva-

pokušaj da se nametne zabrana ili ograničenje slobode misli, govora i tiska.

2. Tzv. sudski procesi koji su vođeni povodom tih verbalnih očitovanja, bili su lakrdija i u političkome i u pravosudnom smislu. No, važnije od togaje da ni oštре, nerijetko drakonske osude zbog „verbalnog delikta“, nisu „popravile“, optuženika, nego su ga skoro bez iznimke učvršćivale u vjeri da poredek koji se od riječi, članka ili knjige brani tamnicom, ne zasljuže opstanak ni budućnost;

SAD-a, nezamisliva je bilo kakva zabrana misli, govora i tiska. Hrvatska se treba ugledati u te standarde. Potpuno je pogrešno pozivati se na restriktivno zakonodavstvo SR Njemačke. Hrvatska situacija ni po čemu nije usporediva s Njemačkom, u kojoj se — uostalom — vode ozbiljne rasprave o tome jesu li ograničenja u medijima i u obrazovanju polučila željenje uspjehe;

6. Uer i interneta na neuspjeh je osuđen svaki pokušaj da se ograniči ili zabrani nastojanje da se bilo kakva propaganda, uključujući, recimo, sotonističku, širi bez obzira na granice i jezike;

7. U Hrvatskoj ne postoji nikakva realna opasnost od fašizma i nacionalsocijalizma. Isto tako nema никаквих pojava ustaštva ni neustaštva. Kao izdanak određenoga povijesnoga konteksta, ustaštvo je 1945. doživjelo vojni i politički poraz. Toga je bio svjestan i njegov utemeljitelj, koji nakon Drugoga svjetskog rata nije obnovio ustaški pokret. S druge strane, ni u najtežim trenutcima Domovinskog rata, kad je dramatična situacija i mogla dovesti do buđenja najradikalnijih zamisli, u Hrvatskoj nije bilo никакvih pokušaja da se oživi ustaški pokret. To znači, da za obnovu ustaštog pokreta kakav je postojao od 1929. do 1945., ni tada nije bilo političke volje, niti bilo kojih drugih uvjeta;

3. Svjetska je demokratska javnost, čak i onda kad je zbog svojih interesa simpatizirala s komunističkom Jugoslavijom, oštro predbacivala jugoslavenskom režimu kaznene progone osoba optuženih za verbalni delikt;

4. U osudama jugoslavenskog režima na tom su se planu isticale brojne međunarodne institucije i organizacije za zaštitu ljudskih prava (Amnesty International, Helsinki Watch, Human Rights Watch itd.). Obraz Republike Hrvatske neće osvjetlati ponovni apeli tih organizacija;

5. U demokratskim državama koje često potežemo kao uzor, poput

10. Komunistička je propaganda fašistima označavala ne samo ustaše, nego i dr. Vladka Mačeka i njegove pristaše, papu Piju XII, kardinala dr. Alojzija Stepinca i katoličke (ne samo katoličke!) svećenike. Komunistički su propagandisti tvrdili da je i hrvatska ratna emigracija fašistička. Zar će se u Hrvatskoj ponovno omogućiti slična protodemokratska i protuhrvatska kampanja?

S fra Bonom Ravlićem u Šćitu

janje zakonskog teksta kojim bi se ponovno uveo verbalni delikt, tj. propisalo kažnjavanje osoba koje govorom ih tiskom izražavaju afirmativan stav prema „poraženim ideologijama“, od čega je – zanimljivo – izuzeta poražena, zločinučka ideologija komunizma donese sljedeće

ZAKLJUČKE

1. Hrvatsko društvo političkih zatvorenika okuplja ljudi koji su ujedno nasilničkom, totalitarnom sustavu robijali zbog svojih ideala, počesto samo radi toga što su te ideale tek verbalno očitovali. Radi toga HDPZ načelno osuđuje svaki

11. Pitamo se, koji će sud kompetentno ocijeniti je li određeni istup nekog pojedinca kaznenopravno relevantno „veličanje fašizma,, ili se, pak, radi o pokušaju znanstvene ili umjetničke revalorizacije? Hoće li sudci morati pohadati studij povijesti, ili će angažirati vještake - povjesničare? Ako se izabere potonje, tko će biti i po kojim kriterijima pripušten u krug sudske vještak?

12. Napokon, kad bi bilo kakva represija odnosno ograničenje slobode misli, govora i tiska i bila prih-

nizma. Komisiji UN za ljudska prava, Kongresu SAD-a i drugim inozemnim institucijama i organizacijama.

Prijedlog je jednoglasno prihvaćen i za njegovu provedbu obvezan je Izvršni odbor.

Nakon završetka sjednice svi članovi Vijeća otišli su na sv. Misu u Medugorje, a poslije sv. Mise u crkvu na Široki Brijeg, gdje ih je u 15:00 primio fra Jozo Zovko i u posebnoj kapelici održao nadahnuti vjerski i nacionalni govor. Istakavši

napretku. To smo stalno na našem putu imali prilike potvrđivati.

Većina nas je u Hercegovinu ušla preko Imotskoga, ali mi smo htjeli iskoristiti priliku i posjetiti nasu Ramu, a u Rami našeg fra Bonu Ravlića. Kiša nas je pratila od Medugorja do Jablanice, ali nam je zato utjeha bila Neretva - bogatstvo vode u kršu. Nakon Jablanice očaravala nas je ljepota prirode, sklad jesenskih boja.

U Rami mnogi od nas nisu nikada bili. Malo je tko znao koliko je ovaj kraj podnio žrtava samo zbog svoga hrvatsva. Iznenadili smo se silnom mnoštvu što se slijevalo na sv. Misu za pobijene Hrvate u Drugom svjetskom ratu. U crkvi su se čitala imena pobijenih a radio je Misu prenosio. Dugačka lista žrtava četničkoga i partizanskog terora. Ramski kraj je popisao svoje žrtve i imenovao počinitelje. Zanimljivo da se četnici i komunisti približno podudaraju u počinjenim zločinima, a priča se da su se u ratu sretali i partizan bi pozdravljao "Smrt fašizmu", a četnik bi odgovarao "Sloboda narodu". Zaglednički su potamanili 1546 Hrvata, većinom civila, a odnos u zločinima je 52,5% četnici i 46,32% komunistički partizani. U spomen tim žrtvama postavljen je Ramski križ i napravljen popis svih stradalih čija su imena ugravirana u željezne spomen ploče. Ramski kraj je ponosan na svoju časnu i tešku prošlost i sve je patnje izdržao, jer su pokoljenja odgajana u poštovanju i vjeri ljubeći svoju krasnu hrvatsku grudu.

Kod Kazimira Vučemila u Tomislav gradu na Duvanjskom polju
(dio članova Vijeća)

vatljiva, po kojim bi se kriterijima izvan kruga zabranjenoga ostavili simboli komunističkog pokreta i poredaka, kad je pod tim simbolima ubijeno više od 100 milijuna ljudi, znatno više nego pod simbolima fašizma i nacizma. Nije moralno, a nije ni politički oportuno, da takvu zakonsku novelu donosi garnitura, kojom upravljaju upravo bivši istaknuti dužnosnici komunističkog režima.

Ove će zaključke Vijeće HDPZ-a dostaviti Hrvatskomu saboru, Internacionalnoj asocijaciji bivših političkih zatvorenika i žrtava komu-

da su Hrvati u Jugoslaviji zbog zabrane vjere i svogaježica išli u zatvore, a danas stranci uče hrvatski jezik, jer že razumjeti taj razgovara na kojem i Majka Božja razgovara s vidiocima. Poslije večere gdje nas je čekala topla hercegovačka janjetina, rado smo se odazvali pozivu uglednog vinara Valentina Čorića i posjetili njegovu vinariju gdje smo bili hercegovački počašćeni i imali priliku kusanja izvrsnih hercegovačkih vina. Oni među nama koji su po prvi put u Hercegovini mogli su se uvjeriti da je to radišan narod otvoren tehnološkim dostignućima i

Nama je bila posebna radost sastati se s našim dragim fra Bonom koji nas je bratski dočekao i počastio. Ramom su svijazočni bili oduševljeni i poželjeli ponovno doći i ostati dulje u tome divnom kraju.

JESU LI USTAŠKI POKRET I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA FAŠISTIČKI?

Vlada Republike Hrvatske u četvrtak, 31. listopada 2002. prihvati je prijedlog izmjene Kaznenog zakona, u koji ugraduje i kažnjavanje pozitivnog prikazivanja, isticanje obilježja, pjevanje pjesama Nezavisne Države Hrvatske i ustaškog pokreta, polazeći - po starome komunističkom običaju - od nedokazane tvrdnju da je ustaški pokret bio fašistički, a NDH zločinčaka fašistička tvorevina.

Time se pozornost hrvatske javnosti svraća s akutnih gospodarskih i političkih problema, te se nacija ponovno vraća u prošlost. Uporite se taj korak Račanova vlada nalazi u preambuli Ustava odnosno izvorišnim osnovama, ugrađenima u Ustav 1990.. Tim su se "izvorišnim osnovama", kao materiji potpuno neuobičajenoj pri pisanju ustavnog teksta, tada protivil mnogi koji su upozoravali na to da se time nepotrebno ideologizira ustavopravna regulativa, te se otvaraju mogućnosti mnogih zlouporaba. To se, evo, i dogodilo. Zanimljiva je jedino tehnika kojom se poslužila neokomunistička vlada. Po ustaljenom običaju podmetanja i prepada, bez široke rasprave u kojoj bi se utvrdilo, je li točno to što bivši komunisti ponovno tvrde i postoji li uopće opasnost od narušavanja ustavnog poredka, tek Što su vlasti izvijestile javnost, prijedlog zakona je već u saborskoj proceduri.

Zaplotonjačka orijentacija prema prošlosti

Glavna osobina komunista jesu nesloboda i nasilje. Radi toga, ako nasilja nema, oni ga moraju proizvesti. S tom nakanom vladajuća klika donosi zakon po kojem će mnoštvo mladih postati kažnjenicima, jer je posve realno očekivati da će se mladež zabraniti usprotiviti i prkositi joj. A povrh svega je ta zabrana nepotrebna, jer u Hrvatskoj nema nikakva veličanja fašističkih simbola, organizacija i država. Nema ni veličanje Nezavisne Države Hrvatske, jer o njoj malo znaju i oni koji bi trebali biti upućeni, a pogotovo mladež. Zapravo se radi o pokušaju kriminalizacije isticanja hrvatskih nacionalnih ih osjećaja, pri čemu se vlasti kao slabi imitatori oslanjaju na neke (ali ne sve, i ne općeprihvaćene!) tude propise. NDH se ni po čemu ne može usporedivati s Mussolinijevom Italijom ili Hitlerovim Trećim

Reichom, niti se ustaški pokret može poistovjećivati s fašističkim ili nacional-socijalističkim.

Ustaški pokret nije bio plod imperialističkih planova, niti je NDH bila agresorska sila koja je napadala druge države. Ustaški je pokret nastao kao reakcija na velikosrpsku monarho-fašističku diktaturu, NDH je plod te borbe u tadašnjim povjesnim okolnostima. U njoj, doista, nije bila demokracije. Ali, u kojoj je zemlji u ono vrijeme bila demokratski poredak? Je li njihov **Staljin** prakticirao demokraciju? Jesu li demokraciju uživali baltički narodi, Krimski Tatari ili Poljski Nijemci? Nije li Amerika svoje državljane japanskog podrijetla strpala u sabirne logore kad je zaratala s Japanom, pa u Americi ne postoji zakon koji su naši imitatori prepisali od Nijemaca. Ako je ikomu sličan, naš je slučaj sličan slovačkomu. Ali, u Slovačkoj ni ne pomišljaju donijeti takav zakon. Takav zakon ne postoji ni u baltičkim zemljama, koje su također imale vlade koje su činile to što su od njih tražili Nijemci.

Postupak aktualne hrvatske vide nije samo pokušaj ograničavanja ljudskih sloboda, nego i pokušaj nametanja vjećite krivnje hrvatskom narodu, zbog koje bi svи budući naraštaji morali hodati "sagnute glave". Jer, bit je u tome, da oni koji su bili protiv NDH nisu bili za neku demokratsku Hrvatsku, nego su bili za Jugoslaviju. Ovakvu ili onaku, ali Jugoslaviju. To znači, da se borba za hrvatsku državu poistovjećuje sa zločinom i fašizmom. Radi toga se tom zakonom treba sada i odmah usprotiviti. Treba se poslužiti svim zakonitim sredstvima. Ne očekujte da za vas to netko drugi učini. Učinite to sami. Obratite se saborskim zastupnicima iz svoga okruženja i javnim radnicima. Ne odgadajte, jer nije istina daje ustaški pokret bio fašistički pokret, jer nije istina daje hrvatski narod zločinčaki narod, jer naši potomeci ne smiju biti kažnjeni zbog posljedica treće-sjajanskih izbora!

Komunisti ne mogu bez nasilja, pa zbog svoga mentalnog sklopa proizvode konflikte koji mogu biti pogubni za naš narod. Hrvatsko društvo političkih zatvorenika (HDPZ) je na sjednici Vijeća održanoj 12. listopada 2002. u pogledu toga zakona donijelo **Zaključke** koja objavljujemo

Dr. Alojzije Stepinac: "Hrvatski se narod plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu!"

također u ovom broju, a sada koristi prigodu opetovati:

Zašto ustaški pokret i NDH nisu fašistički?

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika (HDPZ) kao dragovaljna i nestранаčka udruga koja okuplja žrtve totalitarnog sustava, oštro osuđuje svaki pokušaj rehabilitiranja nedemokratskih, totalitarnih ideologija koje propovijedaju neslobodu i nasilje. U tome HDPZ ne pravi nikakvu razliku između fašizma, nacionalsocijalizma i komunizma.

Fašizam i nacionalsocijalizam su, zbog svojih nasilničkih postupaka, pod kojima su trpjeli i brojni Hrvati, doživjeli zaslужenu međunarodnu osudu. Komunizam još uvijek čeka takvu osudu, iako je na znanstvenoj razini ustanovljena njegova zločinčina narav, a Internacionalna asocijacija bivših političkih zatvorenika i Žrtava komunizma u tom se smislu obratila OUN-u i drugim međunarodnim organizacijama. Kao što naglašavaju auktori *Crne knjige komunizma*, komunistički su režimi počinili sve vrste zločina za koje je sudio Međunarodni vojni sud u Nürnbergu: zločine protiv mira, ratne zločine i zločine protiv čovječnosti. Broj njegovih žrtava procjenjuje se na oko stotinu milijuna.

Unatoč tomu, komunistički zločini na razini kolektivne svijesti još uvijek, nažalost, nisu izjednačeni s fašističkim i nacionalsocijalističkim. Postoji svojevrsna „asimetrija oprosta“, koja je posve neprihvatljiva, kako je primjetio

ugledni američki povjesničar Gabriel Jackson. Razlog tomu nije samo značajna uloga bivših komunista u današnjim političkim kretanjima diljem svijeta, nego i činjenica da su demokratske zemlje radi svojih partikularnih ciljeva otvoreno kolaborirale s brutalnim komunističkim režimima, od Staljinova i Maova, do Ceaușescuova i Tito-va. Radi toga se svjesno želi previdjeti da komunizam nužno predstavlja stalnu i nemilosrdnu borbu protiv „neprijatelja“, pa je po tome Jedinstven pokus u povijesti svijeta: stvaranje novog čovjeka uspostavljanjem opće krivnje“.

Oštro osuđujući sve navedene totalitarne režime i ideologije, kao i svaki pokušaj ukidanja ili ograničavanja ljudskih prava i sloboda, HDPZ podsjeća na to da prava i slobode pojedinca mogu biti ograničeni samo i jedino pravima i slobodama drugog pojedinca. U tom svjetlu, HDPZ smatra da osudu zasljužuju svi oni koji pozivaju na nasilje ili diskriminiranje ljudi po rasnoj, nacionalnoj, vjerskoj, klasnoj ili bilo kojoj drugoj osnovi.

S tim u svezi, HDPZ ocjenjuje da su te općeludske vrijednosti dovoljno zaštićene i u postojećemu Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, napose u njegovu čl. 106. (povreda ravnopravnosti građana), 61., 107. (povreda slobode izražavanja misli), čl. 108. (povreda prava na okupljanje i javni prosvjed), čl. 109. (povreda prava na udruživanje), čl. 110. (povreda slobode vjere), čl. 174. (rasna i druga diskriminacija) i dr.

Najava Vlade Republike Hrvatske, da će u predstojećoj novoj kaznenog zakonodavstva biti uvedene posebne norme kojima se štiti čast i ugled predsjednika Republike (pored općih normi za zaštitu časti i ugleda), te će se zabraniti tzv. veličanje bivših fašističkih država i organizacija, izaziva zabrinutost HDPZ-a upravo zbog opasnosti da se širokom i nomotehnički vrlo rastezljivom formulacijom omogući zlouporaba spomenutih normi iz političkih ciljeva. Članovi HDPZ-a, naime, vrlo dobro pamte ne tako davne procese zbog „vrijedanja predsjednika Republike“, ili „neprijateljske propagande“ odnosno „zlonamernoga i neistinitog prikazivanja prilika u zemlji“.

Režimi koji su se štilili takvim i sličnim normama propali su, jer se montiranim političkim procesima i uopće propovijedanjem neslobode ne mogu postići trajni ciljevi.

HDPZ podsjeća na to da povjesno iskustvo uči, kako će se uvijek naći snage koje će težiti ograničenju slobode, ako im se pruži prigoda i dade instrument za postignuće ciljeva. HDPZ strahuje, da bi upravo najavljeni noveli hrvatskoga kaznenog zakonodavstva mogla postati instrument gušenja temeljnih ljudskih prava i sloboda, koje jamči Ustav Republike Hrvatske, pa i spomenute kaznene norme (već spomenuti čl. 106., 107. i dr. KZH).

HDPZ mora primijetiti zabrinjavajuću pojavu, da se u današnjoj Hrvatskoj, čija je Vlada proklamirala orientaciju prema budućnosti, mediji pod vladinim nadzorom i njoj blicki centri političke moći primarno bave prošlošću. U toj retrogradnoj strategiji osjeća se snažna tendencija da se svakog naglašenije izražavanje nacionalnih osjećaja pojisi

tovjeti s ustaštvom, pri čemu se istodobno hoće učiniti neu-pitnim i neprijeponim da su ustaštvu i Nezavisna Država Hrvatska (1941.-1945.) fašistički pokret odnosno fašistička državna tvorevina.

HDPZ ni na koji način ne osporava da je NDH bila nedemokratska državna tvorevina, u kojoj su doneseni nedemokratički i nekršćanski rasni propisi koji su pogadali čitave narodnosne skupine. HDPZ također ne osporava da su uime tadašnje hrvatske države lišeni života i brojni nedužni ljudi. Međutim, čini se potpuno neprihvatljivim pristupiti toj državi i ustaštvu kao političkom pokretu s apriornom i generalnom negacijom. Takva, apriorna i generalna negacija, neprihvatljiva je napose na kaznenopravnoj odnosno sudbenoj razini, jer dovodi sudece i sudove u vrlo sklisko područje vrednovanja znanstvenih prosudbi ili političkih stavova pojedinca.

HDPZ također želi podsjetiti da apriorna i uopćena oznaka ustaštva i NDH kao fašističke tvorevine potječe iz naslage komunističke propagande, koja je sve protivnike proglašavala fašistima. Po tom su ključu u fašiste svrstani A. Pavelić i V. Maček, kardinal Stepinac i B. Bušić, a neki su renomirani marksistički, "mislioci" išli tako daleko da su čitav hrvatski narod ili bar njegovo iseljeništvo, svrstavali u fašiste.

Međutim, za slobodnu znanost, takva su uopćavanja neprihvatljiva. Strani povjesničari već desetljećima ustaštvo svrstavaju u fašističke pokrete, nego u "nacionalno-revolucionarne terorističke organizacije poput makedonskog VMRO-a" (Ernst Nolte, 1966.). Velika većina pisaca smatra daje ustaštvo ideologija krajnjeg nacionalizma, a ne fašistički pokret (L. Hory - M. Broszat, Hugh Setton-Watson, J. Rothschild, L. Cohen, P. Warwick, S. Fischer-Galati, J. J. Sadkovich, L. Shaw, R. Patee, Aleksa Ilas, Vassil Selzov, I. Ljubomirova, J. Tomasevich, P. Cvetkov, N. Kofankov itd.).

Spomenuti povjesničari usporedili su ustaški pokret s nacionalsocijalističkim i fašističkim pokretima, te su upozorili na postojanje nekih sličnosti, ali i bitnih razlika:

- a) fašizam i nacionalsocijalizam nastaju unutar nacionalnih država, a njihovi ideolozi otvoreno propovijedaju nadmoć vlastite nacije odnosno rase, te zagovaraju imperijalističke ciljeve. Nasuprotnu tomu, ustaški pokret nastaje unutar višenacionalne države, kao tipičan nacionalsloboditeljski pokret koji je reakcija na ugnje-tavačku politiku jedne (većinske) nacije;
- b) za razliku od fašizma i nacionalsocijalizma koji su nastali unutar homogenih nacija s vlastitom državom, ali sa svrsom radikalnih političkih i socijalnih promjena, ustaštvo svoje ciljeve iscrpljuje u stvaranju države;
- c) za razliku od fašizma i nacionalsocijalizma koji se nasađuju na srednji sloj, ustaštvo svoje pristaše novači u seljaštvu, radništvu i sveučilišnoj mladeži. Pristaše ne privlači nikakva ideološka obojenost pokreta, nego nje-govo protivljenje velikosrpstvu i jugoslavenstvu;

d)

za razliku od fašizma i nacionalsocijalizma kao širokih pokreta, koji traže potporu u postojećim strankama, ustaštvo je usko zamišljena, revolucionarna jezgra;

- e) s fašizmom i nacionalsocijalizmom ustaštvo u određenoj mjeri dijeli kult nacije i države, antidemokratizam, anti-parlamentarizam, historicizam, kult junaštva, kult snage, terorizam i nasilje kao sredstvo borbe za ostvarenje po-

OLASILIO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)
ISBN 1331-4688

politički ZATVORENIK

GODINA XI. - TRAVANJ 2001. CIJENA 15 KN BROJ 109

Američki predsjednik Ronald Reagan, tada u svojtu gvernera savezne države Kalifornije, 4. travnja 1988. potpisuje svećinu izjavu, kojom se 10. travnja proglašava Danom hrvatske neovisnosti. Svećinu, pravog značenja Desetoga travnja nego mnogi Hrvati, Reagan je pozvac pučanstvo Kalifornije, da podupre nastojarja svih onih koji se bore za nacionalnu neovisnost i ljudske slobode. Riječ je o ciljevima koje nije moguće trajno kompromitirati, ali i o simbolima, koji trajno motiviraju. (Ur.)

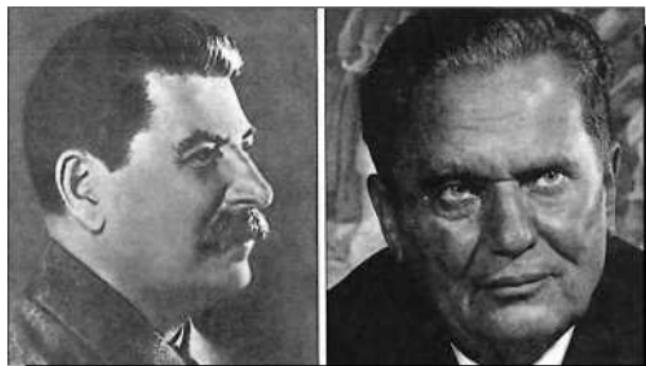
Veliča li R. Regati "fašističku organizaciju"?

- litičkih ciljeva;
- f) u kasnijoj fazi, ustaštvo postaje svojstven i antikomunizam odnosno antisemitizam, iako izvorno, do druge polovice tridesetih godina, odnos ustaškog pokreta prema komunizmu i antisemitizmu nije ni na koji način definiran. Antikomunizam je u predratnom razdoblju bio političke taktike, dok u tijeku rata postaje primarno poslijedicom borbe protiv partizanstva, te ima nacionalnopoličke, a ne ideološke motive. Antisemitizam također ne postoji izvorno, niti je ideološki razrađen, nego se pojavljuje tek nakon 1936. i - unatoč velikim razmjerima stradanja Židova u NDH - ideološki ostaje potpuno akidental;
  - g) u odnosu na fašizam i nacionalsocijalizam, ustaštvo obilježava bitno različiti odnos prema religiji i Crkvi: ustaštvo nema poganskih ni sotonističkih elemenata, niti

zagovara stvaranje „novog Čovjeka”, „nadčovjeka” ili nekoga novog božanstva;

- h) za razliku od temeljito razrađenih ideoloških sustava u fašizmu i nacionalsocijalizmu, Ustaška načela već na prvi pogled odaju ideološku raznorodnost i eklektičnost;
- i) ustaškom pokretu i prije rata i tijekom rata pristupaju ideološki vrlo raznorodni pristaše (pravaši, klerikalci, liberalni antiklerikalci, bivši ljevičari, katolički fundamentalisti, muslimani);
- j) nikada i nigdje nije unutar ustaškog pokreta nastao dokument kojim se ustašto povezuje s fašizmom odnosno nacionalsocijalizmom. Naprotiv, u brojnim izjavama pravaka ustaškog pokreta, pa i samoga njegova utemeljitelja, jasno je istaknuto da je ustašto autohtoni, hrvatski nacionalistički pokret, kojemu je jedina svrha i zadaća uspostava neovisne hrvatske države;
- k) u Ustaškim načelima kao svojevrsnoj bibliji pokreta i njegovoj ideološko-političkoj

Staljin i Tito, poznati borci za demokraciju i ljudska prava

osi, nema ni slova o uredenju države, o stranci ili ideologiji koja bi njom trebala upravljati. Štoviše, osim naznaka o seljaštvu, nema ni slova o ekonomskom uredenju države.

Svijest da sinonim za NDH nije Jasenovac, pokazali su i oni koji su — s razlogom — ostro osudili Jasenovac. Zagrebački nadbiskup dr. A. Stepinac izjavio je: „Hrvatski se narod plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu i ja bih bio ništarija, da nisam osjetio bilo svoga naroda koji je bio rob u bivšoj Jugoslaviji”. Američki predsjednik D. Eisenhower je 15. lipnja 1954. primio izaslanstvo u kojem su mu predstavnici 143 hrvatska katolička svećenika predali Memorandum, upućen svjetskim državnicima, kao upozorenje na težak položaj Hrvata u komunističkoj Jugoslaviji. U tom se Memorandumu ističe, daje nastanak ustaškog pokreta i proglašenje NDH posljedica teškog položaja Hrvata u Kraljevini Jugoslaviji. Američki predsjednik R. Reagan, tada u svojstvu guvernera Kalifornije, 4. travnja 1969. je potpisao službeni dokument, kojim se 10. travanj proglašava Danom hrvatske neovisnosti. Bi li, po zamislu noveli hrvatskoga kaznenog zakonodavstva, pod udar zakona došli Eisenhower, Reagan i hrvatski katolički svećenici?

HDPZ ističe da navedene razlike između ustaštva i fašizma odnosno nacionalsocijalizma, koje su zapravo komplikacije spoznaja i zaključaka poznatih stranih povjesnika, politologa i sociologa, ukazuju na to u kakvoj će se nezahvaljnoj situaciji naći svaki sudac koji bi morao primijeniti norme koje Vlada Republike Hrvatske nagovoće. Mogućnosti političke zlouporabe postat će neograničene, a sloboda misli, govora, tiska i znanstvenog istraživanja doveđena u ozbiljnu opasnost.

Nasuprot pokušajima da se proizvedu novi politički zatvoreni, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika ne želi pomilovanje svog članstva: mi želimo da u Hrvatskoj cvate sloboda i demokracija.

900. OBLJETNICA SMRTI HRVATSKOGA KRALJA - MUČENIKA PETRA SVAČIĆA

Devetstota obljetnica junačke smrti posljednjega starohrvatskoga kralja Petra Svačića uglavnom je medijski prešućeno. Nu nisu ga zaboravili njezini Miljevci. Trodnevna proslava obljetnice od 13. do 15. rujna 2002. priredili su grad Drniš i miljevačka župa, pod pokroviteljstvom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Tko je bio Petar Svačić? Samouki kulturni i družveni povjestnik Šimun Balenović u svojoj knjizi **Povjestnica hrvatskoga naroda** (Društvo Sv. Jeronima, Pučka knjižnica IV., Zagreb 1870.) - u njegovo doba cijenjenoj i popularnoj - "opisuje Petra kao bana i župana sidraškog i kao rodjaka Slaviše kralja, te kako je sjeo na prijesto ikako je Ladislav zavladao Hrvatskom, koja je stradala od sebičnih plemena i poglavara, kao i zbog toga što se nije mogla ustaliti narodna dinastija" (Stjepan Antolić).

Dr. Ivo Guberina smatra, da je Petar Svačić bio ban kralja Slavca, a sin mortista (morskoga župana) Rusina (Slavac je Petru, kaže Guberina, bio ujak). Taj ban Petar, vodja otpora protiv ugarskoga kralja Ladislava, u Kninu se proglašio kraljem. "Došao je u Zvonimirovu priestolnicu, da pokaže da je on njegov zakonit naslijednik. Tu je skupljao pristaše, s kojima je dočekao Kolomana na Gvozd, gdje je potućen i ubijen" (I. Guberina, **Državna politika hrvatskih vladara**, II. dio, Zagreb, 1945., str. 190.).

O smrti posljednjega hrvatskoga kralja Petra i o njegovoj prijestolnici Kninu sačuvane su viesti u jednom jedinom ugarskom ljetopisu iz XIII. st. i njegovoj mlađoj obradbi iz XIV. s. Taj je ljetopis u znanosti poznat pod nazivom **Gesta Hungarorum Šimuna de Keza**, koja su nastala oko god. 1285. U svega tri rečenice prepričava Šimun de Keza, očito iz starjege predložka izvadjenu vijes o sukobu ugarske vojske i kralja Petra: "A on (t.j. Koloman) poslao je vojsku u kraljevstvo Dalmaciju i da je ubiti kralja Petra, koji je, došavši pred Ugre u planinama, koje se nazi-

vaju GOZZD, u spomenutim planinama pobijeden i ubijen. Stoga se iste planine sve do danas u madjarskom zovu 'PATUR GOZDIA' (t. j. Petrov gozd). Sjedište je ovoga kralja bilo u gradu Kninu" (Dr. Nada Klaić, **Povijest**

plemena težka zadaća, da biraju novoga kralja iz nove kraljevske porodice. Ali hrvatska se gospoda ne moguće nikako složiti... Ne znamo, kako su se strančari među sobom ponijeli, ali to se znade, da je protiv privrženika Ladislavljevića ustala druga stranka, koja je podigla na prijestolje domaćega sina, naime bivšega bana Petra od plemena Svačića. Tako bi bar dajelomice priznat kraljem Petar Svačić, kojeg je pleme bilo tada najuglednije i najsiljnije u Hrvatskoj. Čim je postao kraljem, odabra si zaprijetolnicu i utvrdio grad Knin u sredini zemlje, da bi odanle lakše odolijevao svojim suparnicima" (Vjekoslav Klaić, **Povijest Hrvata**, I., Zagreb 1899., str. 123.).

Emilij Laszowski o plemenu Svačići kaže ovo: "SVAČIĆI, staro plemenito hrvatsko pleme. Tomu je plemenu pripadao hrvatski ban i posljednji kralj hrvatske krvi Petar Svačić (1091. - 1102.). Tradicija spominje 1102. župana Djuru od plemena Svačića. Tomu plemenu pripadala je porodica Nelipića. Naslućuje se, da je to pleme promijenilo svoje ime, te da su plemena Bučići i Unučani, koja se u XV. st. spominju, prvobitno pripadali plemenu Svačići" (**Znameniti i zasluzni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925 - 1925, Zagreb 1925.**, str. 251.). Medutim, Dr. Rudolf Horvat u istoj knjizi **Znameniti i zasluzni Hrvati** piše (na str. XII.), da je kralj Petar bio iz roda Kačića: "PETAR (1091. - 1097.), za koga se uzimalo da je bio iz roda Svačića, ali je vjerojatnije, da je bio sinovac kralja Slavca, sin njegova brata, morskoga župana Rusina, iz roda Kačića, stolica mu je bila u Kninu. On se jamačno podporom bizantskoga cara Aleksija I. podigao na hrvatski prijestol".

Drukčije o tome misli Tomislav Raukar: "SVAČIĆI (ispravnije SNAČIĆI), jedno od dvanaest hrvatskih plemena koja se spominju u **Qualiteru** (Trogirski rukopis iz 1387./88.) O njima je sačuvano malo podataka. Svačići se spominju u Trogiru (podkraj XIII. i u

Tomislav HERES

Hrvatski kralj Petar Svačić

Hrvata u ranom srednjem vijeku, SK, Zagreb, 1971., str. 511.).

Pozivajući se na Kartukaz samostana Sv. Petru u selu (XI. st.) i pripis tomu Kartukazu (pripis datiraju od XIII. do XV. st.), neki povjestničari dokazuju, da je kralj Petar bio iz obitelji SVAČIĆA odnosno SNAČIĆA - Rusinov i Slavčev nečak Petrislav.

Vjekoslav Klaić, koji je najdojmljivije opisao smrt posljednjega hrvatskoga kralja Petra, o njegovu podrijetlu piše:

"Kako je naime Stjepanom II. izumrla porodica Krešimirovića, zapade sada hrvatske velikaše i starješine hrvatskih

prvoj polovici XIV. st.)... i knez Neli-pac bio je iz plemena Snačića... Prema nepouzdanom podatu iz pripisa (kraj XIV. st.) Supetarskog kartukaza, u kojem se kaže da je u doba kralja Zvonimira bio 'Petrus Sn(aci)g banus', F. Rački je prvi iznio mišljenje da je taj ban Petar identičan s posljednjim hrvatskim kraljem Petrom; ova hipoteza Račkoga nije u nauci prihvaćena" (En-cikl. Jug., 8, Zagreb 1971., str. 222.).

O mogućnosti, da se domorodstvo posljednjega hrvatskoga kralja Petra moglo začeti u Poljičkom primorju, Ante Laušić razpravlja u svojoj knjigi **Postanak i razvitak Poljičke kneževine do kraja XV. stoljeća** (Književni krug Split, 1991.). U primorskom dijelu Hrvatske nakon smrti posljednjeg Trpimirovića Stjepana II. (umro 1090. ili 1091.) vlada kralj Slavac, za koga se može kazati, da je bio brat primorskoga župana Rusina. Slavac potječe iz današnjega Poljičkoga primorja, integralnoga dijela župe Parthalassie, odnosno Primorske (Kliške) župe. Ne zna se na koji je način došao na prijestolje i koliko je dugo vladao. Sredinom zadnjega desetljeća XI. st. javlja se kralj Petar, za koga se takodjer ne zna ni rod ni podrijetlo. Simon (de) Kezay u svomu djelu **Gesta Hunnorum et Hungariorum** krivo kaže, da je Koloman umjesto u Hrvatsku, poslao vojsku u Dalmaciju, i da mu se na planini Gvozdu suprotstavio kralj Petar, koji je bio pobijeden i po Kolomanovo naredbi pogubljen. Šutnju de Kezina (Kezayeva) izvora o radu i podrijetlu Petrovu pokušala je nadomjestiti kasnija hrvatska historiografije.

B. A. Krčelić piše, da je Petar bio brat kralja Slavca. To isto misli i Šime Ljubić, koji dodaje, da je Petar bio ujedno Slavčev ban i sidraški županl. Franjo Rački je u Petru naslučivao bivšega bana kralja Zvonimira iz roda Svačića. Vjekoslav Klaić prvi je u historiografiji posljednjega hrvatskoga vladara nazvao Petar Svačić. S. V. Klaićem se slažu T. Smičiklas i D. Gruber. Iso Kršnjavi ne priznaje Petra za kralja, ali vjeruje, da je uz Dmitra Zvonimira banovao Petar, koji bi mogao biti iz bilo kojega roda osim roda Svačića. Ferdo Šišić naslućuje, da

je posljednji hrvatski kralj Petar bio Slavo ili Slavić od roda Kačićeva. Sišić smatra vjerojatnijim, da je kralj Petar "bio sinovac kralja Slavca, naime sin brata mu Rusina, zvan još i Petar Slavac, a od plemena Kačićeva". Miho Barada i Viktor Novak, prezime Svačić izvode iz pojma **Snačić ili Značić**.

U zaključku svoga razmatranja Ante Laušić kaže, da je Petar - ban kralja Slavca - "mogao biti posljednji hrvatski kralj". "Presmiono je tvrditi, ali ne i odstraniti predpostavku", veli Laušić, da se domorodstvo posljednjega hrvatskoga kralja Petra "začelo u Poljičkom primorju odakle je najvjerojatnije bio i njegov predhodnik kralj Slavac".

Iznosimo još dva mišljenja iz hrvatske historiografije - Dragutina Pavličevića i Trpimira Macana. Pavličević: "U Hrvatskoj je narodna stranka, t.j. oni koji su bili protiv dolaska Arpadovića na hrvatski prijestol, izabrala za narodnog kralja Petra, koji je vjerojatno bio iz plemena Kačića i rođak neretljanskog kneza Slavca. Petar, koga obično nazivaju (neopravданo) Svačićem, stolovao je vjerojatno u Kninu... Ujedinjena Hrvatska bila je kratkog vijeka jer se novi ugarski kralj Koloman spremio i 1097. s vojskom provalio preko Drave i krenuo preko Gvozda, po madjarskim izvorima Petrova gvozda, prema Kninu. Ususret mu je sa svojom vojskom krenuo kralj Petar i zametnuo s njim bitku na spomenutoj gori, koju izgubi hrvatska vojska, a Petar tu i pogine" (D. Pavličević, **Povijest Hrvatske**, Zagreb 1994., str. 73.). Macan: "Da bi sačuvali svoju nezavisnost, Hrvati su se okupili oko izabranoga kralja Petra (1093.-1097.), koji je uspio sjediniti Hrvatsku, ali je uskoro pretrpio poraz u sukobu s ugarskim kraljem Kolomanom na Gvozdu, po njemu prozvanom Petrova gora" (T. Macan, **Hrvatska povijest**, MH, Zagreb 1995., str. 43.).

Sigurno, dakle, znamo samo ovo: Posljednji hrvatski kralj narodne krvi zvao se PETAR, prijestolnica mu je bila u Kninu, u borbi protiv tudjinskoga osvajača kralja Kolomana poginuo je na Gvozdu (gvozd = šuma, GVOZD = šumovita gora) koji je po njemu prozvan Petrova gora. Kralj Petar je izgubio

glavu, ali je spasio Hrvatsku. Ugri je nisu uspjeli osvojiti na sablji. Koloman se mogao okruniti Zvonimirovom krunom tek nakon pristanka predstavnika dvanaest hrvatskih plemena (**Pacta conventa** ili **Concordia**). Hrvatska je i dalje u državnopravnom smislu ostala nezavisna država, s Ugarskom je bila povezana samo u osobi kralja.

PRIVIDJENJE

*Učini mi se katkad da si samo
pjesma,
kojom mi majka dozivala snove.
A katkad si ladja pred plov
u daljinu,
u neznane zemlje nove.*

Tomislav Pećarina

***

*Mama šuti
i gleda u čudu.
Nije lako
napustiti grudu,
svoje gnijezdo,
svoje boje,
svoje knjige.
Diže glavu
i napušta brige,
neda da je slome.*

*Vrata cvile,
a u sobi
Prošlost drijema.*

*Da ti pruži ruku
nikog više nema.*

Višnja Sever

AMERIKO, OSLOBODI ZVONKA BUŠIĆA

Sudac John R. Bartels, koji je osudio **Zvonka Bušića** i druge zbog otmice zrakoplova, donio je još 3. travnja 1979. odluku da "svi optuženi smiju biti uvjetno pušteni na dan 31. prosinca 1979. ili nakon toga datuma, što ovisi o odluci Povjerenstva za uvjetni otpust." Od tada se mnogo toga dogodilo: propala Jugoslavija, ostvarena samostalna. Hrvatska i time potvrđena opravdanost postupka Zvonka Bušića i drugih koji su radi hrvatske državne samostalnosti i borbe za slobodu svoga naroda krišli postojeće zakone. Svi osim Zvonka nalaze se na slobodi. Povjerenstvo za uvjetni otpust, očito u službi politike, ne donosi odluku o uvjetnom odpuštu, pa onaj isti sudac koji ih je osudio piše 1992. tom Povjerenstvu:

"Koliko mi je poznato, Bušić se dobro ponašao u zatvoru; on nije terorist, nije prije nikada bio uhićen, te služi kaznu u jednoj od najstrožih i najsigurnijih ustanova... Koliko mi je poznato, Povjerenstvo za uvjetni otpust na slobodu odbilo mu je dati datum puštanja na slobodu te je umjesto toga odlučilo da njegov slučaj ponovno razmotri za petnaest godina. Nišam nikada prije pisao pisma slične naravi, ali u interesu nepristranih i pravde smatram da je postupak Povjerenstva za uvjetni otpust na slobodu bio neuobičajeno i nepotrebno oštar. Smjerno smatram da biste u ovom slučaju trebali preispitati svoj postupak."

Unatoč mukama savjeti ovoga poštene nog suđca, Povjerenstvo ostaje nemilosrdno isto kao i političari, koji, kao Clintonu odgovor predsjedniku Tudmanu 3. svibnja

Jure KNEZOVIĆ

1996. navodi da "su uzeli u obzir Činjenicu da je g. Bušić počinio prijestupe jer je želio skrenuti pozornost na patnju hrvatskog naroda, on ipak smatraju da je važnija narav prijestupa za koje je osuden g. Bušić i trajna potreba da se susbjaju terorističke aktivnosti." U vrijeme kad Clinton odbija molbu predsjednika Tudmana postojala je već Konvencija između SAD i Republike Hrvatske po kojoj se državljanin dotične države može premjestiti u svoju domovinu na daljnje izdržavanje kazne. Ali Clinton i tu mogućnost odbija, navodeći "Kad prosudjući zahtjeve za premjешtajem zatvorenika na temelju Konvencije, Sjedinjene Države uvijek pridaju veliku važnost tome koliko je težak prekršaj za koji je osuden zatvorenik, te kako bi ranije puštanju teškog prijestupnika nakon njegove premjesta u domovinu utjecalo na povjerenje javnosti u američki sustav kaznenog pravosuđa..."

Američka dvoličnost

Da je Clintonova tvrdnja daleko od istine i pravednosti vidljivo je iz sljedećih postupaka prema drugim američkim osuđenicima: **Victor Buono** je krvnici ubio dviječić graničnih policajaca i bio osuden na dvije doživotne kazne. Osloboden je nakon izdržanih 28 godina. **David Siera** ubio je agenta Američke agencije za susbjanje droge i bio osuden na doživotnu kaznu. Osloboden je nakon

13 godina. **Steve Gay** ubio je bankovnog blagajnika i bio osuden na doživotnu kaznu. Osloboden je nakon 15 godina. **Istvan Kelly** ubio je bankovnog policijskog stražara i bio osuden na doživotnu kaznu. Za vrijeme izdržavanja kazne, dobio je još tri godine zatvora za zločine koje je počinio u zatvoru. Osloboden je nakon 14 godina. **Jedanaester portorikanski nacionalisti** služi kazne između 35 i 90 godina zbog odprilike 130 bombaških napada između 1974. i 1983., u kojima je poginulo šest osoba i destine ljudi ostali osakaćeni. Clintonova je administracija izjavila da je pomilovanje donezeno zato što su presude bile prestroge. Gospoda **Baraldini**, Talijanka koja je zbog niza pljački i pokušaja pljačka u Sjedinjenim Državama, pri čemu su ubijeni jedan zaštitar i dva policajca, bila je osudena na 43

godine zatvora. Osim za pljačke osudena je dodatno za otmicu čuvara u zatvoru. Nakon izdržanih 17 godina vraćena je u Italiju.

Svi dosadašnji pokušaji da se Zvonka ili oslobodi ili premesti u Hrvatsku nisu uspjeli, pa je zbog toga Organizacijski odbor na čelu s dr. **Tihomirom Bušićem** pozvao na mirni prosvjed 19. listopada 2002. ispred američkog veleposlanstva. Centar za zaštitu i promicanje ljudskih prava i Hrvatsko društvo političkih zatvorenika odazvali su se pozivu. U ime saborskog Odbora za useljenjeno skupinu se obratio predsjednik tog odbora, saborski zastupnik **Milan Kovac** i izvještio da je Odbor konzervativno odlučio pokrenuti inicijativu za oslobadanje Zvonka Bušića. Dr. Tihomir Bušić podsjetio je da Zvonko u najstrožem američkom zatvoru izdržava kaznu 16 godina dulje od preporuke federalnog sudca koji ga je 1976. osudio, jer ga je preporuci sudca trebalo osloboditi nakon izdržanih deset godina. Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, istakao je predsjednik **Jure Knezović**, zalaže se za oslobadanje Zvonka ne samo iz razloga što su i **Zvonko** i **Julienne** članovi, nego jer je to naša obveza. Prema Statutu Hrvatskog društva političkih zatvorenika, osoba koja je radi svojih političkih uvjerenja, političkoga ili oružanog otpora u borbi za slobodu i samostalu Hrvatsku, bilo kada i bilo gdje, lišena slobode, smatra se političkim zatvorenikom.

Kad smo pisali naš Statut vjerovali smo da je ostvarenje naših snova - uspostava samostalne hrvatske države - čin kojim će odmah i u buduće svaki Hrvat biti slobodan. Vjerovali smo da će oni Hrvati koji su se zbog opravdane borbe za slobodnu i samostalu državu Hrvatsku u tom trenutku još nalazili u zatvoru, biti oslobodeni. Naša su se očekivanja gradila na moralnoj postavci da je međunardno priznanje hrvatske države dovoljan argument pravosuđu da uvidi kako su se naši suputnici borili za pravednu stvar, koju su mnogi u tijeku naše teške povijesti platili i vlastitim životom. To se do danas u mnogim državama primjenilo, osim u SAD-u, državi koja si rado pripisuje epitet zaštitnice ljudskih prava.

Mi koji smo u bivšoj komunističkoj i prije u monarhofašističkoj Jugoslaviji bili zatvarani i proganjani, znamo da se ţrtva za Hrvatski svugde kaţnjavalala, toga smo, naţlost i da nas svjedoci. I u tzv. demokratskim državama, gdje nije bilo

Julienne Eden Bušić

kommunističke vladavine, također smo bili zatvarani. Zašto, ako je tamo bila demokracija za koju su se, ugledavši se baš u SAD, Hrvati borili? Zato jer za Hrvata nisu sloboda i demokracija radi zadovoljenja gusnog egoizma, nego je primarna odrednica naše osobne slobode i demokracije kolektivne stanje naše ispacene nacije. Hrvat ne može biti slobodan, ako njegov bTat, njegov susjed nije slobodan. To zajedništvo i čini našu naciju, a u našoj povijesti mnogi su to zajedništvo posvjedočili. To je zajedništvo posvjedočio i naš brat Zvonko. To su posvjedočili i oni politički zatvorenici koji su došli na prosvjedni skup, gdje je trebalo posvjedočiti naše zajedništvo s našim bratom Zvonkom, s našom sestrom - njegovom suprugom - Julie, koja je skupa s njima prije 26 godina, radi obrane ljudskih prava, izraženih u Povelji Ujedinjenih Naroda, uskraćivala nam je, uz izdašnu, ne samo financijsku, pomoć baš od SAD-a, jugoslavenska komunistička vlast. Mi nikada nismo zborog toga sudionista u kršenju naših ljudskih prava, nikoga osim jugoslavenskih vlasti i hrvatskih komunističkih funkcionara, prozivali ili osudivali, ali mi dobro znademo da prazna vreća ne stoje.

Protiv nepravednih zakona

Upravo bez iznimke naš je položaj bio uvijek bez ikakve zaStite, ali u procjeni naše snage nisu bile kalkulirane rakete s kojima su raspolagali oni koji nas nisu željeli, nego ljubav prema našoj lipjepoj Hrvatskoj, prema našem narodu, a ona je bila i ostaje jača od bilo koje raket! Ta snažna ljubav za svog narod, za općeljudsko dostojanstvo slobode, koju je Bog dao svakom narodu, a moćnici je pokušavaju oduzeti, snaga je koja je prije 26 godina potakla našeg subrata i ostale sudionike, da posvjedoči svjetu o patnjama svoga hrvatskog naroda. Nitko ne nijeće da je tim činom prekšen zakon. Svi smo mi kršili zakone u borbi za više ideale. I drugi su kršili pravo hrvatskom narodu na slobodu, na vlastitu državu i zborog toga ne robuju doživotnu kaznu. Sudu se nikada nismo protivili, iako smo znali da nam nije sklon, a po gornjem vidimo da to ni politika nije.

Trebalo bi biti daje sud radi toga tu da ocijeni namjeru i odredi mjeru. U pravnoj državi trebala bi se vršiti prava, ali mi nismo sigurni da se u slučaju Zvonka Bušića primjenjuje samo prava, jer prava je i jednakost, a Zvonko je u odnosu na slične slučajevje diskriminiran, nad njim se primjenjuje kriterij kao da ne postoji hrvatska država, nego još uvijek Jugo-

slavija, a to nije prava, to nije pravedno. To je uvredljivo za cijelu našu naciju.

Eto, 13. lipnja 2002. javljaju američke novine da je američki državljanin, **Patrick Critton** dobio 5 (pet) godina zatvora zbog otmice zrakoplova, a sudac **Casey Hill** smanjio mu je kaznu za dvije godine i preporučio brzo uvjetno oslobođanje.

Zbog usporedbe treba navesti, da je hrvatski državljanin Zvonko Bušić osudjen 1976. godine, također radi otmice zrakoplova, u Sjedinjenim Američkim Državama na doživotnu kaznu zatvora. Njegov jedini cilj bio je ukazati svjetskoj

mi u borbi za slobodu svoga naroda i obranu zapadne civilizacije odrobijali samo za komunističke Jugoslavije više od pola milijuna godina robije. Sada je vrijeme da prosudimo Što se dogodilo s tom Amerikom i što će se dogoditi budućim naraštajima s ovom Amerikom. Mi moramo postaviti pitanje može li se zvati velikom naciju koja se napaja na posljednjim godinama robovanju čovjeka koji jest prekšio zakon, ali ne iz koristoljubja, nego iz ljubavi. Koji je smisao ne oslobođanja, nego štoviše nedopuštanja da se Zvonko prepusti na

javnosti na kršenju ljudskih prava Hrvata u bivšoj Jugoslaviji. Od tada, već više od 26 godina robuje. I sudje istaknuo da namjera nije bila identična posjedici, ali je zaprepašćujuće, upravo osvetničko, ponašanje vlasti Sjedinjenih Država inizistirajući na robiji do daske. Kakva je to civilizacija koja primjenjuje osvetu umjesto milosrđa? Kakva bi bila ta globalna slika američka, ako svoje pilote koji pobiju 20 Talijana osloboda krvnje, ako svoje ne da Haagu, a druge progoni? Može li takva civilizacija imati budućnost?

Mi, koji smo u toj Americi gledali uzor imamo pravo postavljati ta pitanja, jer smo

daljnje izdržavanje kazne u Hrvatsku, gdje bi bio bliže svojim nadražima i počeo proces resocijalizacije? Takvo ponašanje je za nas žrtve totalitarnoga sustava neprihvativljivo, a totalitarizam je funkcioniраo na način da je politika odredivala pravdu.

Zato Hrvatsko društvo političkih zatvorenika očekuje od mjerodavnih u SAD-u da donesu odluku o pomilovanju odnosno o premještaju Zvonka Bušića u Republiku Hrvatsku, a Hrvatsko društvo političkih zatvorenika otvorena srca očekuje svoga člana.

ZATRAŽIT ĆEMO SUSPENZIJU HRVATSKE U VIJEĆU EUROPE

(Razgovor s predsjednikom Hrvatskog društva političkih zatvorenika, Jurom Knezovićem, objavljen u *Slobodnoj Dalmaciji*)

Uskoro će se navršiti godinu dana otako je Hrvatski sabor usvojio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika. Nezadovoljni tim zakonom, jer im se retrogradno ukidaju već stecena prava, između ostalog, i na naknadu za dane nezaposlenosti

zatvorenik" imamo li se cega bojati kada on dođe na vlast. Odlučno je to opovrgnuto i rekao da će nam biti ispunjeni svi zahtjevi. Međutim, kada je došao na vlast, zakon je gotovo ritualno izmijenjen, a naša stecena prava ponistišena i to retroaktivno. Žalili smo se Ustavnom судu, pokre-

bodili komunizma. Nisu to socijaldemokrati, njih možete u ovoj vlasti nabrojati na prste, nego reciklirani komunisti. Ja znam što je socijaldemokracija, jer sam živio u Njemačkoj 20 godina i bio član njemačkih socijaldemokrata.

SD: Možete li to obrazložiti?

- Socijaldemokracija je socijalna, ona se bazira ponajprije na zaštiti ljudskih prava i zaštiti radništva. Ako pogledate kakve je zakone Račanov Vlada donijela, gdje se upravo išlo na ukidanje radničkih prava, onda se ova vlast ne može zvati socijaldemokratska. Oni su morali u svom mandatu poboljšati prava radnika, a ne pogoršati! Međutim, dogodilo se suprotno. Oni su skresali prava radnika, a na svakome koraku nailazimo samo na poskupljenja, smanjivanje prava. Svjedoci smo toga da ova Vlada ide na ruku samo poslodavcima, a ne radnicima. To je kapitalizam 19. stoljeća i to mora radati nezadovoljstvo. U pogledu ljudskih prava, istina, ne pozivaju se na "diktaturu proletarijata" ali najbolje je ogledalo slanje teško naoružanih specijalaca na demonstrante, pa je to izrazit manjak socijaldemokratskog rješavanja problema.

SD: Vratimo se na ukidanje prava. Spomenuli ste da su prava ukinuta retroaktivno što, kako držite, nije u skladu sa Ustavom?

- To je boljevički akt, to je protuzakonito. Sudci, međutim, presuduju u korist političkih zatvorenika. Ali unatoč tome, naknadno nam se ne isplaćuju, jer vjerujem da vlast igra na kartu "neka ljudi umru". Naši članovi su stari, prosjek je 74 godine i polako

nakon izdržanog zavora ili pritvora, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika Ustavnom je суду podnijelo zahtjev za ocjenu ustavnosti toga Zakona, ali do danas, unatoč, požurnicama, nisu dobili odgovora. Tim povodom porazgovarali smo s predsjednikom Hrvatskog društva političkih zatvorenika **Jurom Knezovićem**.

- Prijе nego što je došao na vlast, pitali smo premjera Ivicu Račana u intervjuu u našem listu "Politički

nuli postupak za ocjenu ustavnosti, ali bez odgovora.

SD: Žalit ćete se i Međunarodnome судu za ljudska prava u Strasbourg?

- Da, ali ne će ostati samo na tome. Zatražit ćemo i suspenziju na članstvo Hrvatske u Vijeću Europe zbog kršenja ljudskih prava. To je reakcija na jedan osvetnički čim prema nama, jer mi u Društvu političkih zatvorenika osjećamo da se komunisti, koji su se vratili na vlast, nisu oslo-

mozvani antifašisti cijeli život su paraziti radničke klase u Hrvatskoj! I sada kada je došla ova vlast, prvo su im povisili mirovine za 40 posto i još za 20 posto 2001. godine. Oni su, dakle, od jednog poteza perom dobili 540 milijuna kuna! I još sada žele da ih se izjednači sa dragovoljcima Domovinskoga rata! Ne gledajući na finansijsku stranu, smatram da je uvreda za Hrvate da se jedan partizan izjednačuje s dragovolnjcem. U Domovinskom ratu ljudi su se borili za hrvatsku državu, a oni su se borili protiv hrvatske države.

SD: Ali antifašistički borci ističu da su se borili za Hrvatsku?

- Nije istina da se ijedan od njih borio za demokratsku federalnu Hrvatsku. To je floskula koju su neki podvalili. Oni su se borili za Jugoslaviju, a ne Hrvatsku. Isto kao i oficiri bivše JNA. To je grupacija koja u Hrvatskoj, kao ni jednoj od republika bivše Jugoslavije, za svoju mirovinu nisu uplatili niti jednu lipu. Oni su svoju mirovinu uplaćivali u vojni budžet u Beogradu i sramota je od Ustavnog suda što je dosudio da se njima treba utvrditi radni staž u Hrvatskoj kako bi mogli dobiti povlaštene mirovine. Umjesto da je Hrvatska dobila novac za njihove mirovine od Jugoslavije, oni su i dalje na grbači hrvatskih poreznih obveznika.

SD: Ovih dana u ime Društva političkih zatvorenika pružili ste potporu neraspoređenim policajcima koji prosvjeduju na Markovu trgu. No bili ste poprilično žestoki u kritikama na račun Vlade RH.

- Hrvatski politički zatvorenici, po prirodi stvari, nisu ljubimci nikakvih policija ni policajaca tako ni onih koji se danas nalaze ugroženi. Međutim, pogodio nas je način na koji se obračunava s ljudima koji se bore za svoja ljudska prava. Mi smo u tome aspektu gledali ljudska prava jer smo i sami žrtve kršenja ljudskih prava. Način na koji se Vlada

obračunava s tim ljudima dovodeći zbog jednog jaja 100 teško naoružanih i visoko obučenih policajaca, nije nešto što mi možemo prihvati i podržati. Čudimo se što predsjednik Vlade Račan ima toliko snage obračunavati se sa svojom opozicijom, a nema za obračun sa inozemnim aspiracijama na našu teritorijalnu cjelovitost, sigurnost i samostalnost, nego je u tome čak i popustljiv. On je zbog jednog jajeta doveo cijeli ešalon sile na Markov trg. Takve smo metode mi, politički zatvorenici već vidjeli. Ako netko nije sposoban podnijeti uvrede, jaja..., a to ne dolazi samo od sebe, nego dolazi zato što je netko revoltiran na njegov postupak onda neka ode. Nitko nije nezamjenjiv, nema više svetih diktatura, ni doživotnih predsjednika. Ovo što se danas u Hrvatskoj događa nije demokracija. Živio sam 20 godina u Njemačkoj i dobro znam što je demokracija. Spomenuo sam tada na Markovu trgu **Joschka Fischera**. Na njega su bacili boju i ta snimka je obišla svijet, ali on nije progonio cijelu skupinu koja je demonstrirala, nego je kažnjen samo onaj koji ga je pogodio bojom. Još je čudniji postupak policije prema vođi neraspoređenih policajaca **Laciću**. Posjetio sam ga u bolnici nakon privođenja. Šokiralo me što je ispred vrata bolničke sobe stajao policajac. Takve stvari ovo vrijeme ne može podnijeti! To ne postoji u demokraciji! Zbog jednoga prekršaja ne drži se policijska straža ispred bolničke sobe. Pa vidite, oni puštaju iz pritvora ljudi s puno težim kaznenim djelima, a okomljuju se na policajce... Nas, bivše političke zatvorenike zabrinjava situacija u kojoj se trenutno nalazi Hrvatska i u kojoj **Račan i predsjednik države Mesić izazivaju građanski rat**. **Račan, primjerice, dovodi policajce na policajce. A to je iskra koja može izazvati građanski rat!** Mesić putuje po svijetu i optužuje Hrvate da su teror-

isti. I Mesić i Račan moraju biti svjesni toga da će jednoga dana biti obični građani i da će im se narod onda odužiti. Oni se međutim dodovaraju drugima, a ugnjetavaju svoje. U praksi to sada Račan provodi prema Slovincima i Srbima, prema kojima je milostiv i popustljiv, a gnjevan je i ide protiv policajaca, koji se samo bore za svoja ljudska prava.

SD: Kako gledate na hašku optužnicu protiv generala Bobetka?

- Sve što mogu reći jest da Haag nije mjesto pravde, nego politička institucija određenih grupacija koje nisu sklone Hrvatskoj. Takva institucija ne može se zvati sud! (Razgovarala: Snježana Dukić. Ne dirajući u stilske i pravopisne intervencije splitskog dnevnika, *Politički zatvorenik* objavljuje cijelovit tekst autoriziranog razgovora, s tim da su kurzivom otisnuti dijelovi koje *Slobodna Dalmacija* nije objavila.)

Na Dušni dan

KPD 1947.

*Knjiga smrti se nije,
a vrijeme krvlju piše
sve više i više imena
Hrvata.*

*Svićećom spomena,
tugom duše
traži se humak
brata,
oca, sestre, žene.
A oni, k'o sjene zastava
drevnih
iz neznanih dižu se raka,
svjetlo su našega mraka.
Upaljuju ogromne vatre
u zjenama, srcu i duši.
I suza za suzom se suši.*

Vlčica Sever

NOVI HRVATSKI BLEIBURG ZAČET U CAFÉ DEN HAAG (14.)

Vrlo je važno... da se zna tko i gdje će u ova prevrtljiva vremena odlučivati o njihovoj sudbini (to jest o sudbini zemalja kandidata za ulazak u Europsku Uniju, nap. M.M.), gdje će se odlučivati o zapošljavanju i odpuštanju radnika, o investicijama i štednji, o monetarnoj, poreznoj i socijalnoj politici.

Nije nevažno hoće li neka strana ili domaća tvrtka zavladati danas prevažnim telekomunikacijskim sustavom. Ako time zavlada netko tko ne će nužno misliti na vaš interes, onda svoju sudbinu stavljate u tuđe ruke... Taj strah od gubitka mogućnosti odlučivanja o sebi je ujedno briga za buduće naraštaje, da i oni sutra mogu odlučivati o svojoj sudbini.

Europa ne znači gubitak identiteta, ona znači oblik udruživanja koji traži dobrovoljno odricanje od dijelova suverenosti. Ako Hrvatska bude težila postati dio njezina sustava, onda će slobodno, **referendumom i svojim Ustavom** (iztaknuo M.M.) odlučiti što će prepustiti europskoj razini. (...)

Možda bi bilo dobro... ne slijediti uvijek sve naputke MMF-a, koji su doista shematični po naputcima Washingtonskog konsenzusa. Tu ne treba uvijek sve slijepo prihvati. Nije uvijek ni dobro ni nužno slijediti zapovijedi koje dolaze izvana. Treba dodati i to da su, slijedom novijih iskustava i velikih kriza, i neke od velikih institucija koje simboliziraju globalizaciju – kao što su MMF, Svjetska banka, Svjetska trgovačka organizacija (WTO) – polako počele napuštati apsolutni zahtjev za nereguliranom globalizacijom. (...)

Ne može se dopustiti da svijetom zavladaju financijski špekulant i bezobzirni trgovci svime pa i ljudskim životom. Globalizacija ne smije postati 'mjesto' destrukcije svijeta i univerzalnih vrijednosti, nego planetarne povezanosti i solidarnosti... Jer propagandna formula u stilu: ako se otvorite, onda ćete napredovati, a ako se zatvorite, onda ćete nazadovati i dokazati da ste populisti, protekcionisti i suverenisti, nameće se kao nekakvo moranje.

Piše:

Mato MARČINKO

Na gospodarskom polju postoje zemlje koje su silno efikasne (= djelotvorne) i koje su u stanju uništiti manje efikasne (= uspješne) zemlje. Nije dobronamjerno nagovarati Hrvatsku, kad se od nje traži da odmah sruši sve ograde i barijere, jer će je oni koji su neusporedivo efikasniji (= učinkovitiji) uništiti. Zato i jest otvaranje mudrijih tranzicijskih zemalja, poput Poljske i Mađarske, bilo postupnije, a poslušnost prema Međunarodnom monetarnom fondu suzdržanja" (Dr. Neven Štimac, **Izazovi i zamke globalizacije**, "Matica", LI./2001. br. 7.-8., srpanj-kolovoz 2001., str. 24.-26.).

Od tri moguća puta u hrvatsku budućnost Račan je izabrao dva najgora: Balkan i grabežnu neoliberalističku globalizaciju. Oba ta puta u jedan put su se spojila – put u nepoznati kaos. Balkanski put vodi hrvatski narod natrag gdje je već bio i iz čega se je nadjudskim snagama jedva izčupao, uz goleme ljudske i tvarne žrtve. Put neoliberalistički put je grabežnoga kapitala, koji nas vodi u robstvo globalističkih trgovaca i mešetara.

U zajedničkom naporu Račanove vlasti, da Hrvatsku vrate i privežu odakle je nepovratno otišla, sudjeluju i vladajuće liberalne stranke HSLS i LS. "To što su u (Račanovoj) Vladi dvije stranke koje za sebe tvrde da su liberalne, a jedna se dići i pridjevom hrvatska, ne treba nas zavarati. Kao što su komunisti ljudi posebnoga kova pa, kad je interes Partije u pitanju, ne poznaju ni oca ni majku, ni brata ni sestru, tako i liberali, kada je liberalna ideja posrijedi, ne priznaju ni državu ni narod ni kulturu ni civilizaciju. Svet je za njih jedno veliko tržište na kojem oni, pametni i sposobni, trebaju nesputano pobirati vrhnje. U njihovoj viziji svijeta dobar posao je na prvome mjestu, a država svojim zakonima, koji su, na njihovu

žalost, često nacionalno obojeni, samo otežava dobro poduzetništvo. Zato se pravi liberal uvijek i ponovno bori protiv državne regulative i zakona koji štete poduzetništvu i bijesno ratuje (slikovito rečeno) protiv države i njezine administracije, ne bi li nesputano djelovalo i radio... Međutim, dvije duge i teške godine ove vlasti, dakle dobrim dijelom i liberalne, prošle su, a vidimo da se privatna inicijativa guši, malo i srednje poduzetništvo siječe u korijenu, obrat gotovo da je izumro, a od svih mudrih i plemenitih liberalnih ideja realizira se samo ona koja, sudeći po svjetskim trgovackim lancima što nemilice niču svuda oko nas, od Hrvatske čine velike svaštarski sajam na kojem se trguje bez ikakvih pravila. Možda i zato što naš liberalni ministar trgovine ima i svoj vlastiti lanac trgovackih kuća? A što će tek biti s hrvatskim poduzetništvom, kad se počnu realizirati ugovori o slobodnom protoku ljudi, roba i kapitala?" (Ivan Stričić, **Hrvatska stranačka laž**, "Hrvatsko slovo" od 18. siječnja 2002., str. 10.).

Za sve stranke pteročlane današnje vlasti možemo reći, da se lažno predstavljaju. Jedno govore, a drugo čine. Ima li veće obmane od Račanove, kad za svoju inačicu autoceste kroz Gacku dolinu tvrdi, da će ona uštedjeti novac poreznih obveznika? Ivan Stričić u naprijed spomenutu svom članku govori i o razkoraku između riječi i djela Hrvatske seljačke stranke (HSS) i Hrvatske narodne stranke (HNS). Umní predsjednik HSSa Zlatko Tomčić "sklopio je savez s čelnikom radnika, Račanom, i formirao vladu koja je jamčila seljaku dug i bezbrižan život. Ali, gle! Tek što je zasjeo u udobni naslonjač predsjednika Sabora, gosp. Tomčić zaboravio je na selo i seljaka, te se skladno uklopio u dobro promišljen i osmišljen plan uništenja hrvatskog sela, o sudbini kojega, iz mnogostrukih razloga, ovisi i budućnost države." Vesna Pusić, predsjednica HNSa, "sama po sebi, ne znači mnogo na hrvatskoj političkoj sceni, kao ni njezini udarni stranački kolege,

gosp. ministar Čačić i aktualni predsjednik države Mesić, ali u kontekstu politike koja se sustavno i uporno, od samoga osamostaljenja, vodi protiv Hrvatske, oni predstavljaju njezinu udarnu iglu."

Kako je "skromni" Račan prigrabio svu vlast?, pita se Marijan Križić, pa odgovara: "U namjeri da pridobije svoje partijske druogve za predsjedničku kandidaturu koaliciskog partnera Dražena Budiše, Račan je posegnuo za nekoliko argumenata. Ponajprije, ima li smisla kandidirati se za samoukidajućeg predsjednika. Dakle, predsjednika kojemu će se bitno srezati ovlasti. Logično se nameće pitanje: kamo će ta vlast, koja je do tada bila sadržana u predsjedničkoj funkciji – odlutati? Komu će pripasti? Ona jednostavno ne može nestati. Netko će svakako upravljati državom. 'Treba razmišljati dugoročno. Pametni će razumjeti' – poručuje budući predsjednik Vlade. Iako je bio svjestan da se ta njegova izjava snima – nije mogao odoljeti i barem djelomično odkriti svoje nakane. A tu nakanu danas, nakon dvije godine, prilično jasno možemo iščitati: preuzeti 'kancelarske' ovlasti. Veće od onih koje je imao pokojni predsjednik Tuđman, a koje je Račan i čitava tada oporbena Šestorka gromko i žestoko kritizirala. – Varka je utoliko bila veća, što je Račan uoči izbora, a i neposredno nakon njih, 'skromno' izjavio da on osobno, teška srca, gotovo nevoljko, iz osjećaja odgovornosti, nikako iz želje za vlašću, prihvata sve te teške dužnosti predsjednika Vlade. Država je, eto, u katastrofalnom stanju, a gotovo jedini razlog i poticaj da prihvati tu 'nezahvalnu' dužnost premijera jest služenje 'malom čovjeku' ... 'skromnost' je prošla i 'skromni' čovjek Račan prigrabio je takvu vlast kakvu na ovim prostorima nakon Josipa Broza nije nitko imao. Račan je doista pokazao da zna bolje i dugoročnije razmišljati od svojih partijskih i koaliciskih suparnika. Ponajprije bolje od Budiše. Naime, bilo je žalosno gledati kako, kao na uzici, vodi Budišu i govori mu što, koliko i kada treba ugovoriti. A žalostno i tragično je bilo vidjeti sam kraj filma (radi se o dokumentarno-promičbenu filmu predizborne Šestorke **Novo novo vrijeme**, nap. M.M.) u kojemu Račan ostavlja na cijelilu svog predsjedničkog kandidata. Sam kraj: Budiša odlazi,

ostavlja ga kamere. Sam, duboko u noć, kroz prazne ulice... (...) Ovako, vješto taktizirajući i manipulirajući, povećava se njegova (Račanova) vlast, ali bez osobne vizije – Hrvatska se sve više gubi u mraku i magli gospodarske i političke bezizlaznosti i ovisnosti. I najgore najnovije poteze, kao što je nJAVA velebne izgradnje Auto-ceste Zagreb-Split te zapošljavanje mlađih ljudi, možemo, nažalost, više prepoznati kao na brzinu zgotovljena obećanja, nažalost još nerealnija od onih predizbornih, koja su – u podpunosti neizpunjena – izgubila svaki promičbeni učinak" (Marijan Križić, **Kako je "skromni" čovjek prigrabio svu vlast**, "Hrvatsko slovo" od 18. siječnja 2002., str. 11.).

Trećejanuarima (Koaliciji šestorice) do uzpona na vlast u Hrvatskoj pomogao je i George Soros, jedan od najvećih finansijskih špekulanata (crnoburzijanaca) i bezobzirnih trgovaca današnjice. Široj javnosti on je postao poznat godine 1992. zbog burzovnih špekulacija, koje su ozbiljno uzdrmalo britansku funtu i na kojima je njegov fond Quantum zaradio dva milijuna dolara. Oni koje on novčano pomaže i bez čije pomoći ne bi mogli obstati nazivaju ga "medijskim mecenom" i čovjekoljubcem. Za druge je on veoma uspješan biznismen (poslovni čovjek), koji vuče konce za nekoga osobito jakoga iz sjene. Soros je Bosni i Hercegovini darovao na primjer petdeset milijuna dolara "humanitarne pomoći", nu ne zna se kamo je ona i kojim kanalima otišla. Nitko, osim njegovih stvarnih naredbodavaca, ne zna što se krije iza Sorosova otvorenog društva i koja je njegova prava svrha. Sam on jednom je izjavio, kako je svrha njegova Otvorena društva podržati alternativne aktivnosti. To znači, da Soros pomaže samo one snage koje nisu nacionalistički obojene i koje su po mjeri demokracije kakvom ju on zamišlja. Najbolje se to očituje njegovoj podpori medijima (Kao na pr. u nas Radio 101 i dr.), u što je potrošio najviše novca. U Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini Soros pomaže prije svega ona javna priobčila koja nemaju nacionalna obilježja. Prije trećesiječanskih izbora 2000. oporbene, a nakon izbora vladine i vlasti sklone listove, časopise, televi-

zijske i radiopostaje, koji se bore protiv nacionalizma ne kao negativne, nego kao pozitivne kategorije (najviše dobivaju tiskovine poput **Feral Tribune**).

U Bosni i Hercegovini Soros također novčano pomaže nenacionalne ili tobože nezavisne medije poput sarajevskoga "Oslobodenja". Sorosova zaklada se po zakonskim propisima ne bi smjela baviti bilo kakvim političkim aktivnostima, niti davati podrporu bilo kojoj stranki ili kampanji. Zaklada se ne bi smjela baviti ni lobiranjem, nu kako je to veoma raztezljiv pojам, Soros u takvim slučajevima nastupa kao "čovjekoljubac" i jaka politički utjecajna osoba kojoj je na srdcu "mir i demokracija". Zaklada Otvoreno društvo od god. 1994.-1996. u medije u BiH uložila je preko pet milijuna njemačkih maraka. Najveći dio toga novca otišao je izključivo medijima Muslimana Bošnjaka, koji su na taj način predstavljeni kao "nezavisni", iako su u stvari zastupali interes muslimansko-bošnjačkog vodstva i stranke SDA te podržavali protuhrvatske stavove.

Kako se iznosi u Izvješću o kršenju Konvencije oo pravima djeteta nakon rata u Republici Hrvatskoj (Izdavač: Komisija za kršenje prava djeteta tijekom agresije na Republiku Hrvatsku – Ured za žrtve rata Vlade Republike Hrvatske, Zagreb 1994. Urednici: Josip Grgurić i Darija Remeta), u razdoblju od svibnja 1991. do rujna 1994. za vrijeme rata u Republici Hrvatskoj stradalo je djece: 248 djece je poginulo; 52 djece je nestalo; 901 djece je ranjeno (86 djece s trajnim invaliditetom); 4273 djece je ostalo bez jednog roditelja; 54 djece je ostalo bez oba roditelja; 936 je djece nestalih i zatočenih roditelja; 528 obrazovnih ustanova je razoren ili oštećeno (128 dječjih vrtića, 335 osnovnih škola i 65 srednjih škola i dječjih domova); 16 ustanova socijalne skrbi je razoren ili oštećeno (8 dječjih domova, 3 doma za resocijalizaciju mladeži i 5 domova za rehabilitaciju hendikepirane djece); 29 zdravstvenih ustanova za djecu je razoren ili oštećeno (15 bolnica i 14 zdravstvenih ustanova).

(nastavit će se)

PISMA IZ ISTRE

IMA NEŠTO TRULO...

I? Ča sad, šjor Paddy Ashdown? Bosna je Bosna! Je ča je i...koliko je! A ne koliko bi stija da to bude njezin stečajni upravitelj šjor Pady Ashdown. A narod je narod. I glasuje po svojoj volji i želji. A ne po volji i želji Padyja Ashdovna i unih koji su ga u Bosnu poslali.

I ča čete sad šjor Ashdown? Poništiti rezultate izbora? Zabraniti doživotno političko djelovanje svin upravo izabranin političkin predstavnicima svih tih, očito neodgovornih, naroda Bosne i Hercegovine? Provaliti vojskom i policijom i u bošnjačke i u srpske banke? Poslati u Haag sve koji su sudjelovali u ratu u Bosni? Ukinuti sve entitete i stvoriti jenu, jedinstvenu, unitarnu Bosnu i Hercegovinu?

Ni van lako, šjor Ashdown, vero ni. Zajebana je zemљa ta Bosna i Hercegovina, vero je. Namisto da na prvin slobodnin izborima pobijede anacionalne, proeuropske, prozapadne, napredne, itd. itd. stranke, čin ste dali tin glupin Bosancima da sami slobodno biraju svoje predstavnike, pobijedili su nacionalisti! Bošnjački, hrvacki, srpski! Desnica! Balije, četnici, ustaše!

Da san ja na vašen mistu, šjor Ashdown, ja bin ud te Bosne dignuja ruke, vero bin! Pak bin te glupe, nezahvalne Bosance puštija da delaju ča će. Neka hi sve nosi vrag...đavo...šejtan! Pak se vi lipo vratite u vašu Veliku Britaniju. Ča vas briga i za veliku Srbiju, veliku Hrvatsku eli veliku Džamahiriju! Imate vi tamo u toj vašoj Britaniji posla koliko čete. Jer dokle god si ne srediti svoje probleme sa vašon (vraga je vaša!), Sjevernon Irskon, ča čete vraga po svitu klatiti i svoje dragocjeno vrime tratiti na niće tamo balkanske divljake! Pa da! Jer ...nešto je trulo u državi...Bosni i Hercegovini! Vero je, van ja rečen!

"Umberto D."

- !Češ jenu peć na naftu?! - Pita me je niki dan prijatelj. Naravno, objeručke san to prihvati, dovuka je doma, ulija lož ulje i...niš! Sve san živo pročačka, rastavlja, ventile udvida i učistija i jopet niš. Pogledan bolje tu peć: "Preporod", Požarevac 1967! Istega hipa prid voči

Piše:

Blaž PILJUH

mi je došla slika: Zadarsko ratište, Novigrad 1993., noć je, ja se smrzavan u rovu. A "kolega" z druge strane balvana mi dovikuje:

- "Ujoooo! Jel' ti hladnoooo?" Jeben ti mater četničku! Aj kako san je z gušton hitija van! Pak san pronaša drugu. "Emo-6" Celje! Susprega san svoj nacionalni ponos (prokleti HEP, vlada, struja), pročačka malo po njoi, nalija je i zapalija. Ohoho! Gori! Gripe! Do kad će, pitaj boga. Ne bin se začudija da zakaže usrid zime. Janezima ni za virovati, van ja rečen! A, ma, kako bude bude, na struju se sigurno neću grijati! Prez drvi nima pravega grijanja. Ma kiće sada iskeširati 2-3000 kunah za novu peć. Pak kupiti drva, piliti, kalati, nositi! Ni to za moju kičmu, ni za moj takujin. Pak san se sjetija priče o traperima i Indijancu.

Došla su tri novopečena, gradska traperi željnih avantura, u kanadsku divljinu. Sagradili su brvnaru, pak zo, sići drva, piliti, slagati pripremati se za zimu. I kad su se štufali, predloži jedan:

- "Gren ja gori u brda pitati Indijance kakova će biti zima. I doša je do jenega starega Indijanca koji je sidija na brdu i gleda u dolinu.

- "Kakova će biti uva zima, poglavice?"

- "Mislin da će biti žestoka!"

Vratija se je traper doli, pak su nastavili sići, piliti, slagati kup.

- "Valjda je sad dosta. Gren ipak jopet pitati poglavicu."

- "E, moj sinko, uva zima će biti izuzetno hladna!"

Ala, jopet oni slagati drva cili dan, do iznemoglosti. Pak je jedan jopet poša pitati.

- "E, moj sinko, takove zime još ni dosad bilo!"

- "Pa dobro, kako vi to znate?"

- "Vero lipo! Gledan već danima kako tri bijelca u dolini slažu takov kup drvi, da ga je grdo i viditi!!!"

E, a se sjećate unega starega filma "Umberto D.", iz doba talijanskega neorealizma? Sjetne, tužne priče o jenen starčiću i njigoven brečiću. O prijateljstvu čovika i najstarijega njigovega prijatelja, o siromaštvu, očaju, beznađu. I une scene kad Umberto D. ud novinskega papira ča ga je skuplja po ulicah i škovacah, dela kugle i s tin loži peć. Gripe stare kosti! Mene niš nebi začudilo da ta scena, iz tega starega filma, postane dio naše svakodnevice!

NE ĆE PREŽIVJETI NAŠE STUDENI

Penjem se ljestvama

Nevino

Kao mlada nedorasla loza,

Po kamenju hrvatskome.

Posljednje smo izrode

Istjerali iz brloga.

Ne će preživjeti naše studeni

Ni naše prezire

Po raskvašenoj zemlji naših predaka.

Zatukli smo naše krovove

I naše domove

I nemamo srca

*Za studen koja će ih zateći
kao prosjake,*

Bez svoga doma,

I bez tuđih domova,

Jer su se ugnijezdili

Među nas i u nama,

Kao strvine što otimahu tuđe.

Nemoćnici,

Uvijek sniju zločine,

U tuđim domovima.

Bruno Zorić

HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (IV.)

MAČEKOVI MINISTRI POZIVAJU HRVATE U ČETNIKE

Bez obzira na njegove stravične zločine nad hrvatskim narodom, antihitlerovska koalicija slavila je i izdašno pomagala **Dražu Mihailovića**, kao i kasnije **Josipa Broza Tita**. To znači, da se ni ta koalicija u ratu nije ravnala prema etičkim načelima, nego isključivo po načelu korisnosti za ostvarenje svojih

Piše:

Ivan GABELICA

ratnih ciljeva. Samo takvo makijavističko stajalište može rastumačiti činjenicu, da su Dražu Mihailovića odlikovali ne samo jugoslavenska izbjeglička

vlada, nego i British Office, Elmer Davis, general Dwight Eisenhower, general Charles de Gaulle i general Giraud(116). Kad je tako postupala zapadna politička javnost, nije čudno što je Dražu Mihailovića podupirala i slavila jugoslavenska izbjeglička vlada, tim više što je i sama bila ekspONENT britanskih političkih probitaka. U roku od nekoliko mjeseci od pukovnika unaprijedila ga je u generala i imenovala vrhovnim zapovjednikom oružanih snaga, koje se tobože bore protiv okupatora. A onda je, navodno na Krnjevićevu preporuku(117), 11. siječnja 1942. imenovan "ministrom vojske, mornarice i vazduhoplovstva" u prvoj (11. siječnja 1942. do 2. siječnja 1943.) i drugoj (2. siječnja 1943. do 26. lipnja 1943.) Jovanovićevoj vladi i u vladama Miloša Trifunovića (26. lipnja 1943. do 10. kolovoza 1943.) i Božidara Purića (10. kolovoza 1943. do 1. lipnja 1944.). Istodobno je bio i "načelnik štaba Vrhovne komande u okupiranoj Otadžbini", s koje dužnosti ga je kralj razriješio tek 29. kolovoza 1944.

On je, dakle, s Krnjevićem i Šutejem bio ministar u istim vladama, u kojima su to i oni bili, od 11. siječnja 1942. do 10. kolovoza 1943., a od tada do polovice listopada 1943. bio je član vlade, u kojoj je to bio i dr. Milan Martinović, istaknuti član Hrvatske seljačke stranke. Za cijelo to vrijeme nitko od njih nije dao ostavku niti je na drugi način javno proslijedovao zbog četničkih zločina, kojima se planski i sustavno išlo za biološkim istrijeljenjem hrvatskoga naroda, iako su za to znali i morali znati. Nisu protiv tomu javno proslijedovali i tako to zlo pokušali spriječiti ni ostali prvaci Hrvatske seljačke stranke u izbjeglištvu. Stoga svi oni za te zločine snose moralnu i političku odgovornost. Ovo tim više, što su u više navrata davali javnu podršku Draži Mihailoviću i njegovim četnicima.

Za Krnjevića i drugove, hrvatsko je pitanje unutarnje jugoslavensko pitanje

General Dušan Simović prvi put je 9. listopada 1941. izvijestio članove vlade o organiziranom četničkom otporu pod vodstvom Draže Mihailovića. Unatoč

Z a p i s n i k

sastavljen dana 15. listopada 1941.g.predsjednika bivše H-S-S, g.
Dra Vladimira Mačeka Kupincu.

- Nakon izvršene premetačine pronađene su i zadržane slijedeće stvari:
- 1/. 1 sanduk biračkih spiskova glasača za Jeftića ili Stojadinovića
  - 2/. 1 sanduk pozdravnih brzojava i čestitaka
  - 3/. 2 lovačke puške sa 17 lovačkih patrona sa dozvolom, koja je ostavljena vlasniku.
  - 4/. 5 alburna slika, koje prikazuju politički život Dra Vladimira Mačeka.
  - 5/. Posebno još jedan skup raznih fotografija većinom o dolasku kneza Pavla u Zagreb.
  - 6/. 1 orden belog orla.
  - 7/. 1 slika bivšeg princa Pavla sa originalnom potpisom u srebrnom okviru, kôjoj prileži 1 fotografija sa čestitkom bivše kneginje Olge i princa Pavla.
  - 8/. 1.indeks sa potpisom američkih pristaša H-bivše H-S-S.
  - 9/. 2 knjige čeho-slovačke države.
  10. Madalje knjige: Vlada Milana Obrenovića,
Životni krugovi hrvatsatva,
4 balkanska konferencija,
La Question Croatie
Srpske narodne pjesme,
I. i II. narodna čitanka matice srpske,
Milan Srškić,
  11. Ruski arhiv. 8 ruskih knjiga vlasništvo generala Begića, koje je posudi Dru Vlatku Mačeku. Ruski arhiv I. i II. knjiga.
  - 12/. 3 zemljopisne karte.
  13. 21 komad raznog spisa.
  - 14/. 2 povećane slike iz Beograda,
  15. 1. vojnička šuturica,-

Nadalje su u stanu pronađeni ordeni njemačkog i mađarskog porijetla, koji nisu oduzeti.

Nadalje je oduzet samokrés sistema Walter cal 7,65, broj 174.871, koji se nalazi kod povjerenika Luburića.

U zgradici nalaze se u gornjem i u donjem katu po jedna slika Tolstoja, koje također nisu oduzete.

Nadalje je ostavljena obitelji Dra Vlatka Mačeka zlatna doza za cigarete ~~zlatna doza za cigarete~~ koju je pok. Dr. Milan Suflaj darovao Dru Vlatku Mačeku.

Predlaže se, da se navедena doza zatraži od obitelji Dra Mačka te da ju se pohraniti u hrvatski muzej.

Ovaj će zapisnik potpisati sa strane obitelji Dra Vlatka Mačeka supruga gdje Josipa Maček i djece Nežica i Andrejček Maček. Kao svjedoci Andrija Pavlić i Belak Dragutin. Sa strane Ustaške Nadzorne Službe predstojnik javne sigurnosti g. Viktor Tomić, satnik Josip Tomljenović, nadporučnik Franjo Šarić i poručnik Nikola Orešković.

U stanu Dra Vladimira Mačka pronađeni Dragutin Belak i Andrija Pavlić predvadaju se uredu Ustaške Nadzorne Službe.

Prisutna obitelj:

Frane Maček
Kruna Maček
Andrija Maček

Svjedoci:
Andrija Pavlić
Dragutin Belak
Viktor Tomić
Josip Tomljenović
Franjo Šarić
Nikola Orešković

počinjenih masovnih zločina nad hrvatskim narodom, prvaci Hrvatske seljačke stranke oduševljavali su se i solidarizirali s njegovom borbom. U tomu pogledu naročitu pažnju javnosti izazvala je Krnjevićeva poruka pročitana preko londonskoga radija BBC 17. svibnja 1942. Lažno tvrdeći svjetskoj i domaćoj javnosti, da se Hrvati bore zajedno s četnicima, on je u poruci rekao: "Ovamo su stigle sigurne vijesti, da je već došlo do suradnje između hrvatskih boraca i odreda đeneralisa Mihailovića. Ja tu suradnju od srca pozdravljam i preporučam i svim ostalim borcima koji se već aktivno bore kao i oni koji tek stupaju s odredima đeneralisa Mihailovića protiv zakletih neprijatelja i Srba i Hrvata i Slovenaca: nacista i fašista i svih onih koji ih podupiru"(118).

Ovo je u stvari izravan poziv hrvatskomu narodu da ide u četnike. S takvim stajalištem Krnjević nije bio osamljen u Hrvatskoj seljačkoj stranci. Istoga dana, kada je emitirana Krnjevićeva poruka, emitirana je i izjava **dr. Ilije Jukića**, prema kojoj je "đeneral" Mihailović za ciljeve svoje borbe, "koju sada junački vodi", postavio: "Osloboditi Otadžbinu surovog nasilnika, povratiti čast našim zastavama, ponijeti ih na krajne granice, gdje naš narod biva i ujediniti ga u Velikoj Jugoslaviji, uređenoj bratskim sporazumom Srba, Hrvata i Slovenaca na osnovama poštovanja i narodnih prava"(119).

U ovom prikazu nemoguće je izostaviti **dr. Ivana Šubašića** i njegove pročetničke izjave. U govoru preko američkoga krugovala, koji je 18. lipnja 1942. objavljen u "Službenim novinama Kraljevine Jugoslavije – ratno izdanje" on je tvrdio, da "držanje našega naroda, i Srba, i Hrvata i Slovenaca, prema nametnutom neprijateljskom režimu" naročito "dolazi do izražaja u aktivnom otporu naših četnika sa puškom u ruci, kao i upornom i neukrotivom otporu seljaka i radnika", što "pretstavlja garanciju za priznanje i nacionalnih i političkih prava naših naroda od strane naših saveznika"(120). Predstavljajući se kao hrvatski ban i ističući da se Hrvati, Srbi i Slovenci u Jugoslaviji bore protiv zajedničkog neprijatelja, na "Hrvatskim danima" u Pittsburghu 27. srpnja 1942. naglasio je: "Tu borbu vodi jugoslavenska vojska pod komandom Draže Mihailovića u kojoj sud-

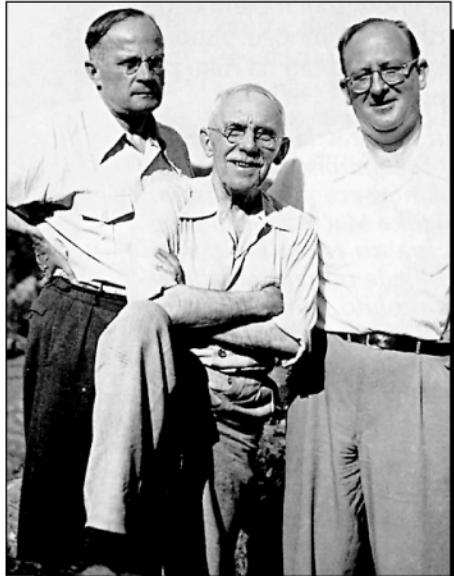
jeluje i mnogo sinova hrvatskog naroda"(121).

Pod njegovim utjecajem ovakvo mišljenje prihvaćao je i dio hrvatskoga iseljeništva u Americi. Naime, 22. lipnja 1942. kralj **Petar II. Karađorđević** posjetio je Sjedinjene Američke Države i Kanadu, a vratio se u London 24. srpnja iste godine. Za vrijeme tog posjeta održao je znatan broj političkih govora, u kojima je mimo svakoga ukusa slavio Dražu Mihailovića i njegovu borbu. Uz ostale, primio je u audijenciju u prvoj polovici srpnja i predstavnike američkih

se zalagao i Krnjević na sjednici vlade 9. listopada 1942. Polazeći izričito sa stajališta, da je jedna od dvije glavne zadaće jugoslavenske vlade, da "manifestira solidarnost Srba, Hrvata i Slovenaca u pitanju restitucije Jugoslavije", on kritizira kao nedjelatnu jugoslavensku vanjsku politiku, a kao posebno važno ističe "pitanje intervencija kod predstavnika Saveza Sovjetskih Republika, da bi sovjetska vlada djelovala kod naših partizana u cilju njihove suradnje s našim ministrom vojnim đeneralom Mihailovićem, odnosno da se oni stave pod njegovo zapovjedništvo"(123).

Međutim, 6. srpnja 1942. krugovalna postaja "Slobodna Jugoslavija", koja se nalazila u Tiflisu, Sovjetski Savez, objavila je vijest, da četnici surađuju s Talijanima. Do sličnih vijesti dolazile su i engleske obavještajne službe, ali im nisu pridavale važnost. I hrvatskim predstavnicima u jugoslavenskoj vlasti stizale su takve vijesti kao i o četničkim pokoljima po Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, ali ni oni nisu iz toga izvlačili očekivane zaključke. Jugoslavenska izbjeglička vlada je zatražila, da "Slobodna Jugoslavija" demantira objavljenu vijest. No, umjesto demantira ta je postaja izšla s novim dokazima o Mihailovićevoj kolaboraciji sa silama Osovine. Zbog suparničke borbe četnika i partizana, u svijet su počele sve češće prodirati takve vijesti, pa se i Mihailovićev politički kapital počeo sve više trošiti, što nije bilo u probitku srpskim nacionalnim krugovima. Stoga je dr. Slobodan Jovanović krajem prosinca 1942., pripremajući rekonstrukciju vlade, u kojoj neće biti velikosrpski obilježenoga dr. Momčila Ninčića, obećao Krnjeviću i **Kreku**, da će prihvati hrvatske i slovenske zahtjeve o vladinoj deklaraciji, ali uz uvjete, "da se svi ministri izjasne za obnovu Jugoslavije, da hrvatsko pitanje ne bude tretirano kao međunarodno pitanje i da se svi obvezu na podršku Draži Mihailoviću". I Krnjević i Krek su prihvatali Jovanovićeve uvjete(124).

Organizatori Kongresa američkih Hrvata, koji je održan u Chicagu 20. i 21. veljače 1943., a koji je pružio pomoć borbi za obnovu Jugoslavije, bili su ljevičarski i projugoslavenski orientirani Hrvati, među kojima je Šubašić igrao najistaknutiju ulogu. Desetak dana prije održavanja Kongresa Krnjević je

Krnjević, Maček i Pešelj, teoretičar treće Jugoslavije

Hrvata. Oni su mu predali memorandum, u kojemu kao svoje uzore ističu "naš zajednički ponos Dražu Mihailovića sa junačkim četnicima i **dra Vladimira Mačeka** sa njegovim zbijenim redovima u zajedničkoj borbi protiv najvećeg neprijatelja čovječanstva"(122).

No, nisu predstavnici Hrvatske seljačke stranke promicali Dražu Mihailovića i četnike samo na javnim skupovima. Oni su to činili i na sjednicama vlade. U to vrijeme su na Zapad dolazile vijesti o četničkom i partizanskom gerilskom pokretu, koji se bore protiv Nijemaca i Talijana i njihovih saveznika. Među ova dva pokreta postojala je borba za primat kod Saveznika. Jugoslavenska izbjeglička vlada je u ovom razdoblju složno podupirala Dražu Mihailovića i četnike i nastojala preko Sovjetskoga Saveza utjecati, da i partizani priznaju Dražu za vrhovnoga zapovjednika. Za to

poslao Šubašiću poruku, da "Kongres američkih Hrvata ne smije pozdraviti Tita niti dati podršku Antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja". Ako pak "Kongres neće da pozdravi Dražu Mihailovića, ne smije ga ni napasti"(125). Kako su u 1943. bili kod jugoslavenskih saveznika sve češći napadaji na Dražu Mihailovića, jugoslavenska vlada ga je sve upornije branila. U ožujku 1943. izdala je komunike, u kojemu se, između ostalog, tvrdi, da "ministar vojske armiški đeneral Dragoljub Mihailović niti je održavao niti sada održava ma kakve veze sa silama Osovine, pa ni sa Italijanima" i da "kraljevska jugoslovenska vlada ima punu veru u ministra vojske i načelnika {taba Vrhovne kamande armiškog đeneralisa Dragoljuba M. Mihailovića"(126). Predsjedni{two te iste jugoslavenske vlade naredilo je 12. veljače 1943. ministarstvu vanjskih poslova i poslanstvu u Washingtonu, da demantiraju vijest, da "đeneral Mihailović dirigira pokolje Hrvata i Muslimana"(127). U to vrijeme su Krnjević i Šutej bili članovi jugoslavenske vlade, pa su sudjelovali u dono{enu navedenoga komunika i ničim se nisu usprotivili naredbi predsjedni{tva vlade da se demantiraju, iako istinite, vijesti o pokoljima Hrvata i Muslimana.

Britanski zaokret prema Titu

Ipak 1943. znači godinu u kojoj u savezničkim krugovima malo pomalo ali bitno slabi zanimanje za Dražu Mihailovića i pojačava se za Josipa Broza Tita. Britanci su se isključivo ravnali prema svojim strateškim probitcima i ocjenom, tko im može više koristiti u ratu sa silama Osovine. Na temelju prikupljenih podataka, što je vrijeme više odmicalo, oni su zaključili, da je to Tito. Jugoslavenski ambasador u Washingtonu još je 4. siječnja 1943. javio svomu ministarstvu vanjskih poslova, da je **Sumner Welles**, podstajnik u State Departementu, u ime američke vlade izrazio "puno poverenje u patriotizam generala Draže Mihailovića, kao i divljenje za njegovu junačku borbu"(128). Ali početkom siječnja te iste godine kod Britanaca, koji su igrali glavnu ulogu na Balkanu, sazrelo je uvjerenje o potrebi stupanja u svezu s partizanima. I zaista, oni su 18. veljače 1943. odlučili stupiti s njima u svezu(129). Dana 28. srpnja 1943. Velika Britanija je uputila brigadira

Fitzroya Macleana kao šefa vojne misije kod partizanskog vrhovnog zapovjednika Josipa Broza Tita.(130). No, time nisu prekinuli svezu s Dražom Mihailovićem. Oni su 6. kolovoza 1943. izjavili, da će mu i dalje pružati pomoć u opremi i naoružanju(131).

U skladu s ovim britanskim odnosom prema Draži i Titu razvijalo se i raspoloženje Hrvatske seljačke stranke prema njima. Još jednom valja naglasiti, da je politika dr. Jurja Krnjevića i njegovih stranačkih sudrugova, kao i cijele jugoslavenske vlade, bila samo kopija britanske politike. O svim važnijim odlukama tražili su predhodno mišljenje Britanaca i postupali su onako, kako im oni kažu. U mnogo slučajeva Britanci su im sastavlјali razne deklaracije i izjave. Bili su slijepo oruđe u britanskim rukama. U hrvatskoj povijesti nema slučaja, da je neki hrvatski političar tako revno izvršavao tuđe naloge kao Krnjević i njegovi sudrugovi britanske. Stoga su ih novine "Hrvatski narod" i **Radićeva kćи Milica Devčić-Radić** u svojim člancima od 17. kolovoza i od 1. rujna 1941. posve ispravno okarakterizirali. Tek sada, kada se postupno mijenjala britanska politika prema Draži Mihailoviću, **ing. August Košutić**, zet Stjepana Radića, iz Carigrada je, preko jugoslavenskih obavještajnih službi, poslao 23. ožujka 1943. Krnjeviću poruku, koja je ovomu uručena 26. ožujka, prema kojoj "đeneralu Mihailoviću kod Hrvata ne treba forsirati, jer je obeležen kao Velikosrbin i njegova akcija da se ograniči samo na srpske krajeve"(132). Tu poruku je Krnjević odmah ugradio u svoje upute za djelatnost članovima i pristašama Hrvatske seljačke stranke i krajem istoga mjeseca poslao ih u Hrvatsku. U tim uputama, u kojima ih poziva da se pripreme na preuzimanje vlasti prilikom britanske invazije na Jadran i da se povežu s britanskim obavještajcem u Zagrebu zubarom **dr. Pandakovićem** i, naravno, sa "Srbima, koji se iskreno i pošteno bore protiv Osovine i kvislinga", za Dražu Mihailovića je kazao: "Draža je velikosrbin i na njemu se zasnivaju sve nade velikosrba. Mi činimo sve moguće, da se eliminira ili da se stavi u svoju kolotečinu". U kojoj su mjeri njegova stajališta bila zavisna o britanskim, pokazuju daljnje riječi njegove upute : "Ako ne budemo ostali u

Jugoslaviji, onda bi ušli u druge kombinacije. Kakve su sadašnje prilike, ne možemo očekivati, da će Saveznici dozvoliti samostalnu Hrvatsku, ako ne bi eventualno ušla u konfederaciju sa nekim drugim državama".

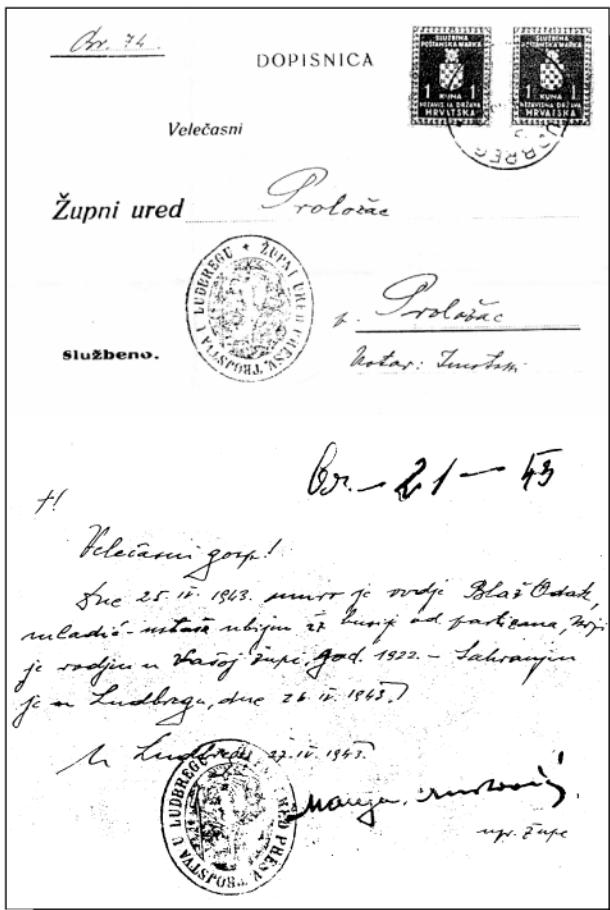
On dakle poziva svoj narod, da se u borbi pridruži Saveznicima, premda mu oni nisu zajamčili državnu nezavisnost, pa time ni nacionalnu slobodu. Krnjević je pristao na Jugoslaviju, iako ni on ni njegovi sudrugovi nisu apsolutno ništa poduzeli, da Britanci izmjene svoja stajališta prema Hrvatskoj, kako bi ona sačuvala stečenu državnu nezavisnost. Dapače, sve su poduzeli, da joj nametnu Jugoslaviju, makar znaju, da "oni koji vode glavnu riječ među Srbima neće Jugoslaviju i rade za veliku Srbiju, koja bi se protezala od Virovitice, Siska i Šibenika na štetu Hrvata. (...) Nije bio neprijateljski odnos prema Hrvatima tako jak ni za vrijeme diktature kao sada"(133). Unatoč tomu Krnjević se je i dalje zalagao za obnovu Jugoslavije. Stoga je u govoru od 22. srpnja 1943. pozvao narod, da se uključi u aktivnu borbu protiv okupatora i da s njima obračuna, preporučujući "slogu i suradnju u borbi protiv neprijatelja sa srpskim i slovenskim borcima". Ni sada nije propustio naglasiti, da "mi hoćemo slobodnu hrvatsku domovinu u slobodnoj Jugoslaviji, u zajednici sa Srbima i Slovincima"(134). I u ovomu govoru je isticao lojalnost kralju Petru II. Karađorđeviću, ali kada je govorio o

BLAGDANSKO POPODNE

*Blagdansko popodne.
Sada mladići šeću s djevojkama
po Maksimiru i Zelengaju.
Iz daljine mitraljezi laju.
Mitraljezi štekću na naše drugove,
i krv po Travniku teče.
S crvenom ru`om u kosi proći će i
jesensko veče.
U daljini mitraljezi kolju,
a njihov je lave` glasan.
Mladići s djevojkama pod šumskom
lepezom,
drugovi mrtvi s posljednjom jezom
doći će nam na san.*

Ilija JAKOVLJEVIĆ (1942.)

Pjesma Ilike Jakovljevića, partizanskog pojačanja iz mačkovskih redova

slozi i suradnji, nije naveo pod čijim bi se zapovjedništvom borba vodila, pod Dražinim, Titovim ili nezavisno od njih, jer se ni Britanci još nisu definitivno odlučili. Složni nastup svih protuosovinskih snaga je misao, koja, u skladu sa stajalištem njihovih protektora, nije napuštala ni Hrvatsku seljačku stranku i njezine pravake.

No, sumnje u Dražu Mihailovića sve su više rasle i oni su se sve jače okretali prema Titu. U tomu su dr. Ivan Šubašić i dr. Rudolf Bičanić išli korak ispred ostalih. Tako je dr. Konstantin Fotić, jugoslavenski ambasador u Washingtonu, javio 12. lipnja 1943. predsjedniku vlade Jovanoviću, da je Šubašić 7. lipnja, zajedno s kopijom svoga pisma upućenoga kralju 18. svibnja iste godine, poslao Williamu Donovanu, šefu Uprave za strateške službe SAD, dakle šefu obavještajne službe, memorandum, u kojemu "za Dražu kaže da mu je akcija sumnjiva zbog saradnje sa Nedićem i Italijanima i da su četničke ruke natopljene nevinom hrvatskom krvlju. Ako do promene ne dođe on (tj. [ubašić – op. I.G.]) izjavljuje da će Krnjević i [utej dati ostavke a da će on ovde publikovati

javno optužiti četnike i partizane zbog zločina počinjenih nad hrvatskim narodom.

Prema raspoloživoj dokumentaciji, Šubašić je bio prvi, u tim krugovima, koji je javno označio Tita kao osobu, oko koje bi se trebale okupiti sve protuosovinske borbene snage. To je vidljiv zaokret u politici Hrvatske seljačke stranke u izbjeglištu, s tim da se je ta politika i dalje fanatično kretala u okvirima Jugoslavije. U svomu aide – memoireu priređenom za Amerikance 16. rujna 1943. on je naveo: "Potrebno je još prije invazije pokušati sjediniti sve borbene elemente u Hrvatskoj pod jedno zapovjedništvo. Sadašnje prilike ukazuju na to, da će to biti Titov štab". U istom memorandumu je izrazio želju, da se prebac u Hrvatsku i da na temelju sporazuma KPJ i HSS okupi sve borbene snage oko partizanskog pokreta(136). No, u tomu nije uspio.

Za jugoslavensku federaciju

Bez obzira na to što su predstavnici Hrvatske seljačke stranke u jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi bili bezuvjetno odani Jugoslaviji i monarhiji, Srbi nisu bili tim zadovoljni, pa je hrvatski narod

bio objekt njihovih neprekidnih optužbi i napadaja. Osim za stradanja Srba u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, o čemu je već bilo govora, napadali su ga da je kriv za propast Jugoslavije, ali i zbog različitih pogleda, koji su postojali između njih i hrvatskih političara u vlasti, o njezinu budućem uređenju. U tim napadajima naročito su se isticali dr. Konstantin Fotić, pjesnik **Jovan Dučić** i skupina oko lista "Američki Srbobran". Hrvate su nazivali pogrdnim riječima, kao što su miševi, zmije, crvi i inferiorna rasa(137). Kao pripadnici slobodoljubivoga i ponosnoga naroda, Krnjević i njegovi sudrugovi morali su se ponositi rušenjem Jugoslavije, koja je bila tamnica hrvatskoga naroda. No, oni to nisu činili, jer su i sami za njom žalili, pa su se opravdavali i krivnju za to prebacivali na ustaše i na slabu pripremljenost jugoslavenske vojske za obranu. Napadaji su naročito dobivali na žestini zbog različitih pogleda na buduće uređenje zajedničke države.

Srbi su težili za centralistički uređenom Jugoslavijom. Tek kasnije, pod britanskim pritiskom, prihvatali su, ali samo načelno, mogućnost primjene federativnoga načela, što je sadržano i u prijedlogu deklaracije dr. Slobodana Jovanovića iz mjeseca lipnja 1943. Nasuprot tomu, hrvatski predstavnici u jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi neprekidno su zastupali federalističko stajalište. To je u praktičnoj politici značilo zahtijev, da srpska strana prihvati sporazum Cvetković – Maček od 26. kolovoza 1939. U stvari, sva njihova politička nastojanja iscrpljivala su se u tomu. Dr. Rudolf Bičanić u pismu upućenom 23. studenoga 1941. prof. **Dinku Tomašiću** je pisao: "Mi smo za federalivnu Jugoslaviju sa našim teritorijem, gdje Hrvati žive i tko hoće s njima biti, s kompetencijama iz Sporazuma od 26. 8. 1939. plus stvarne garancije (izvršna vlast, vojska). Treba nam novi duh Jugoslavije. Treba ga pokazati i vanjskim načinom, jer Jugoslaviju kakva je bila nitko neće od Hrvata. Zato treba dati državi novo ime, možda Federativna seljačka država južnih Slavena"(138). Slično je govorio i dr. Ivan Šubašić pred hrvatskim iseljenicima 16. studenog 1941. u Pittsburghu: "Naglašujem da je sporazum sastavni dio ustava Jugoslavije i prema tome ustavno je riješeno puno priznanje hrvatskog narodnog individualiteta, a obilježenjem

granica banovine Hrvatske i nazivom iste Hrvatska uskrsava... Kada velim da je time položen kamen temeljac, onda hoću reći da se cijela država ima urediti na federalnoj bazi, u kojoj bi srpski, hrvatski i slovenački narodni individualitet i njihova narodna državnost došli do punoga izražaja i na puno zadovoljstvo svakoga od nas Južnih Slovena”(139). Na isti način je federalizam shvaćao i dr. Juraj Krnjević, kada je na sjednici vlade 2. srpnja 1943. na prijedlog vladine deklaracije podnio amandman, prema kojemu je “srpsko-hrvatski Sporazum iz godine 1939.... jedan od temelja politike Kraljevine Jugoslavije”(140). Već na početku veljače 1942. Bićanić je za britanske potrebe, u dogovoru s Krnjevićem i Šutejem, napisao memorandum o hrvatskomu pitanju. U njemu su sadržana, po njihovu shvaćanju, hrvatska očekivanja na kraju rata. Kao najvažnije, tu spada očekivanje, “da se svi hrvatski krajevi sjedine u jednu jedinicu, naročito uključivši tome kolijevku hrvatstva Dalmaciju i Istru” i “da hrvatski narod u svojoj domovini moće upravljati svojim poslovima slobodno i demokratski u skladu s tisućgodišnjim tradicijama hrvatske dravne misli a po na~elima socijalne pravde”. U tomu krajnje neodređenom programu svojom konkretnošću naro~ito se isti~e tvrdnja, da su Hrvati “spremni, u zajednici sa Srbima i Slovincima, unutar granica Jugoslavije, produbiti svoj sporazum sa Srbima i Slovincima”(141).

U ovom memorandumu Srbi su vidjeli pokušaj izdvajanja Hrvatske iz sastava Jugoslavije, pa su ga žestoko napali. Kao ni u mnogim drugim slučajevima, ni tu nisu bili u pravu. U memorandumu se kao nesporno ističe, da je Hrvatska sastavni dio Jugoslavije. I ne samo to. On ni po mišljenju samoga pisca ne predstavlja bezuvjetan zahtjev hrvatskoga naroda nego samo njegova očekivanja nakon rata. Kakvi su bili prema tomu memorandumu, tako su se odnosili i prema sporazumu Cvetković – Maček od 26. kolovoza 1939. Doduše u izjavi od 4. svibnja 1941. vlada Dušana Simovića ga je priznala. U izjavi se naime kaže: “U sporazumu od 26. avgusta nije menjano ništa, već su za njegovo izvršenje donešene i potrebne nove uredbe. Ulažak g. dr. Mačeka i njegovih saradnika u vladu značio je najbolju garantiju, da je sporazum jedan od temelja državne politike”(142). No, kasnije jugoslavenske vlade nisu o tomu sporazumu htjele ni

čuti, a niti odobrili proračun Banovine Hrvatske. Posebnom žestinom osobito su ga napadali Miloš Trifunović, **Milan Grol**, **Milan Gavrilović**, ali i ostali srpski predstavnici u vlasti. To je dovelo do neprekidnih sukoba između njih i hrvatskih političara, koji su tada u toj stvari bili nepopustljivi.

Iako su i Britanci i Amerikanci u svojim ratnim ciljevima imali obnovu Jugoslavije i na to se obvezali jugoslavenskoj izbjegličkoj vlasti, zbog stalnih sukoba između hrvatskih i srpskih političara pitali su se, je li to moguće. Sumnje je naročito izražavao američki predsjednik. Prema zabilješci **Harryja Hopkinsa**, **Roosevelt** je **Anthonyju Edenu** 15. ožujka 1943. “izrazio svoje često ponovljeno mišljenje, da Hrvati i Srbi nemaju ništa zajedničko i da je smješno prisiliti dva tako oprečna naroda, da žive zajedno pod jednom vladom”. Eden se, prema vlastitom svjedočanstvu, tada tomu usprotvio, nadajući se, da će se politički odnosi između Hrvata i Srba izmijeniti(143). Podsećajući **Churchilla** u pismu od 19. svibnja 1944., da je prije godinu dana s kraljem Petrom razgovarao o mogućnosti stvaranja triju država na području Jugoslavije umjesto jedne, Roosevelt nadodaje: “Mislim da Vi i ja treba da imamo na umu takvu mogućnost u slučaju da nova vlada ne uspije. Osobno, ja bih više volio Jugoslaviju, ali tri odvojene države s posebnim vladama u sklopu jedne balkanske konfederacije mogle bi riješiti mnoge probleme”(144). Prema britanskom piscu **F. W. Deakinu** u knjizi “Bojovna planina”, izdanoj na srpskom jeziku u Beogradu 1973., “britansko ministarstvo inostranih poslova čvrsto se obvezalo na posleratnu obnovu ujedinjene Jugoslavije. Podrška hrvatskom separatizmu pod okriljem Britanaca da se obori **Pavelić**, koji je tada nominalno kontrolisao Nezavisnu Državu Hrvatsku pod nadzrom Osovine, nije ni u kom slučaju dozalila u obzir”(145).

Takvu njihovu politiku prema Jugoslaviji uskoro je počela nagrizati sumnja. To je pokazala rasprava u britanskom Foreign Officeu 10. svibnja 1942. Tu je otvoreno izražena sumnja u mogućnost obnove Jugoslavije(146). **Orme Sargent**, podtajnik u Foreign Officeu, je tvrdio, da je “engleska službena politika, koncem 1942. godine, išla tako daleko,

da je odbacila svaku pomisao da obnovi, poslije rata, Jugoslaviju, nego da umjesto zajedničke države stvore – posebnu Srbiju, posebnu Hrvatsku, i posebnu Sloveniju, kao samostalne suverene države, koje bi se u najboljem slučaju moglo povezati u državnopravnom obliku jedne konfederacije”(147). Da u Velikoj Britaniji sve više prevladava pesimističko mišljenje o mogućnosti obnove Jugoslavije, iznio je i britanski poslanik **G. W. Rendel** u razgovoru sa Slobodanom Jovanovićem 17. studenoga 1942.(148).

Dakle, postojala je realna mogućnost da se spasi Nezavisna Država Hrvatska. Bio je nadošao pogodan čas da se među Zapadnim saveznicima otpočne borba za to. To je bila dužnost dr. Jurja Krnjevića i njegovih stranačkih sudrugova. Ali oni nisu htjeli nezavisnu hrvatsku državu ni slobodu hrvatskoga naroda, iako su im iz Zagreba, od samoga državnog poglavarja, davani signali da se bore za to, a ne za Jugoslaviju.

BILJEŠKE:

116. Dinko Šuljak, nav. dj., str. 429.
117. Isto, str. 295.
118. Isto, str. 288.
119. Isto, str. 287.
120. Isto, str. 288.
121. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 72.
122. Isto, str. 70.
123. Bogdan Krizman, nav. dj., str. 414. i 416.
124. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 92.
125. Isto, str. 103.
126. Branko Petranović, nav. dj., str. 58. i 59.
127. Isto, str. 42.
128. Isto, str. 36.– 37.
129. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 97.– 98.
130. Isto, str. 124.
131. Branko Petranović, nav. dj., str. 198.– 199.
132. Isto, str. 53.– 54.
133. Fikreta Jelić – Butić, nav. dj., str. 339.
134. Ljubo Boban: Kontroverze iz povijesti Jugoslavije, Zagreb, 1987., str. 174.
135. Branko Petranović, nav. dj., str. 133.– 134. i str. 131.– 132.
136. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 125. i 126.
137. Dinko Šuljak, nav. dj., str. 422.– 423.
138. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 46.
139. Dinko Šuljak, nav. dj., str. 276.
140. Branko Petranović, nav. dj., str. 163. i 164.
141. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 54.; Fikreta Jelić-Butić, nav. dj., str. 78.
142. Bogdan Krizman, nav. dj., str. 116.
143. Dinko Šuljak, nav. dj., str. 313.– 314.
144. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 153.
145. Fikreta Jelić-Butić, nav. dj., str. 112., fusnota 113.
146. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 64.
147. Dinko Šuljak, nav. dj., str. 261.
148. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 81.

(nastavit će se)

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH IZNIKA (IX.)

457. BAREŠIĆ, Barica (Mijo) - rođ. 26.11.1919. u Starigradu. Osuđ. 1945. presudom Okr. Narodnog suda Bjelovar po ZPND čl. II. na 2 god. zatvora.

458. BARIČEVIĆ, Franciska (Filip)

- rođ. 20.10.1915. u Lovincu, Karlovac. Osuđ. 1949. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

459. BARIČEVIĆ, Katica (Josip) - rođ. 08.02.1924. u Zdenkovcu, Daruvar. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora.

460. BARIĆ, Elizabeta (Franjo) - rođ. 01.01.1923. u Sl. Brod. Osuđ. 1945. presudom Okr. Nar. suda Sl. Brod po ZPND čl. 9 t. 1. na 1 god. zatvora.

461. BARIĆ, Ivka (Marko) - rođ. 21.03.1922. u Ličkom Petrovom Selu. Osuđ. 1945. presudom Vojn. suda Zagreb za suradnju s neprijateljom na 18 mjes. zatvora.

462. BARIĆ, Ivka (Marko) - rođ. 01.01.1922. u Ličkom Petrovom Selu. Osuđ. 1945. presudom Vojn. suda Komande Grada. Zagreba po UVS čl. 13. na 18 mjes. zatvora.

463. BARIĆ, Jelka (Jure) - rođ. 19.03.1927. u Prozoru. Osuđ. 1946. presudom Okr. suda Gospic po ZPND čl. 3. t. 14. na 18 mjes. zatvora.

464. BARIĆ, Kata (Josip) - rođ. 01.01.1897. u Kalinovcu. Osuđ. 1946. presudom Kotarskog Narodnog suda Urđevac po ZPND čl. 3.t.5. na 6 mjes. zatvora.

465. BARIĆ, Marica (Josip) - rođ. 11.01.1929. u Lasici. Osuđ. 1946. presudom Okr. Narodnog suda Osijek po ZPND čl. 9. I 3. t. 14. na 8 mjes. zatvora.

466. BARIŠIĆ, Dragica (Ante) - rođ. 01.06.1934. u D. Rokiću. Osuđ. 1975. presudom Okr. suda Tuzla po čl. 109. na 2 god. i 6 mjes. zatvora.

467. BARIŠIĆ, Stanko (Anto) - rođ. 01.01.1959. u Pleternica Osuđ. 1979. presudom Okr. suda Požega po KZJ, čl. 157 na 3 mjes. zatvora.

468. BARKOVIĆ, Anka (Tomo) - rođ. 02.08.1925. u Dražaniću, Žumberak. Osuđ. 1946. presudom Vojn. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 7. na 3 god. zatvora.

469. BARKOVIĆ, Ema (Anton) - rođ. 03.03.1909. u Osijeku. Osuđ. 1946. presudom Vojn. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 10. na 4 god. zatvora.

470. BARLEK, Ivanka (Petar) - rođ. 10.11.1928. u Očuri, Varaždin. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Varaždin po ZPND čl.3.t.3. na 13 god. zatvora.

471. BARNIŠA, Franca (Andrija) - rođ. 24.03.1908. u Pribislavcu. Osuđ. 1958. presudom Okružnog suda Varaždin po KZ čl. 303. na 1 god. zatvora.

472. BARTA, Ana (Mijo) - rođ. 13.10.1922. u Čajkovcima. Osuđ. 1945. presudom Div. Vojn. suda Požega po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora.

473. BARTOLOGIĆ, Ankica (Vinko) - rođ. 15.02.1921. u Požegi. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Sl. Brod po ZPND čl.2.,čl.8.t 1 na 1 god. zatvora.

474. BARTOLOVIĆ, Anka (Mijo) - rođ. 11.07.1911. u Vododeru. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3. na 7 god. zatvora.

475. BARUN, Barbara (Tomo) - rođ. 20.10.1901. u Srijem. Mitrovici. Osuđ. 1945. presudom Vojn. suda Zagreb zbog privredne suradnje s okupatorom na 2 god. zatvora.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

476. BASIĆ, Vlado (August) - rođ. 18.05.1946. u Sl. Brodu. Osuđ. 1972. presudom Okružnog suda Osijek po KZ čl. 119/3. na 6 mjes. zatvora.

477. BASRAK, Otilija (Geza) - rođ. 01.01.1922. u Karlovcu. Osuđ. 1946. presudom Okružnog Narodnog suda Karlovac po čl. 2.t.17. na 4 god. zatvora.

478. BASTION, Tonka (Mijo) - rođ. 01.01.1897. u Novoj Retfali. Osuđ. 1945. presudom Div. Vojn. suda Požega po ZPND čl. 11. na 2 god. zatvora.

479. BAŠIĆ, Cvita (Ilija) - rođ. 01.01.1922. u Lećevici. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Splitskog vojnog Područja po ZPND čl.II. na .2 god. zatvora.

480. BAŠIĆ, Dora (Mijo) - rođ. 06.02.1891. u Pavlovčanima. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda za okrug Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora.

481. BAŠIĆ, Matilda (Petar) - rođ. 06.03.1930. u Vrbnji. Osuđ. 1946. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl.3. t. 14. na 1 god. zatvora.

482. BAŠIĆ, Ružica (Josip) - rođ. 01.01.1924. u Gospicu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda II. Korpusa Like po ZPND čl. 14 na 3 god. zatvora.

483. BAŠIĆ, Tomica (Jakov) - rođ. 01.01.1921. u Ledavici. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Split po ZPND čl.11. na 3 god. zatvora.

484. BAŠIĆ-HITREC, Mira (Petar) - rođ. 02.12.1915. u Osijeku. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora.

485. BAŠTIJAN, Josipa (Franjo) - rođ. 25.04.1903. u Bešlincu. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl.3. t. 14. na 14 mjes. zatvora.

486. BAŠTIJANČIĆ, Danica (Andrija) - rođ. 01.01.1910. u Karlovcu. Osuđ. 1945. presudom suda Za Zašt.Nac.Časti Srba i Hrvata po čl.2.t.2.i 9. na 3 god. zatvora.

487. BATINIĆ, Anka (Marko) - rođ. 24.07.1928. u Lovreću, Imotski. Osuđ. 1947. presudom Okr. Nar. suda u Osijeku po ZPND čl. 9. na 8 mjes. zatvora.

488. BATINIĆ, Silva (Matko) - rođ. 01.01.1922. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl.13.i 14. na 5 god. zatvora.

489. BAUER, Jolanda (Ivan) - rođ. 27.04.1911. u Drnišu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.3. na 9 god. zatvora.

490. BAUH, Viktorija (Stevo) - rođ. 01.01.1906. u Ždralovima. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3. t. 14. na 2 god. zatvora.

491. BAZLER, Kata () - rođ. 02.09.1914. u Županji. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Sl. Brod po ZPND čl. 3. t. 14. na 8 mjes. zatvora.

492. BEDEKOVIĆ, Bara (Stjepan) - rođ. 06.12.1890. u Koprivnici. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Bjelovar po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora.

493. BEDEKOVIĆ, Mara (Petar) - rođ. 02.01.1908. u Novom Virju. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Bjelovar po ZPND čl.3. t. 14. na 6 mjes. zatvora.

494. BEDENIKOVIĆ, Anabela (Ivan) - rođ. 26.10.1927. u Koprivnici. Osuđ. 1951. presudom Kot. suda Radovljica po čl. ("protiv postojećeg poretku") na 1 god. zatvora.

- 495. BEDENIKOVIĆ, Marica** (Vid) - rođ. 18.09.1923. u Zagreb Osuđ. 1946. presudom Okr. Nar. suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. na 5 god. zatvora.
- 496. BEGOVIĆ, Zdravko** (Stjepan) - rođ. 01.01.1937. u Draškovicima. Osuđ. 1960. presudom Općinskog suda Požega po KZ čl. 119/3 na 4 mjes. i dodatnih 30 dana zatvora.
- 497. BEGVART, Irma** (Slavko) - rođ. 16.11.1921. u Zagrebu. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Sisak po ZPND čl. 3. t. 3. na 4 god. zatvora.
- 498. BEHANEK, Katica** (Dragutin) - rođ. 17.11.1929. u Štefancu, Čakovec. Osuđ. 1951. presudom Okr. suda Varaždin po KZ čl. 110, čl. 117. na 8 god. zatvora.
- 499. BEHAUNEK, Katarina** (Dragutin) - rođ. 17.11.1929. u Štefancu, Čakovec. Osuđ. 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 8,14,7 na 3 god. zatvora.
- 500. BEKIRIĆ, Katarina** (Štef) - rođ. 01.01.1933. u Zagrebu. Osuđ. 1985. presudom Okr. suda Zagreb po KZJ čl. 134/2 na 6 mjes. zatvora.
- 501. BELAK, Milka** (Janar) - rođ. 12.05.1908. u Velikom Trojstvu. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3. t. 14. na 10 mjes. zatvora.
- 502. BELAMARIĆ, Duma** (Nikola) - rođ. 25.02.1888. u Mandolini. Osuđ. 1944. presudom Vojnog suda Šibenik po UVS čl.13.1 14. na 6 god. zatvora.
- 503. BELAMARIĆ, Neda** (Vjekoslav) - rođ. 01.01.1922. u Sumartinu. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Zagreb po ZPND čl. 4. st. 1. čl. 6. st. 1. na 1 god. zatvora.
- 504. BELANDŽIĆ, Marija** (Ivan) - rođ. 16.12.1921. u Splitu. Osuđena presudom Okružnog suda Split po ZPND čl.3.t.3. K 52/45 Nepoznata sudbina -u zatvoru Požega izgubljen joj trag.
- 505. BELAVIĆ, Nada** (Blaž) - rođ. 01.01.1925. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Komande Grada Zagreba po UVS čl.13,14. na 7 god. zatvora.
- 506. BELIN, Marica** (Josip) - rođ. 27.11.1918. u Gajcu. Osuđ. 1946. presudom Okružnog suda za Okrug Zagreb zbog djela protiv narodne vlasti na 6 mjes. zatvora.
- 507. BELOBRAJDIĆ, Zdenka** (Ladislav) - rođ. 18.10.1923. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Komande Grada Zagreba po UVS čl. 13 i 14. na 13 god. zatvora.
- 508. BELOGLAVAC, Rozalija** (Vencl) - rođ. 30.05.1905. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.3. na 20 god. zatvora.
- 509. BELOŠEVIĆ, Branka** (Josip) - rođ. 28.05.1926. u Varaždinu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 2 god. zatvora.
- 510. BELOŠEVIĆ, Jelica** (Josip) - rođ. 29.07.1923. u Varaždinu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 1 god. zatvora.
- 511. BEM, Moira** (Franjo) - rođ. 01.01.1928. u Bučju. Osuđ. 1946. presudom Okružnog Narodnog suda Sl. Brod po ZPND čl.3.t.3. na 1 god. zatvora.
- 512. BENAKOVIĆ, Marija** (Ivo) - rođ. 21.01.1921. u Vrhovini. Osuđ. 1950. presudom Okružnog suda Osijek zbog k. d. protiv poretka na 1 god. zatvora.
- 513. BENCE, Žuro** (Tomo) - rođ. 01.01.1886. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Varaždin zbog suradnje s okupatorom na 8 god. zatvora.
- 514. BENCETIĆ, Milka** (Mato) - rođ. 17.03.1925. u Udbini. Osuđ. 1945. presudom Vrhovnog suda Hrvatske po ZPND čl. 3. t. 3. na 20 god. zatvora.
- 515. BENČIĆ, Eleonora** (Ivan) - rođ. 26.09.1930. u Sisku. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda za Istru u Labinu po ZPND čl.3.t.8. na 1 god. i 6 mjes. zatvora.
- 516. BENČIK, Agneza** (Stjepan) - rođ. 05.02.1893. u Rezovcu, Virovitica. Osuđ. 1950. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 8. na 2 god. zatvora.
- 517. BENČINA, Paula** (Ivan) - rođ. 28.06.1911. u Podgrađu, Čakovec. Osuđ. 1951. presudom Okružnog suda Varaždin po ZPND čl.3.t.3. na 2 god. i 6 mjes. zatvora.
- 518. BENEŠIĆ, Jelka** (Franjo) - rođ. 13.11.1909. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl.14. na 7 god. zatvora.
- 519. BENGES, Jana** (Luka) - rođ. 26.08.1915. u Pavlovcu, Grubišno Polje. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.7. na 20 god. zatvora.
- 520. BENIČINA, Paula** (Ivan) - rođ. 28.06.1911. u Varaždinu. Osuđ. 1945. presudom Okružnog Narodnog suda Varaždin po ZPND čl. 9. t. 2. na 2 god. zatvora.
- 521. BENIĆ, (Martin)** - rođ. 01.01.1920. u Sušaku. Osuđ. 1945. presudom Suda za Zaštitu Nacionalne Časti Srba i Hrvata Sušak po čl.2.t.3.1 9. na 5 god. zatvora.
- 522. BENKOVIĆ, Rozika** (Ilija) - rođ. 04.08.1912. u Cirkvane Osuđ. 1947. presudom Okr.suda Bjelovar po ZKPND čl.3.t.14. na 5 god. zatvora.
- 523. BERAK, Jasna** (Antun) - rođ. 09.02.1925. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. na 8 god. zatvora.
- 524. BERDA, Elizabeta** (Stjepan) - rođ. 01.01.1924. u Novom Gradcu. Osuđ. 1948. presudom Okružnog suda Daruvar po ZPND č. 3. t. 3. na 2 god. zatvora.
- 525. BERGHAUS, Anka** (Pavo) - rođ. 01.01.1902. u Rače. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Bjelovar po ZPND čl. 11. na 10 god. zatvora.
- 526. BERKA, Milka** (Franjo) - rođ. 10.03.1907. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZKDPPND čl. 11. na 2 god. zatvora.
- 527. BERNARDELLI, Marija** (Anton) - rođ. 10.05.1894. u Rijeci. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda XI Korpusa po UVS čl.14. na 8 god. zatvora.
- 528. BERTA, Ljubica** (Stjepan) - rođ. 08.09.1914. u Beli. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 7 god. zatvora.
- 529. BERTAK, Jelka** (Josip) - rođ. 01.01.1893. u Retfali. Osuđ. 1945. presudom Okružnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.1. na 4 god. zatvora.
- 530. BERTINA, Milka** (Ivan) - rođ. 03.02.1923. u Posavskim Bregima, Dugo Selo. Osuđ. 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl.3.t.14. na 2 god. zatvora.
- 531. BERTINI, Norma** (Ferdinand) - rođ. 03.07.1923. u Poreču. Osuđ. 1946. presudom Okružnog Narodni suda Zadar zbog JATAKOVANJA na 6 mjes. zatvora.
- 532. BERUTA, Mira** (Filip) - rođ. 22.04.1929. u Koprivnici. Osuđ. 1946. presudom Okružnog Narodnog suda Bjelovar po ZPND čl.3.t.14. na 2 god. zatvora.
- 533. BESCH, Olga** (Georg) - rođ. 08.08.1923. u Zagrebu. Osuđ. 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVS čl. 14. na 10 god. zatvora.
- 534. BETI, Marija** (Ivan) - rođ. 21.08.1919. u Prelogu. Osuđ. 1945. presudom Okružnog suda u Osijeku po ZPND čl. 3. t. 3. na 12 god. zatvora.
- 535. BETICA, Jelka** (Petar) - rođ. 18.08.1903. u Žeževici, Imotski. Osuđ. 1947. presudom Okružnog suda Split po ZPND čl.3.t.3. na 10 god. zatvora.
- 536. BEVANDA, Tomo** (Mijo) - rođ. 12.12.1906. u Zagrebu. Osuđ. 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl.3.t.14. na 3 god. zatvora.

DJETINJSTVO BEZ OCA

Sunčane zrake daju ljetnoj prašini lažan zlatni ton. Na ljetnom suncu cijela okolina zadobiva draguljsko blještavilo, i tako okupana postaje presvućena zlatnim slojem varljiva bogatstva. Višnjino djetinjstvo je ucrtano u te zlatne tonove nekog ljeta pred pedesetak godina. Odonda je vidjela mnogo sunčanih zalazaka i u životu naučila da nije zlato sve što sja, a ipak u sutoru života još uvijek joj u sjećanju titra sunčana scena djetinjstva...

Nakon napisane domaće zadaće, što joj je uvijek ostavljalo znojne dlanove, jedva je dočekala završetak te obveze svake školarke. Devetogodišnjoj djevojčici nije krasnopis nimalo lagan posao. Treba vrlo pažljivo umočiti pero u tintu, pa pri tome dobro paziti da se ne uprlja štilo tintom, jer u tren se tinta prenese na prste, a s prsta na papir, i eto neuredne zadaće! Zato ju je mama opominjala:

- Pazi, da ne zapackaš, jer ćeš sve ponovno pisati dok ti zadaća ne bude za pet.

Oh, a djeca se vani igraju, dok ona pažljivo povlaci perom po papiru. Njihovi glasovi je vabe da im se pridruži. Zato se posebno trudila, te je u prvom pokušaju napisala bez packe i prošla mamino kontrolu. Izletjela je na ulicu pred dvokatnicu u kojoj je stanova. Na pršnjavu pločniku se igrala skupina djece, njenih prijatelja. Bila je tu Fanika, Željko, Ljerka, Marija, možda i Vesna iz Jankovačke, pa Nadica i Pavica i Zlatko. Zlatka osobno nije smatrala prijateljem, zbog njegovih roditelja, ali premda najmlađi od njih, uvijek se našao u toj skupini djece s kojima se ona igrala. Njegovi su roditelji prijavili Višnjinu mamu na Uličnom odboru da nakon što joj je suprug uhićen i suđen kao neprijatelj FNRJ i naroda, one i dalje stanuju u jednosobnom stanu, a "osloboditelji" su došli iz šume, te oslobadali "neprijateljsko građanstvo" svega posjeda i prava. Zlatkovi su roditelji zahtijevali deložaciju Katušićevih, jer kako je moguće tih prvih godina komunistickog rezima da ona, supruga ustaše, petešovca, političkog robijaša u Lepoglavi, ostane pošteđena u novim društvenim promjenama. Ubrzo su Butkovići uselili

Piše:

Višnja GEOHELI

u stan Višnjinih roditelja, a Višnja, mama joj i baka su morale nastaviti život u skučenom prostoru jedne sobe na drugom katu.

Premda je Visnja bila dijete, ipak je u punoj ozbiljnosti shvaćala kakovo su im zlo i nepravdu počinili, te stoga nije Zlatka smatrala prijateljem. Zlatkova mama je nekako htjela dokazati svoju odanost novom režimu, pa je pribjegla prostačkom pljuvanju pred Višnjinu mamu, popraćeno pogrdnjim izrazima na račun ustaša. U to doba tako su se ponasele partizančure, afežeovke i podrepari kojima je jedini stav bio kako se dodvoriti pobednicima. Ni danas nije Višnji jasno zašto je bila toleranta prema Zlatku. Možda je to tako kod djece jer ne znaju mrziti. Od sve djece najviše je vremena provela igrajući se s Fanikom. Njih dvije su mogle satima provesti u igri "mama s bebama". Voljele su se igrati "gospode", zato je bilo jako važno paziti kad mama potroši sav konac i baci špulu. Tu drvenu špulu od konca bi pribile na cipele i uz mnogo napora hodale u "visokim petama" kao gospođe. Mame baš nisu imale razumijevanja za njihove dosjetljivosti, nego su se protivile uništavanju cipela kojih ionako nije bilo lako kupiti, zbog nestaćice novca i oskudne ponude u trgovinama.

Ljeti bi zaigrane djevojčice skupljale sitno sjeme trputca i "kuhale" ga svojim bebama kao rižu. Pronalazile bi razne nadomjestke za kućanske potrebštine u svojim dvorištima i okolini. Proljetos su pomiješale pepeo iz veškuhinje s vodom, pa nekom starom peruškom olicile fasadu i prostor ispod stuba što vode u dvorište. Visnjica je zbog tog nestala u glasno plakala. U oskudnom izboru igračaka nije bilo tako lugsuznih kao što danas male djevojčice imaju. One su umjesto šminke i laka za nokte lijepile slinom latice ruža. Nekad su se igrali i strani turista, što su tek počeli dolaziti u tu monstruoznu komunističku državu. Pučkoškolska djeca još nisu učila strani jezik, nego su u igri

"stranih turista" izmislili tzv. pipadapski jezik, umećući poslije svakog sloga pa, pe, pi, po i pu, ovisno koji je vokal u slogu. Kad bi ih netko sa strane slušao, pitao bi se koji je to nerazumljiv jezik. U siromašnom djetinjstvu, sve jedno su znali naći dječjeg zadovoljstva u igri.

Ni Fanika nije imala tatu, kao ni mnogobrojna djeca tog vremena. Izgubila ga je u ratu, a tajno ga je čuvala u sjećanju poslijeratnih strahota. Tko nije imao tatu, taj obično nije ni spominjao tatu pred družicama u igri, niti u školi. Bio je to neizrečen sporazum među djecom kojоj je ukradeno djetinjstvo, okrnjena obitelj, ranjeno njihovo maleno srce. Neka djeca su se hvalisala da im je tata poginuo u partizanima, ali većina njihovih vršnjaka bi prešutjela ako je njihov tata odveden u logor ili nestao u ratu ili jos češće poslije rata. U ranoj dobi su naučili ne govoriti o tati. Bilo je vrlo važno ako je neka djevojčica imala starijeg brata, jer on bi bio kao njen zaštitnik. Marija je imala brata Tončeka. Djeca su šaputala sa strahopštojanjem da je on student. Tonček nije nikada pokazao neku grubost prema djeci ili se osvrnuo na njih. Strahopštojanje nisu pred Tončekom pokazivali, nego obrnuto. Čim bi se Tonček pojavio na kutu Trnjanske i Jošavske, djeca bi zborno počela izvikivati rugalicu: Tonček pokakal se je u lonček. Kaj je u lončeku, to nek bude Tončeku.

Potom bi se navrat-nanos sakrili u vežu, pa bi im iza zatvorenih vrata srce tako jako lupalo, da bi ih se već po tom moglo otkriti. Širom razrogačenih očiju bi osluškivali korake, što su se približavali i u jednom trenutku uhvatili ritam njihovih prestrašenih srca, a onda bi se udaljavanjem koraka njihov puls normalizirao. Nakon minulog uzbudjenja, štrkljave noge bi nastavile skakati preko užeta, šutati "kamen-sretnjaković" preko ucrtanih kvadrata na pločniku. Vrijeme se pretakalo iz igre u igru sve do sumraka kad su se mame pojatile na prozorima dozivajući svaka svoje dijete. Dovikivanja preko prozora su često puta bila smiješna, jer bi dijete nakon upornog dozivanja iskalo mamu da mu baci potrebne igračke, kao što su lopta, uže

za skakanje a ponekad kad ogladne zaneseni igrom, tražili su da im mama baci kruha i pekmeza, kako ne bi prekidali igru odlaskom u stan. Na majčine pozive uvijek su odgovarali molbama za još samo malo vremena, za igru "smrt, bijela kost". Tu igru je najljepše biloigrati u sumrak, jer onda se sav naježiš od straha, a mašta stvara najstrašnije predodžbe. Poslije završene igre strave nastajalo bi neko zatišje osobnog meditiranja u nastojanju da se dokuči tajna smrti o kojoj su odrasli kradom šaputali. Iz velikih usta su ponekad izlazila takova strahovita prepričavanja poslijeratnih užasnih sudbina proganjanih ljudi, što nije nikako bilo dobro da male uši čuju i unesu strah u ta malena, već ionako previše ranjena srca. Ulazak u mračnu vežu je bio daleko ugodniji ako je mama sišla pred svoje igrom izmorenio dijete, da ga odvucu u kuću na pranje, večeru i spremanje u hrkanovce.

Vrlo rijetko se događalo nešto izvan uobičajenog života u ulici. Ako se štoga god takovog dogodilo, onda se to dugo prepričavalo i pamtilo.

Bio je svibanjski prekrasan dan. Prolistalo drveće, procvalo cvijeće, prozirnost čistog zraka omogućavala je čak i Trnjanim jasno vidjeti Sljeme obučeno u svježe zelenu haljinu, lijepo kao djevojka na Cvjetnu nedjelju. Premda je bilo tako lijepo vrijeme, djeca se nisu igrala na ulici, nego su naslonjeni na zid čekali uz vrata veže. Veliko uzbudjenje se razlilo kao slatki med iz Željkova stana. Bio je to dan vjenčanja Željkove tete Katice. Koga god je ta vijest dotakla, ostavila je slatkouj ljepljivost uzbudjenja i znatiželje. Pa su susjede ostale zalijejljene uz prozore, a djeca neveštija u prikrivanju znatiželje su se okupila oko veže otkud će izići mladenka. Došao je taksi pred kuću, mladoženja i kumovi su se veselo uspeli do prvog kata da isprošenu mladu povedu u crkvu. S prvog kata se čuo smijeh i vedar razgovor. Sišla je mladenka, a velike oči mališana su se divile njenoj ljepotu i vjenčanici. Bila je za njih živa princeza iz bajki. Dah im je zastao na otvorenim ustima a pogledom su pratili svaki pokret smještanja u auto. Čim su zatvorili vrata automobila, djeca su već našla drugu zabavu, ogledavali su se u sjajnim ulaštenim plohama automobila popraćeno zvonkim smijehom, radi

izobličenog odraza u konkavnim i konveksnim oblicima karoserije. Svatovi su napustili ulicu uz mahanje i vesele poklike, neki od djece su čak trčali za automobilom.

Višnjina mama i kuma su se pojavile na vratima veže. Čim je mama ugledala Višnjino lice i vrpcu napola razvezanu što je visila na tek nekoliko vlasi, odmah je posegnula za rupčićem, pa prekoračujući je što se toliko uprljala, natjerala je da pljucne u rupčić. S užasnim gađenjem, više gutajući slinu da sprječe povraćanje nego pljujući, s nekom smiješnom grimasom istisnula je nešto malo sline. Tako ovlaženim rupčićem mama joj obrisala umrljano lice, prstima pročešljala kosu i ponovo zavezala vrpcu. Prijatelji su joj se nervozno smijali, valjda zadovoljni što njih nije mama tako na brzinu oprala. Višnjica je vođena za ruke veselo skakutala između mame i kume sve do tramvajske stanice na Varaždinskoj ulici, koju su svi tako zvali usprkos natpisu "Ulica proleterskih brigada". Višnjicu to nije smetalo, jer je znala da je riječ "proleter" u nekoj svezi s partizanima, koji su odveli njenog tatu. Pa ako ljudi neće tako zvati tu ulicu, dobro je. U to vrijeme je čula mnogo tako čudnih rijeci kao što su ofenziva, fašizam, Sovjeti, Unrini paketi, Trumanova jaja i Titova stafeta. Bilo ih je teško razumjeti ali ih je znala svrstati u one riječi povezane s partizanima, a neke od njih sigurno spadaju u neku vrstu prostota, jer odrasli ih govore a djeca ih nekada ne smiju reći. Dok su s kumom Lucijom čekale tramvaj, jedan je taksi skrenuo u njihovu ulicu.

- Evo još zakašnjelih svatova mojim susjedima - rekla je mama.

- Božica, hoćeš li voditi Višnjicu ovaj mjesec u Lepoglavu ili ćeš je ostaviti kod sestre?

- Ne znam ni sama. Vodila sam je prošli mjesec. Čekale smo od ranog jutra do popodne na dozvolu za petnaestminutni razgovor. Prokleti bili, uvijek nas tako drže u iščekivanju i napetosti do pred skori odlazak posljednjeg vlaka. Tako se iznerviramo prije razgovora, zabrinuti hoćemo li uhvatiti zadnji vlak ili ćemo morati tražiti smještaj u nekoj seoskoj kući. Mala mi je dobra i poslušna, nije zahtjevna, nego jadno moje dijete, strpljivo čeka kad će nas pustiti na razgovor. Ništa ona ne zahtijeva, ni

piti, ni piškiti, a za jelo, znaš da je sretna kad je ne tjeram jesti. Ona i njezin appetit! Mislim da je neće ovaj put voditi. Kad ti ona vidi svog tatu, odmah se raspriča. Prošli put sam jedva nekoliko riječi s Vladom progovorila, jer ti se ona rasprčala o pravokutnim i istokračnim trokutima, pa o svemu što je naučila u geometriji, željna pokazati tati kako mu je poslušna i dobra učenica. Hvala Bogu, ova njezina učiteljica gdje Welle ima razumijevanja za nas, pa je ne zapostavlja u razredu nego je uvijek lijepo potiče. Mora se držati programa, ali vidim ja odabrala je pjesmicu iz zavičaja druga Tita, Lepi naš kaj. Kad je Višnjica u školskoj zadaci iz zemljopisa nacrtala Republiku Hrvatsku bez naznačene granice s Bosnom i Hercegovinom, nego samo istočnu granicu na Drini, ona je crvenom olovkom ispravila i dala joj peticu. Samo kaj mala sad misli da je to beznačajna pogreška, pa sam joj rekla da više nikad u školi ne sme delati ni male pogreške.

- Božica, daj mi reci, hoće li Vlado ipak pisati žalbu? - polušapćući je pitala Lucija, onim zabrinutim tonom kojim govorimo kada se radi o nečijoj sudsbi.

- Ne! Ne će se on njima žaliti. Nakon što je kao robijaš, besplatna radna snaga, postavio proizvodnju sublera u MeBi, smanjili su mu kaznu na deset godina, ali on njima neće pisati žalbe. Prošao je i ovaj Prvi maj a u Službenom listu nisam ni ovaj ovaj puta pročitala u listi amnestiranih njegovo ime. Ako se ništa ne promijeni, bit će slobodan za tri godine.

- Evo meni tramvaja! Prije nego ideš u Lepoglavu, donest će ti ploču špeka što je moja mama donijela iz Like i sir škripavac, pa mu metni u paket kao dar od nas. Bog! Daj kumi pusu, sunce moje. Budi dobra i moli Boga za tatu i sve nas. Slušaj mamu! - viknula je još kroz otvorena vrata polazećeg tramvaja. Mi smo joj još nekoliko puta mahnule i kreñule prema kući.

Zlatni zalaz je poprimao crvenilo zlazećeg sunca, a mlado zelenilo novog lišća, nahranjeno sokovima tog dana, postajalo je zelenije, sočnije i zrelijе. Nekoliko hrušteva je već zujalo svoju uspavanku obljećući zelenilo i tražeći ugodan ležaj. Pri pogledu na hrušteve, Višnjici se naježila kosa na glavi i ponadala se da Francek u školi ne će donijeti opet hrušteve u kutiji od žigica, svezati

ih koncem za nogu i pustiti da lete djevojčicama oko glave. Uh, najgore je kad se tako svezani hrušt zaplete u kosu. Neki dječaci u njenom razredu su jako zločesti i vole zadirkavati djevojčice, pogotovo one koje nema tko zaštititi, koje nemaju starijeg brata ili tatu. Često puta je mislila kako bi bilo lijepo da se s ostatom djecom može hvalisati što njezin tata može, koliko je jak ili hrabar. Jedan put se tako kod tete Pavice u dvorištu Bracika hvalio kako je njegov tata hrabar i kako se on hrabro borio po planinama. Višnjica je bila u položaju slabe i manje važne, jer kad su se i ostali priključili prepričavanju hrabrih podhvata svojih tatica, ona se pokušala dosjetiti o nekom hrabrom podhvatu u svojoj obitelji, premda joj je mama rekla da ne smije o tati ništa govoriti pred drugom djecom. Njezin stri-ek Vilko je bio veliki vic-majstor, pa jednom kad se sastala šogorija, on ih je jako nasmijao kad je rekao da se on hrabro borio pod jordan planinom golin prsima o prsa. Premda se Višnjica igrala uz prozor što je gledao na katedralu, ipak joj je pažnju privukao taj grohotan smijeh njezinih teta i tetaka i uopće nije shvaćala zašto se oni toliko smiju stri-eku Vilku, kad im veli kako je bio hrabar pod tom jordan planinom, što je sigurno u Bosni gdje su sva ta visoka brda s ~udnim nazivima po kojima se borilo. E, taj put u dvorištu se sjetila hrabrosti stri-eka Vilka i već sva izirritirana od te djece koja se imaju s kime hvaliti, glasno im je rekla kako se njezin stri-ek borio golin prsima o prsa pod jordan planinom. Nije još do kraja niti izgovorila, već se do nje stvorila teta Pavica i strogo je povukla za ruku, odvela u stan i više joj nije dopustila igrati se na dvorištu, nego samo kad se išla s bebom Renatom šetati na Gri~ ili Jurjevsku.

Bilo je mnogo toga što uopće nije shvaćala u tome čudnom vremenu. U školi su je učili o uspješnim ofenzivama partizana, a mama je često plakala i kroz jecaje prokljinjala partizane. Drugu Titu su pjevali "ljubičica bijela", a mama je rekla da prokletnik je na bijelom konju u bijelim čizmama, a u dućanima nema bijelih cipelica za djecu. Kad je Višnjica išla na sv. Pričest, nije kao druge djevojčice uz dugu bijelu haljinu imala bijele kanvas šlape, nego joj je mama kod jednoga poznatog postolara dala napraviti sandalice od svoje bijele kožnate

taške iz boljih vremena, kad je nosila pasent tašku uz cipele. Sada se mama stalno ljuti kad Višnjica preraste haljinice ili cipele ili ako ih uništi. Uvijek veli: Kaj misliš od kuda će ti kupiti druge? Dok su se tako vraćale u smiraju dana kući, isto ju je još prekoravala:

- Već sam ti priredila vodu za kupanje. Ruke su mi se otegle do poda dok sam nanijela vodu za tvoju toaletu, frajla. Za kaj se moraš tak zmazati? Zapamti, ako se zmažeš, od mene to nemreš sakriti, kaj buš se malo splahnula na "željeznom francuku" (tako su se popularno zvale pumpe za vodu postavljene u svakoj ulici uz nogostup). Tak se samo smrljaviš i još bolje razmažeš prašinu po sebi. Pogleć se kak si zmazana ko mala cigančica, kaj te nije sram? Kad te okupam popapala buš kruha i pekmeza i toplo mlijeko, pa onda u Hrkanovce.

Na križanju Trnjanske i Jošavske, gdje se Jošavska blago spušta prema nizu kuća s lijeve strane i bivšoj ustaškoj vojarni s desna, roj hrušteva se u zujavu letu podigao prema krošnji, a Višnjica se stisnula uz mamin skut. Niz ulicu su se siluete djece činile kao izrezani likovi od tamnog papira, postavljeni u poluosvijetljenom prostoru. Ta grupica je živjula kad su ugledali Višnju i mamu. Dapače potrčali su prema njima i svi u isti mah su zapitkivali:

-Višnjica, pogodi tko ti je došel?

Dok se Višnjica u čudu pitala, tko bi joj mogao doći sada kad je vrijeme za počinak, njezina mama je stala prvo kao ukopana, a onda poletjela trkom gazele, vukući za sobom svoju kći. Višnjica nije nikad vidjela svoju mamu tako brzo trčati, i dok je prestrašena tim naglim šprintom pokušavala nogama doticati tlo, mama je već grabila po dvije stube prema njihovoj sobici na drugom katu. Božica je znala da su to finale njezina mukotrpnog života, punog neizvjesnosti, neimaštine, odgovornosti i neprekidne opasnosti da i sama padne u šake nemilosrdnih novih vlasti. Od zagrljaja s voljenim suprugom dijelilo ju je tek nekoliko koračaja i između njih nije više bilo naoružanog uzničkog strażara.

Pred vratima je stajao mršav, visok, mlad čovjek u kratkim otcreanim hlačama i uzničkoj bluzi s koje je oderan zarobljenički broj. Do njega je bio mali zavežljaj. Troje isprepletenih tijela u nespretnu zagrljaju, pokušavali su naći

dodir što im je otet s gubljenjem slobode pred više od sedam godina. U grčevitom zagrljaju su željeli ostati tako zauvijek. Svi troje su izgubili vlast nad svojim rukama, pa nikako da otključaju vrata i uđu među svoja četiri zida, gdje je pomno smješten preostali dom. Tek kad su se nekako ugurali u skučeni prostor sobice, još uvijek tijesno jedan uz drugog, tata je rekao Višnjici da joj je nešto donio na dar. Je li moguće da se nakon sedam godina robijanja može još donositi i dar? Odvezao je zavežljaj, izvadio iz njega uredno složen papir i dao ga kćeri, svom zlatu, kako joj je tepao. Ona je uzela drhtavim ručicama papir i kroz suze oči pokušala pročitati što na njemu piše.

Trebalo im je podosta vremena dok su se sredili i Višnjino obećano kupanje je bilo obavljeno mnogo kasnije nego ikada. U kasne večernje sate je sjedila tati na krilu, baš kako je to mnogo puta željela kako samo djeca mogu željeti ono što je tada izgledalo neostvarivo. Znala je da će joj se od ovoga dana sve želje ispuniti. Nedjeljno jutro ne će biti provedeno u maštanju da lijepo obučena drži tatu za ruku i s njime odlazi u šetnju, dok im mama maše kroz prozor. Od sada će i ona u razgovoru s djecom moći reći kako je njen tata velik, dobar, snažan i pametan. Neka se samo dečki u školskom dvorištu usude izgurati je iz reda ili udariti pernicom po glavi, ona će se požaliti tati, pa će on s njima razgovarati. Tata će joj pregledavati zadaće i igrat će se s njom. Tata, tata, tata, bile su joj jedine misli, nije ga se mogla nagledati, sve dok je nije savladao san. Kao i mnoge večeri poslije ove prve po tatinu dolasku na slobodu, opet je držala darovani papir u rukama, upitnim pogledom gledala u crtež žitnog polja i čitala najpažljivije što je znala:

Život je svagdanja borba, / Kadkada težak i naporan put, / Po kojem raste oštrotornje, / Što ranjava tijelo, para skut. // Da tebe takva sudba ne snađe, / Što radiš i činiš nek' ti je pošteno, / Za sobom ostavljam plodno polje / A ne bez klasja, pusto, položeno.

Tada je razumjela samo svaku riječ, ali ne i smisao. Taj dar od tate je prati kao putokaz na svim putevima života.

PROLJEĆARSKA RAŠOMONIJADA (II.)

Izvanpartijski društveni sukob, koji je istodobno koincidirao sa spomenutim partijsko-frakcijskim okršajima, imao je, međutim, primarno nacionalni karakter. Ovdje posebno treba naglasiti činjenicu da djelatnost MH i Katoličke crkve kao čimbenika Hrvatskog proljeća uopće nije bila povezana, već je samo dijelomično koincidirala s djelatnošću tadašnjeg rukovodstva SKH, što je moglo stvoriti lažni privid koordiniranoga masovnog pokreta.

Ishod frakcijskog rata u SKH bio je očekivan i neminovan za slučaj kad vojskovođe krenu u rat bez vojske, što se bez pretjerivanja može reći za "drugove" Savku i Miku. Frakcijski rat "proljećarske" manjine protiv "hrvatožderske" većine u SKH, a kojeg je zaštitni znak bila hiperaktivna, patetična i nekritična logoreja Savke Dabčević, završio je srpsko-karađorđevskim glavosijekom u Karađorđevu. Komunistički je monarh jednostavnim dekretom, ležerno izdanim u odmoru između dva lova u vojvođanskim lovištima, bez ikakvih teškoća iz SKJ uklonio turbulentne partijske elemente. O ozbiljnosti shvaćanja vlastitog

Dražen Budiša, 1971

Piše:

Dr. Zoran BOŽIĆ

položaja, zrelosti mentalnog sklopa, stupnju političkog snalaženja i čvrstoći razumske veze s političkom zbiljom tandem-a Dabčević-Tripalo, u situaciji kad je njihova sudbina već bila definitivno određena, najbolje govori "vic" već citiranog SKOJ-evca Ivice Vrkića: "*Nismo očekivali sjeću u Karađorđevu*". Na temelju kojih je premla "drugarica" Savka, već mjesecima ranije podvrgnuta budnoj pasci saveznih organa sigurnosti, očekivala spas u Karađorđevu, ni danas nije sasvim jasno. Nakon smjene, nazovi "nacionalističko" rukovodstvo SKH bez ikakvog se otpora, uz visoke osobne dohotke i mirovine, povuklo u tišinu života bez egzistencijalnih problema, kojeg i danas mirno provodi u luksuznim vilama rezidencijalnog dijela Zagreba. Sudbina tobože "proljećarski kompromitiranih" članova partije svih organizacijskih razina bila je začuđujuće povoljnija od sudbine ostalih sudionika Hrvatskog proljeća. Komunistima u načelu nije "pala dlaka s glave", a izvanpartijski umiješani u Hrvatsko proljeće bili su masovno izbacivani s posla, zatvarani ili - kao **Bruno Bušić** - ubijeni.

Partijsko vodstvo nespremno na osobnu žrtvu

Među kadrovima koje je nakon Karađorđeva **Josip Broz** dekretom lansirao u vrh SKJ, isticala se osoba koja je obavljala komesaršku dužnost u operaciji pokolja 30.000 ratnih zarobljenika, većinom Hrvata, izvršenoj 1945. na Kočevskom Rogu. Ista je osoba prvo u jedinici izvršila odabir partizanskih koljača dragovoljno prijavljenih za egzekucijski odred, a potom je po političko-zapovjednoj dužnosti na licu mjesta zapovijedala višednevnim masakrom. Koljače dragovolje pozivala je na masovno ubijanje Hrvata, osobno ih je podučavala u tehnikama ubijanja, posebno klanja, vlastoručno je kastriranjem umorila više stotina nesretnih mladića naslađujući se njihovim muškama, ruke i uniforma su joj bile poprskane krvlju žrtava, čizme su joj bile bijele od gaženja po ljudskoj mozgovini, a u naborima odjeće i u kosi nosila je par-

tike ljudskog mozga i raznesenih lubanjskih kostiju.

Pukovnik **Simu Dubajić**, koji je po vojno-zapovjednoj dužnosti trebao voditi operaciju, zbog svakodnevnog je pitanja uglavnom odsustvovaо sa stratišta i stoga bio organizacijski ne-upotrebljiv. U masakru na Kočevskom Rogu zabilježeni su slučajevi ritualnog kanibalizma, i to lizanja i pijenja ljudske krvi i kušanja posoljenoga svježeg ljudskog mozga na vrhu noža. Nakon orgije ubijanja na Kočevskom Rogu, egzekucijski je odred nastavio s orgijanjem na jednotjednoj nagradnoj proslavi uspješno izvedenog masovnog pokolja Hrvata upriličenoj na Bledu. I ovom se prilikom prije spomenuta osoba isticala, no sada opijanjem i solističkim plesnim točkama po stolovima bledskih kavana. Tito je hrvatskom narodu, stavljajući njegovu sudbinu u ruke ovakvih osoba, uputio potpuno jasnu poruku i time razriješio sve hrvatske političke dileme. Postalo je savršeno jasno da Hrvatskoj nema budućnosti ni u kakvoj inačici komunističke Jugoslavije, pa su započele inozemne i tuzemne pripreme za napuštanje federacije pod svaku cijenu.

Prvaci smijenjenog vodstva SKH, koji su pred 30 godina poricali, a danas začudo svojataju pokretanje Hrvatskog proljeća, ostavili su po široko pokrenutoj nacionalnoj mobilizaciji i naknadnom odlasku u ropotarnicu "istorije Ka-Pe-Jot" vlastiti narod i svoje sljedbenike na milost i nemilost velikosrpsko-komunističkom teroru. "Drugovima" **Savki Dabčević i Miki Tripalu** nije bilo ni na kraj pameti podnijeti bilo kakvu osobnu žrtvu u dvadesetgodišnjem martiriju hrvatskog naroda započetom 1971., što rasvjetljava istinski moralni integritet njihovih obljužljenih likova. U Hrvatskoj su na tisuće ljudi bile policijski zlostavljanje i utamničene, najmanje 72.000 Hrvata izbačeno je s posla, SKH je očišćen od tzv. nacionalista, Matici hrvatskoj je zabranjen rad, a preko 400.000 Hrvata iselilo je ili se privremeno zaposlilo u inozemstvu. Ovakvo veleizdajstvo političkih vođa bez primjera je u novijoj hrvatskoj povijesti.

Da su "drugovi" Savka i Mika kojim slučajem postigli svoje političke ciljeve, ni s kim ne bi na demokratskoj osnovi dijelili vlast, već bi vladali na prokušani

titoistički način. Tripalo je uostalom bio fanatični titoist. Jedan u nizu primjera koji potkrjepljuju ovakvo predviđanje čuveni je miting Savke Dabčević održan 7. svibnja 1971., na koji je "narod" bio privođen prisilno, kao i na sve do-tadašnje komunističke derneke. Stotinjak tisuća nazočnih radnika i službenika na Trg bana Jelačića dotjerali su partijski sekretari pod prijetnjom otkaza izravno s posla, ne dopuštajući im niti da odu kući na ručak. Uz prijetnju ukorom razredničkog vijeća i udaljenjem iz škole na miting je dotjeran velik broj đaka iz Zagreba i bliže okolice. Uoči početka mitinga vođe skupina, uglavnom polit-sekretari i razrednici vršili su prozivke prisutnih, a neopravdano odsutne osobe u svojim su ustanovama naknadno bile sa-slušavane i maltretirane.

Tek nakon sloma komunizma Savka Dapčević i Mika Tripalo pompozno su svoju sramotu i kukavičluk nazvali "dvadesetgodišnjom hrvatskom šutnjom", iako je hrvatski narod u spomenutom razdoblju vrlo glasno srušio komunizam i Jugoslaviju. Čovjek uistinu mora biti bezobzirno besraman, da bi se nakon dvadestgodišnjeg skrivanja, naknadno nazvanog "hrvatska šutnja", i veleizdajstva svojih podanika ovakvih razmjera, ponovno pojavio na političkoj sceni, tražeći od tog istog naroda da mu povjeri novi mandat za vladanje državom. Recentni angažman bivših "proljećara" SKH u "mutnoj" Koaliciji narodnog sporazuma, a pogotovo u današnjoj tzv. Hrvatskoj "narodnoj" stranci, uključivši i političku djelatnost navedenih stranaka, podudaraju se s interesima hrvatskog naroda jednako kao i bivša diktatura Josipa Broza. Ovdje posebno napominjem činjenicu da ni 1971., a niti u proteklih 30 godina "drugaricu" Savku Dapčević nitko nije zvao "hrvatska ruža". Ovaj nadimak izmišljotina je protagonista restauracije komunističke diktature koja pustoši Hrvatsku zadnje dvije godine. Na isti su način u posljednje vrijeme izmišljeni pompozni nazivi "progresivna jezgra" i "reformisti", kao tobožnji atributi "proljećarske" frakcije SKH, što ih je nakon trideset godina skrivanja u "šifonjeru" naglo počela svojatati skupina danas ostarjelih bivših partijskih dezterera.

Sveučilišni pokret

Intenzivna politizacija hrvatskog društva praćena buđenjem nacionalne

svijesti, sedamdesetih se godina prošlog stoljeća snažno odrazila na rad sveučilišta, a koncem 1971. dnevnapolitička zbivanja izravnim su upletanjem počela ometati edukacijski proces na zagrebačkim fakultetima. U tadašnjoj sveopćoj narodnoj euforiji, kao neovisan čimbenik na političkoj sceni Hrvatskog proljeća spontano se oblikovao i omasovio pokret hrvatskih sveučilištaraca. Organizacije SKH preko kojih se upravljalo fakultetima neočekivano su dobile snažan politički otpor u Savezu studenata Hrvatske i novoutemeljenoj instituciji studentskog prorektora. Pokret hrvatskih sveučilištaraca zajedno sa svojim vodama predstavljao je heterogenu skupinu bez jedinstvenoga političkog stava i ciljeva, koja je pored toga djelovala spontano, avanturistički i stihiski. Stoga ne čudi što je njihovo neozbiljno i nepredvidivo ponašanje, poticanu i usmjerenavano ciljanim provokacijama UDBE, Hrvatsku gurnulo u politički kovitac i izazvalo unaprijed pripremljenu beogradsku intervenciju.

Dok je ova bezopasna mladenačka oporba puna idea i rodoljubnog zanosa djelovala u okviru organa sveučilišta, nije bila čimbenik od pretjeranoga političkog značenja. Ozbiljne političke perturbacije nastupile su kada je bez koordinacije s bilo kim, bolesno ambiciozna i ekshibicijama skloni skupina naivnih starijih tinejdžera željnih osobne promocije, umjesto da uči, nasilno obustavila sveučilišnu nastavu i odlučila svoj studentski status pretvoriti u zanimanje, zvanje i društvenu funkciju. Njihov bolesno ambiciozan projekt studentskog štrajka, političke pustolovine koja se u glavama bezbradih vođa trebala proširiti u opću republičku obustavu rada, imao je dijelom protuslovno definirane i u tadašnjim okolnostima nedostižne ciljeve, te je stoga od samog početka bio bezperspektivan. Koncepcija ovako neodgovornog i avanturističkoga političkog djelovanja neminovno je moralu završiti osobnim stradanjem studentskih vođa, ali i ozbiljnim reperkusijama na nacionalnoj razini. Iako to studenti jamačno nisu željeli, studentski je štrajk bitno ubrzao velikosrpsko-komunistički obračun s Hrvatskim proljećem, u čemu je, sastavljanjem nerazumnog dokumenta tretiranog kao *casus belli* za intervenciju JNA, ključnu ulogu odigrao politički avanturist **Dražen Budiša**. Riječ je o zahtjevu za republičkom samostalnošću i priznanjem Hrvatske od

strane OUN. Pritom valja posebno podvući činjenicu da su se studentski vođe uporno i nerazumno oglušivali o svakodnevne pozive rukovodstva SKH, a posebno Mike Tripalu, da im nastavkom štrajka ne otežavaju ionako zamršen položaj. Državom se tada, kao i danas, upravljalo s Markova trga, a ne iz kantina studentskih domova.

Prvobitni ciljevi studentskog štrajka bili su idealizirana varijanta programa MH i "proljećarske" frakcije SKH. Uključivali su rješavanje tada aktualnog pitanja tzv. ustavnih amandmana ili, drugim riječima, rješavanje pitanja republike državnosti, te promjene deviznoga, bankarskog i vanjskotrgovinskog režima u korist SRH. Kasnije dodani ciljevi, koje je jedne burne noći - prema vlastitom priznanju -sročio tadašnji kandidat za prijam u SKJ, nadobudni Dražen Budiša, protumačeni su kao čin ugrožavanja ustavnog porekla i poziv na razbijanje SFRJ. Oni su zajedno s agresivnim ponašanjem pojedinih skupina tzv. "studentskih redara" i "fakultetskih štrajkaških straža" izazvali uznemirenje građana i ozbiljno narušili kredibilitet koji je pokret sveučilištaraca uživao u javnosti. Odlukom studentskih vođa donesenom 11. prosinca 1971., a priopćenom putem letka "Naša konačna riječ", do tada isključivo akademski štrajk eskalirao je u javne ulične prosvjede, koji su ujedno predstavljali kraj sveučilišnog pokreta i slom Hrvatskog proljeća.

Letak umnožen na ciklostilu pozivao je studente da dana 12. prosinca 1971. ispred "kockice", u kojoj se održavala 23. sjednica CK SKH, izraze javnu potporu ugroženom "proljećarskom" rukovodstvu SKH. Tog je dana rukovodstvo SKH podnijelo ostavke na sve partijske funkcije, rano ujutro uhićeni su organizatori studentskog štrajka, a navečer su u Zagrebu izbili javni prosvjedi i protegnuli na sljedeća dva dana.

U prosvjedima su sudjelovali studenti i srednjoškolska mladež, šačica sjemeništaraca, te neutvrđen broj mlađolikih provokatora Udbe. Iznuđen odstup "proljećarskog" rukovodstva SKH i uhićenja sveučilištaraca bili su samo povod za izlazak na ulice, a stvarni uzroci demonstracija bili su dublji i složeniji. Tadašnje demonstracije bismo uistinu mogli nazvati eksplozijom narodnog nezadovoljstva i očaja, praćenih osjećajem nemoći da se sprječi obnova najtvrdjeg oblika pro-

tuhrvatske represije. One su predstavljale prvenstveno emocionalnu reakciju mladoga hrvatskog narataja koji se nije mirio s jugoslavenskom stvarnošću "putu" valskoga kulturnog i političkog nasilja. Hrvatskom narodu, a pogotovo mladeži, dozlogrdio je velikosrpsko-komunistički teror praćen svakodnevnim boljevičkim pranjem mozga, pa su neseljivo i katkad nekritično podržavali sve Sto je imalo hrvatske atribute ili je tako izgledalo. Na takvoj osnovi i u datira okolnostima, prosvjednici su pružili potporu uklonjenom "projecarskom" rukovodstvu SKH i uhićenim studentima, parolama: "Savka-Tripalo" i "Čičak-Budiša".

Brutalno divljanje komunističke milicije

Daleko je značajnije, međutim, Sto su trodnevne manifestacije hrvatske mladeži 12.-14. prosinca 1971., zbog vrlo snažno izražene javne osude velikosrpsko-komunističke diktature i zločinačkog lika diktatora Josipa Broza, te poziva "zapadu" da vojno intervenira u Hrvatskoj, doble daleko Siri, međunarodni značaj. Upravo u navedenom leže uzroci nevjerojatno brutalnih i bestijalnih postupaka milicije pri suzbijanju prosvjeda. Iako je prigodom obilježavanja trideset-godišnjice objavljeno dosta tekstova o Hrvatskom proljeću, nitko se osim "Glasa Slavonije" nije ovrnuo na višednevno milicijsko i udarško divljanje po Zagrebu. Osnovni razlog ovako zanimljive selektivne šutnje medija, činjenica je da danas visoke državne dužnosti obnašaju mnoge neljudske kreature, koje su prije 30 godina u središtu Zagreba lomile ljudske kosti.

Na Trgu bana Mačića 13. prosinca 1971. osobno sam prvi i posljednji put u životu gledao namjerno gaženje ljudi vozilima i čuo zvuk lomljenja ljudskih kostiju pod kotačima milicijskih landrovera. Današnji politički angažman nekadašnjih studentskih voda i njihovo nastojanje da "prerade" vlastite životopise, otežava objektivnu povijesnu retrospektivu sveučilišnog pokreta iz 1971. Realnu ocjenu uloge odveć razvikanoga sveučilišnog pokreta kao čimbenika Hrvatskog proljeća moguće je izvršiti samo uz prethodnu jasnu definiciju društvene uloge i funkcije sveučilišta i njegovih polaznika, a to su u svakom slučaju učenje i edukacija za akademsku zanimljivanja, a ne vodenje državne politike. Vodenje državne poli-

ticke posao je za cijelovito obrazovane, iskusne i zrele osobe, a ne za tinejdžere-skoletarce, koji će se u slobodno vrijeme između ispita igратi državnicih dužnosti.

Istdobno, organizirano upuštanje studenata u pustolovinu vođenja državne politike neminovno mora završiti na njihovu štetu, jer pritom zapostavlja redovan studij kao svoju jedinstvenu zadaću. Najcjelovitiji odgovor na pitanje uloge sveučilišnog pokreta kao konstituirajućeg čimbenika Hrvatskog proljeća dalje su sami studentski vode u svojoj autističnoj obrani pred komunističkim sudom. Iz nje je razvidno da je studentski pokret bio izrazito mladenački turbulentan, a bitno manje sadržajam podhvat. Promatrači ovog sudenja imali su osjećaj da je prenapuhani sveučilišni politički pokret u svega par dana noćigled ishlapi do velike sudnice na Zrinjevcu.

Slom "Hrvatskog proljeća" i progona hrvatskih rodoljuba

Epilog sloma Hrvatskog proljeća bili su brojni politički sudski procesi, razvojeni u dvije skupine, postupke protiv tzv. "matičara" i postupke protiv studenata. U pravosudnom progonu "matičara", "krunku" u ulogu odigrala od Tita promovirana konfabulacija udarškog podrijetla s postojanjem tobožnjega ustaškog stožera zvanog "Kontrarevolucionarni komitet pedesetroice", koji je navodno bio čvrsto

Ivan Zvonimir Čičak

povezan s "neprijateljskom emigracijom". Sami sudski postupci, vodenim prema načelima komesarsko-partizanskog sudovanja na temelju potpuno izkonstruiranih optužnica, u hrvatskoj su javnosti izazvali preziran i žalostan podsjećaj.

Proces četveročlanom studentskom rukovodstvu javno je otkrio njihov stvarni pojedinačni intelektualni domet, te ujedno politički profil strukture koja je pokrenula štrajk na Zagrebačkom

sveučilištu. Umjesto da na pravom mjestu hrabro iznesu, te obrane svoj politički program. Čičak, Budiša i Paradžik branili su se "hrvatskom" šutnjom. Očekivan i od studentskih voda najavljen politički sudski spektakl, na kojem je došao veliki broj stranih novinara, završio potpuno debaklom i njihovim očiglednim Što jestinijim izvlačenjem iz nezavidne situacije, tako da je većina stranih izvjesitelja napustila Zagreb već tijekom prvog dana sudenja. (Ukoliko se poštovani bivši studentski vode ne slože s ovakvom kvalifikacijom, neka javno otvore i objave spis sa sudskog procesa i neka u njegovu sadržaju pronađu nacionalne i političke ideale, koje su oni na sudenju branili "do posljednje kapi krvi". Ne poričući njihovo rodoljublje, postavio bih im uvijek podjednako aktualno pitanje: Šalju li oni danas vlastitu djecu da se u uličnim obraćunima s policijom bore za političke promjene, čije je ostvarenje evidentno nemoguće?)

Zakašnjelim epilogom Hrvatskog proljeća može se smatrati i političko ubojstvo Ante Paradžika. Mediji su svojedobno izrazili sumnju da je atentat na hrvatskog rodoljuba Paradžika pripremljen od visokih dužnosnika tadašnje vlasti, točnije od udarških elemenata koji su kasnije u inozemnoj obavještajnoj organizaciji pokušali iznutra razbiti vlastitu stranku, te su na sličan način radili o glavi svojem predsjedniku i njegovim najbližim suradnicima.

Sam zločin predstavlja klasični primjer planiranog ubojstva. Nепosredni su izvršitelji izrešetali Paradžiku s preko 30 zrna, a ostala dvojica suputnika u istom vozilu, čija likvidacija nije naručena, ostala su praktično neozlijedjena. Istraži i sudenje počiniteljima ovog nesumnjivo najtežega političkog ubojstva u današnjoj Hrvatskoj, primjer je pravosudne lakrdije. Na sprovodu svom kumu, te studentskomu i zatvorskom kolegi Anti Paradžiku, Budiša se suznih očiju zakleo kako će poduzeti sve da se rasvjeti ovaj zločin. Sudeći po tome koliko Budiša, hodajući sav slomljen, predano radi na ovome teškom zadatku, pretpostavljamo da će tajnu atentata najvjerojatnije rješiti njegovi unuci ili prauunci.

(nastaviti će se)

GDJE SU NESTALI POZNATI VARAŽDINSKI PROFESORI 1945.

(Povodom 115. obljetnice rođenja prof. Franje Galinca, ravnatelja Varaždinske gimnazije)

Prema podatcima Istraživačkog središta Varaždin Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava, na području Sjeverozapadne Hrvatske stradal je više tisuća ljudi, a za područje Varaždinske županije prikupljeno je oko šest tisuća pojedinačnih kartona. Osim stradalih vojnika u ratnome i poratnom razdoblju ubijeno je i poginulo više od tisuću civila koji nisu pripadali nijednoj vojnoj formaciji, ni u ratu ni nakon njegova završetka. Dio ih je stradao nakon uspostavljanja Nezavisne Države Hrvatske, drugi su stradali od bombardiranja i eksplozija mina, a veći broj ubijen je i likvidiran po zatvorima i logorima, križnim putovima i marševima smrти nakon završetka rata.

Iako je na području Sjeverozapadne Hrvatske evidentirano stotinjak grobišta, djelomično ih je istraženo tek nekoliko, a već deset godina ekshumirano.

Piše:

Franjo TALAN

lokacije grobova desetak ubijenih svećenika i dr. Josipa Carevića, umirovljenog biskupa dubrovačkog koji su odvedeni s područja župi Zagorsko-krapinske, Međimurske i Varaždinske županije.

Lojalnost novoj državi

Od civilnih žrtava poratnog razdoblja veći broj stradalih likvidiran je u Varaždinu, a među više stotina stradalih evidentirani su i brojni intelektualci i osobe koje su za vrijeme rata obnašale razne funkcije u Gradu i Velikoj župi. Tako su prve noći po povlačenju vojske NDH iz Varaždina nestali, odvedeni iz svojih domova i likvidirani nastavnici Gimnazije Varaždin: **Josip Kaštelan**,

jelju, općina Bednja, u seljačkoj obitelji, sin je Mihajla i Terezije r. Polanec. Roditelji su mu rano umrli te se o njemu brinuo skrbnik P. Magdić, odvjetnik iz Varaždina. U Varaždinu je 1908. godine završio i gimnaziju. Po položenoj maturi studira slavistiku na Filozofском fakultetu češkog sveučilišta Karlo-Ferdinand u Pragu 1908. te kasnije u Beču i Zagrebu, gdje je pristupio diplomskom ispitu pred Kraljevskim povjerenstvom za ispitivanje kandidata srednjoškolskog učiteljstva u Hrvatskoj i Slavoniji koji je zbog ratnih prilika polagao od 1914. do 1917. U ispitnoj svjedodžbi između ostalog stoji daje Franjo Galinec, rimokatoličke vjere, rođen u Bednji, te je: "Svojom molbom od 16. prosinca 1913. zamolio je kandidat ovo Kr. Ispitno povjerenstvo da bude pripušten na ispit iz hrvatskoga jezika kao glavne struke, latinskog i grčkog kao sporednih. Na osnovi te molbe zadane su kandidat domaće radnje, pa kad su mu izraci bili odobreni, dalje je on ispit podijelio na dvoje i u proljetnom roku 1914. načinio ispit iz latinskoga, grčkoga, njemačkoga jezika i staroklasičke povijesti. K ispitu iz glavne struke nije on mogao pristupiti u jesenskom roku iste godine, jer od početka rata djelatno služi u podignutoj vojsci pa ga je načinio tek danas, pošto je dobio u to ime kraći dopust."

Tako je pred Kraljevskim ispitnim povjerenstvom ispitana u Zagrebu 30. svibnja 1917. Na Gimnaziju Varaždinu zaposlenje od školske godine 1913/14 pa do «oslobodenja» Varaždina 1945., uz prekide za vrijeme Prvog svjetskog rata i razdoblja od 1930.-1933. kad je radio kao profesor na Učiteljskoj školi u Čakovcu. Za vrijeme Banovine Hrvatske, nakon umirovljenja ravnatelja prof. Josipa Kraičana, imenovan je ravnateljem Gimnazije u Varaždinu (11. siječnja 1940.) gdje ostaje do početka Drugoga svjetskog rata, kada se ponovo vraca dacima i radi kao profesor do zatočenja i svoje tragične smrti.

Obitelj Galinec (Mihajlo i Terezija r. Polanec) bila je jedna od bolje stojjećih u Vranojelu, a Franjo i sestra mu Bara rođeni su u kući na broju 3. Obiteljska zadružna kojoj je glava bio profesor

Gimnazija u Varaždinu u kojoj je prof. Galinec radio od 1914. do 1945.

rani ostatci grobišta Macelj nalaze se u vrećama za smeće pohranjeni na patologiji KBC Šalata u Zagrebu. Doduše, iskopani posmrtni ostaci (u razdoblju lipanj-kolovoz 1992. iskopano je 1164 kostura iz 26 masovnih grobnica) u sumi Macelj premješteni su iz podruma patologije na tavan, a njihova sudbina i nadalje je neizvjesna. Nepoznate su i

prof. prirodopisa i zemljopisa, **Franjo Galinec**, prof. hrvatskog jezika, **Vlado Gerčan**, prof. glazbe, **Štefica Deutschbauer**, prof. njemačkog jezika te katecheta **Josip Kalajdižić**, a u lipnju mjesecu ubijen je i nenamješteni profesor biologije **Josip Hrupački** iz Bednje.

Povijesne knjige govore da je Franjo Galinec rođen 23. srpnja 1887., u Vrano-

otac Mihajlo imala je u posjedu i trgovinu (oštariju-krčmu) sa zidanim podrumom, preko puta rodne kuće. Iz kupoprodajnih ugovora je vidljivo da je 1916. sestra Bara udata Kralj kuću u Vranejelu prodala, a očitovanjem iz 1920. prof. Franjo Galinec prethodno sklopjeni ugovor u cijelosti priznaje. Iako je od smrti roditelja ravnatelja Varaždinske gimnazije prošlo skoro stoljeće, grob na Župskom groblju u Vrbnu još postoji, samo od zuba vremena oštećeni metalni križ vapi za obnovu.

Danas je rodna kuća profesora Gal-

Andrije Galinca koji ju je prekrio crije-pom sedamdesetih godine prošlog stoljeća. U kući danas živi on s dva sina. Jedno vrijeme u kući je bio i telefon, ali je zbog relativno velikih računa kasnije telefon isključen, objasnio nam je Andrija predočujući nam dokumente o kupnji imanja.

Tragedija čitave obitelji

Profesor Galinec živio je u Draškovićevoj ulici u Varaždinu, a u braku s Ankom Horvat iz Kaštelanca dobio je dvoje djece, kći Bosiljku i sina Ivana. Rat je bjesnje Europom i bilo je pitanje dana kada će se proširiti i na naše krajeve, te je kraljevska vojna vlast Jugoslavije pozvala prof. Galinca u vojsku. Pred same izbijanje rata zapovjedao je jednom postrojbom na položaju kod Novske gdje se čuvao most koji je preko Save vodio u Bosnu. U temelje mosta bio je postavljen eksploziv kojeg je u podesnom trenutku trebalo aktivirati i pustiti most u zrak te tako što više onemogućiti i usporiti napredovanje vojnih postrojbi. Na položaju

Rodna kuća prof. Galinca u Vranejelu

inca u ruševnu stanju, a u njoj živi stara i bolesna Marica Galinec, zgradi je dodijeljen broj 34. Kuća je kompletno građena iz kamena, ožbukana i okrećena. Doduše na pojedinim mjestima žbuka je otpala. Bila je pokrivena slamom i kasnije prekrivena crije-pom, a obitelji Mihajla Galinice služila je za stanovanje dok se u zgradi preko puta uspješno odvijala trgovina. Unutrašnjost kuće sastoji se iz četiri prostorije: malog hodnika na ulazu, ravno iz hodnika ulazi se u prostor za loženje iznad kojeg je smješten dimnjak, a iz te prostorije moguće je i loženje krušna peći koja se nalazi u spačaoj sobi smještenoj desno od hodnika. U prostoru za loženje smješten je i prostor za dmljenje mesa, a isti dimnjak koristi i za krušnu peć i zidani „šparhet“ koji se nalazi u kuhinji s lijeve strane hodnika. Marica kaže da je kuća u kojoj živi sigurno stara preko 200 godina, a u njoj danas živi sama.

Preko puta roditeljskog doma nalazila se nekadašnja oštarija (krčma) koja danas služi za stanovanje i vlasništvo je

je profesor Galinec radio na Gimnaziji kao nastavnik do «oslobodenja» Varaždina 1945. Mnogi smatraju da je ubijen upravo zbog očuvanje mosta i dodijeljenog odlikovanja.

Prvi dan po ulasku partizana u Varaždin zatvoreno je i nestalo više poznatih Varaždinaca, među njima i prof. Franjo Galinec, a prilikom njegova uhićenja sobom su vodili prof. Josipa Kaštelana kojeg su prethodno uhićili. Svjedoci navode da su bili zatvoreni u podrumu zgrade u kojoj je danas smještena Privredna banka Zagreb, na Franjevačkom trgu. Profesora su pruga Anka znala reći kako su joj po muža došla dva partizana koji nisu znali pravo hrvatski govoriti. Uhićili su ga i odveli. Nekako u to doba nestao je i profesor sin **Ivan Galinec** koji je za vrijeme rata bio pripadnik PTS-a, a Gimnaziju u Varaždinu završio je 1943.. Prije povlačenja vojske NDH prema Austriji, došao se oprostiti od roditelja, a službovao je u Ivancu i kasnije u Varaždinu. Ubijen je negdje u Sloveniji. Ubojstvom muških članova obitelji, oca Franje i sina Ivana, tragedija obitelji se nije zaustavila. Tako je 5. lipnja zatvorena kći **Bosiljka** (radila na Gimnaziji u Varaždinu kao profesorica hrvatskog jezika od 1943. do 1981. godine), a Vojni sud X. korpusa vojne oblasti Zagrebačke JA vijeće komande grada Varaždina osudio ju je, ni krivu ni dužnu, na dvije godine robije i pet godina gubitka gradanskih prava. Profesora je svoje robijaške dane provodila u Kalinovcu, kod Maruševca i Gradiški, a nakon amnestije u ožujku 1946.

Profesor Galinec kao student u Pragu 1908.

oslobodena je dalnjeg izdržavanja kazne.

I kad su se mati i kći već ponadale da su došli nešto lakši dani, Udbu ih ponovo trpa u zatvor, u proljeće 10 ožujka 1947.. Na Udbu su ih držali četiri mjeseca, a zatvorili su ih pod optužbom da su za Božić na ručak primile ustašu, sina i brata, Ivana Galinca! Prethodno su 3. ožujka agenti Udbe u rodnog kući u Kaštelancu, pred svim ukućanima, ustrijelili **Josipa Horvata**, pravnika, nećaka gospode Galinec. Na izlasku iz zatvora osudnici nisu dobili nikakav dokument o svom zatočeništvu, kao da nisu ni bili zat-

Osim obveza na školi, profesor Gali-

stvaralački život, kao ni brojnih Varaždinaca onog vremena, treba se podsjetiti na njegov stvaralački i nesobičan rad i zahvaliti na trudu koji je uložio u obrazovanje brojnih generacija Gimnazije. Na temelju izjave svjedoka pretpostavlja se da je profesor Franjo Galinec, kao i brojne žrtve nestale netragom u danima «oslobodenja», ubijen na području »Dravske šume« kraj Varaždina. Na tome najvećem grobištu Varaždinske županije Društvo za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava već treću godinu od nadležnih institucija nastoji ishoditi dozvolu za postavljanje spomen-križa, a u spomen na stradale poratne žrtve Društvo je uz rijeku Dravu postavilo mali križ kod ko-

“Otvoreni progon Katoličke crkve one mogućio je Titu na početku prodor agenata u njene redove. Mali broj svećenika koji su suradivali s komunistima nakon njihova dolaska na vlast bio je uglavnom motiviran nacionalnim, jugoslavenskim opredjeljenjem. Njihov je broj ubrzo toliko opao da snaga više nisu igrali nikakvu ulogu. Istovremeno je progon pročistio Katoličku crkvu od mnogih ljudskih slabosti i ona je, materijalno osiromašena, moralno toliko procvala da je postala prvom snagom u narodu.” (Dr. Ivo Korsky: „Bilanca jedne diktature”, glasilo „Republika Hrvatska” br. 124, travanj 1980., Argentina).

Kako su sve ostalo držali pod svojim strogim nadzorom, a jedino je Crkva ostala izvan toga jugoslavenskog komunističkog sustava, trebalo ju je uništiti. U tom cilju svećenstvo, kao duhovno vodstvo naroda, bilo je ubijano, mučeno, ponižavane, zatvarano... Povod za uhićenje svećenika, kao i drugih hrvatskih domoljuba i ljudi, nije bilo teško „pronaći”.

Takov je slučaj bio i s **don Eugenom Konatićem**, te 1947. župnikom u selu Nevidanima na otoku Pašmanu, koji je osuden kao neprijatelj naroda (iako je narod ustao u njegovoj obrani), zajedno sa nekoliko svojih župljana.

Danas taj svećenik u miru, u svojoj devedeseti i drugoj godini života, živi u Svećeničkom domu u Zadru.

K. 85/47

PRE SUDA U IME NARODA!

Okrugni narodni sud u Zadru u krivičnom vjeću sastavljenom od predsj. Okr. suda Novaković Branka, kao pred. vjeća, te sudaca-porotnika okr. suda Trošek Jere i Stojanov Ante, kao članova vjeća, sa zapisničarom Krvavica Slavkom, u krivičnom predmetu protiv Konatić don Eugena i dr. optuženih radi krivičnog djela po zak. o zast. nar. i državne sabotaje i krivičnih djela protiv pravosuda, na javnom usmenom pretresu održanom 26. V. 1947 g. u Biogradu n/m., u prisutnosti svih optuženih - u istražnom zatvoru i J. T. okruga Zadar Filipi Mari-

Članovi društva kod križa na grobištu Dravska šuma Varaždin

ne bavio se proučavanjem starije hrvatske, kajkavske i bosanske književnosti. Suradivao je i pisao u brojnim časopisima onog vremena gdje su objavljeni njegovi stručno-znanstvene prilozi, a Leksikon pisaca Jugoslavije (izdanje Matice srpske - Novi Sad) navodi daje pisao o »Habdeliću, Fučeku, Gašparotiju, Mulihu, Dikoviću i Lastriću. Suradivao je u *Nastavnom vjesniku*, *Hrvatskoj reviji*, *Zborniku za narodni život i običaje Južnih Slavena* i ostalima. U Leksikonu je za dan i mjesto smrti uzet Varaždin, 8. svibnja 1945.

Iako mu se danas, 57 godina nakon ubojstva, ne zna za grob i način smrti kojom je završio svoj plodan i

jug se često zapaljene svjeće i položeno cvijeće. Prvotni prijedlog mjerodavni Ured je odbio, navodno zbog nesrazmjerne visine križa koji se navodno ne bi uklapao u prostor dravske Sume. U prvotnoj verziji uzdužna dimenzija križa dosizala je do visine od 7,3 metra, visina križa naknadno je još dvaput smanjivana te bi prema posljednjem prijedlogu križ trebao dosezati do visine od 5 metara. U Društву vjeruju da predložena dimenzija križa ničim ne će narušavati izgled obližnje Dravske park-šume, na čijem rubnom području bi se trebao i postaviti, te da svojom veličinom ne će zaklanjati stabla visine deset i više metara.

Presudio je:

Optuženi: 1/ Konatić don Eugen pok. Tome i majke Bilan Marije, rođen 21. I. 1910 g. u Velom Izu - kotor Zadar, živi u Nevidanima, Hrvat, drž. F. N. R. J., neoženjen, svećenik, upravitelj župe u Nevidanima-otok Pašman, svršio 8 razr. gimnaziju sa maturom i teologiju, neporočan, u istraž. zatvoru;

Opt. ad 4/ Jureško Ante na 9 /devet/ mjeseci lišenja slobode sa prinudnim radom i konfiskaciju motornog broda kojim je izvršio prevoz opt. ad 5/ Storić Ive na 6 /sest/ mjeseci lišenja slobode sa prinudnim

Opt. ad 6/ na dva mjeseca lišenja slobode.

Opt. ad 1/ od 16. V. a opt. ad 2,3,4,5 i 6/ uračunava se u kaznu istr. zatvor od 17. V. 1947.

Svi optuženi osuduju se na solidarnu plaćanje troškova krivičnog postupka i izvršenje kazne, a oslobođaju se od isplate paušalnog iznosa. Za osudene Storić Krstu i Ivu, Krivić Milu i Kandić Andelku, trošak se proglašuje nenaplativim.

Osudena Kandić Andelka dužna je u roku od 30 dana po pravomoćiosti presude, pod prijetnjom izvršenja platiti na ime naknade štete za razbijeno staklo autobusnog državnog poduzeću u Zadru dinara 300 /tristotine/

B. OSLOBADAJU SE OD OPTUŽBE

Opt. Krivić Mile, da je u mržnji radi hapšenja opt. Konatića govorio u selu protiv učitelja, da je on vlastima izdao opt. Konatića, govoreći to i na obali kad se narod bio sakupio da ide u Biograd;

Opt. Storić Krsto, da je 17. V. 1947 učestvovao u napadu na autobus u kojem se nalazio optuženi Konatić:

Opt. Jureško Ante, da je učestvovao u organizovanom napadu na autobus u kojem se nalazio uhapšeni Konatić:

Opt. Storić Tvo, da je učestvovao u organizovanom napadu na autobus u kojem je bio otpluženi Konatić

OBRAZLOŽENJE:

Opt. Konatić priznaje da je govorio, da demokraciju u našoj zemlji nije potpuna, jer ne postoji više stranaka, nego samo Narodna Fronta, da izbori nisu slobodni, jer da opozicija ne može postaviti svoju kandidatku listu; da je pričao kako je došlo do obračunavanja između naših najvećih rukovodilaca na Bledu i da je tada Maršal Tito ranjen, a ministar Savezne Vlade Boris Kidrič ubijen; da je pozivao vjernike da sprječe one koji ometaju njegovo svećenički rad i da je davajući težacima crkvene zemlje na obradu tražio od njih zakletvu "pred bogom i narodom" da neće koristiti mogućnosti da zemlju do-

demokracije, i slobodnih izbora. Brani se da nije znao daje u našoj zemlji dozvoljen rad razinom strankama, da postoji na izborima kutija bez liste i da se kandidacije mogu vršiti i van Narodne Fronte, pa da je htio reći da se demokracija u život ne provodi u mjeri u kojoj je naš Ustav predviđa; da nije imao nikakve tendencije kad je govorio o navodnom obraćanjuvanju na Bledu i da je preporučio prisutnima da to ne šire dalje. Ne smatra se krivim što je kmetio na crkvenim zemljama nagovaraće prijave zemlje agr. komisiji i plašio ih kaznom Božjom, jer kaže da je govorio da zemlje ne prijave ako ih zakon ne obvezuje na to, nego je to prepušteno njihovoj volji. Kaže daje samo apelirao na narod kako treba uvjeriti one koji ga ometaju u vršenju vjerskih funkcija da to više ne rade, a da nije potstrekovaо narod na obraćanjuvanje. Brani se da je sve to radio dobronamjerno i ne osjeća se krivim. Obrana optuženog neosnovana je. Tvrđiti da u našoj zemlji nema demokracije i slobode i pri tome služiti se neisitom i izvratnjem činjenica i naših zakona, te proturatne alarmantne vesti ne može u jednjem slučaju biti dobronamjerna. Baš naprotiv, tvrdeći da izbriši su slobodni i pri tome izvršiši smisao i sadržaj naših zakona, može biti samo tendenciozno i usmjereno na to da se kod naroda izazove nezadovoljstvo sa našim državnim i ustavnim uredjenjem, a tvrđiti da se načela Ustava ne provode u život znači kod naroda izazivati nepovjerenje i nezadovoljstvo prema narodnoj vlasti, znači prikazivati narodu ustavno i državno uredjenje naša zemlje i narodnu vlast kao nešto nepošteno, štetno za narod, znači prikazivati N. odboare kao protunarodnu vlast - štetnu za narod, znači sve to prikazati kao ono što treba mijenjati, rušiti. A za čim je išao optuženi najbolje pokazuje to, što on naš Ustav i naše zakoni nije prikazivao tačno ni po smislu ni po sadržaju. Naš izborni zakon za N. O.-e izričito kaže da postoji kutija bez liste i da kandidature "mogu predlagati političke i društvene organizacije, kao određeni broj građana". Ne pita se za predlaže ništa drugo nego da li su upisani u birački spisak, nije važno kako su politički određeni, a to uz tajnost izbora znači punu slobodu, čak i **za opoziciju ako je ima**. Svaki odbornik ili narodni zastupnik ako se ogriješi o svoj narod može biti opozovan voljom svojih birača, a to može biti samo u demokratskoj zemlji.

Ali opt. Konatić nije tako govorio narodu, nego je iskrivljavao naš Ustav i zakone jer samo onako po njemu

iskriviljeni mogli su izgledati nedemokratički i slobodoljubivom narodu nepovoljni. Optuženi Karić očito ne voli narodnu vlast i našu demokraciju, on ne voli N. F.-u, on bi želio to je otvoreno kazao Ivanu Bobiću, kako sam priznaje da se povrate u život stare stranke iz predaparlske Jugoslavije i stari način politiziranja.

To znači da bi on htio, da opet vode glavnu riječ razni klikaši, kapitalisti, buržui i eksploratori, zelenasi, mukasi i slični, koji su zavadili narod da bi ga lakše pljačkali. On bi volio da mijesto Narodnih odbora, dodu razni sreski načelnici i kotarski predstojnici, pa da oni kroz pravdu narodu uz pomoć žandara i oružnika, Širenje glasina o ranjavanju Maršala Tita i ubistvu Ministra Kidičra, još više dokazuje da je opt. htio, da kod naroda stvari uvjeruje u slabosti naše države i naših rukovodilaca i da time podstrekne narod na otpor prema narodnoj vlasti i rušenje postojećeg poretku. Obrana opt. da je on to kazao samo trojici ljudi i rekao im da to ne šire, neistinita je i neosnovana. Svj. Taborić koji je čuo to od opt. ne sjeca se da ih je upozorio da to ne šire i uoči kaže opt. daje kazao da ni za glavu neće reći od koga je čuo. Već to pokazuje namjeru opt. da ih uvjeri u osnovanost tih glasina. Da je opt. kao što u obrani tvrdi - njima kazao daje to čuo od nekog na ulici u Zadru, naravno da bi oni manje vjere poklonili toj izmišljotini. A koliko je obrana opt. neistinita, vidi se po tome što kaže daje to čuo od jednog Talijana, koga je poznavao po višenju, i koji mu se tada predstavio - znači kazao mu ime - i koji je već pošao u Italiju, a sada nezna koji je to, a sva ta protutječna obrana predstavlja čistu neistinu i logički nesmisao. Pozivanje vjernika da sam spriječe one koji njega ometaju u svećeničkom radu i pored toga što Ustav, garantira slobodu savjesti i vjeroispovijesti, znači pozivanje naroda da vrši samovlašće, znači bagalelisati narodnu vlast i potstrekivanje na nasilje jednih prema drugima i odvajati narod od svoje vlasti. Neosnovana je i obrana opt. da on ne nyo htio ometati provadjanje agrarne reforme, jer da je on govorio seljacima da ne prijevaze zemlje ako ih zakon ne primorava na to t.j. ako zakon njima pušta na volju hoće li prijaviti ili neće. Jer, sve akto je ugovor tako, on je vršio pritisak na kmetove da zemlje ne prijavljuju, a tražeći prethodno od njih obaveze, on je još prije nego je izšao zakon o ukidanju agrarnih odnosa feudalnog karaktera na području Dalmacije i Hrv. Primorja vršio pripreme da se taj zakon izigra i da težak koji je zemlju radio i činio je plodnomb neće dobiti tu zemlju.

Takvim radom optuženi je rušio najdragocjenije tekovine Narodne borbe, narodnu vlast, jedinstvo naroda i vlasti, rješenje seljačkog pitanja, rušio povjerenje naroda u njegovo rukovodstvo pod kojim je narod izvođao najteže i najdragocjeniju pobjedu u svojoj historiji i pod čijim će rukovodstvom narod ostvariti još bolju budućnost.

Zato je optuženi bio proglašen krvim i kažnjiven kao u dispozitivu presude. Pri odmjeravanju kazne uzeta je optuženom kao olakšica neporočnost, a kao otežavajuća okolnost odsustvo svakog karanja i njegovo držanje na pretresu koje pokazuje da on ne samo da se ne kaže nego i dalje hoće da tvrdi daje on upravu, pa sud smatra da izrečena kazna odgovara težini i opasnosti počinjenog djela i opasnosti koju optuženi predstavlja za društvo. Opt. Krivić Mile priznaje da je prvi dio ideju da bi trebalo 30-40 ljudi ići u Biograd viđjeti zašto je zatvoren opt. Konatić i uzeo na sebe da obavjesti o tome jedan dio sela Nevidana, te sa opt. Storić Krstom stvorio plan kako će se narod organizirati, a brani se da nije imao namjeru povesti narod na nasilje protiv narodne vlasti, nego samo saznati zašto je uhapšen njihov pop.

Sama činjenica da je on predlagao da u Biograd podes 30-40 ljudi dokazuje da je on mislio na nasilje prema narodnoj vlasti. Jer, da se pita zašto je neko uhapšen dovoljno je jedno lice, ali samo činjenica da je on htio da pode veća grupa ljudi dokazuje

stvarni nešto, što je bilo protivno zakonu i općem interesu, pa se zakonitim putem nije moglo ostvariti. Daje to tako dokazuje njegovo huškanje naroda protiv mjesnog učitelja zato što je navodno učitelj prijavio popa. Optuženi Krivić nije znao zašto je Konatić bio uhapšen, ali on već napada učitelja, a to znači da je hapšenje Konatića smatralo nepravednim. On priznaje da se na brodu govorilo "dobili popa natrag ili ne itd." a to znači, da se nije išlo samo pitati zašto je pop uhapšen, nego i oslobođuti popa od hapsa. Da je opt. vodio narod na nasilje protiv narodne vlasti dokazuje i njegovo držanje kod autobusa, kad je on na povik milicijonera da je pop narodni neprisiljatelj, uzviknuo da u narodnoj vlasti ima neprisiljatelja. Tu je optuženi jasno pokazao svoj cilj - kad je milicijoner zavedenom narodu htio objasniti da se ne valja zauzimati za Konatića koji je narodni neprisiljatelj, optuženi Krivić da bi podstreknuo narod više da u narodnoj vlasti ima neprisiljatelja. Njegova obrana da je time mislio samo na Bobić Ivana Čana kot. N. O.-a

Biograd neosnovana, jer ako je on tako mislio je drugi put i drugu prigodu da to dokazuje, a ne da tim riječima podstiče narod na nasilje prema narodnoj vlasti. Time je dokazan učin i krivnja opt. Krivića.

Pri odmjeravanju kazne uzeto mu je u obzir kao olakšavajuća okolnost dobro vladanje i daje invalid, a kao otežavajuća daje on bio začetnik djela koje je moglo imati težih posljedica i poricanje, pa izrečena kazna odgovara stepenu njegove odgovornosti i društvene opasnosti.

Opt. Storić Krsto i Ivo, te Jureško Ante priznaju da su prema dogovoru i planu kupili narod, a Jureško ga i prevezao, te opt. Storić Ivo da je na svoju inicijativu išao i u Mrljane kupiti svjet u istu svrhu. Svi se brane da nisu mislili na nikakvo nasilje, nego samo da pitaju zašto je uhapšen opt. Konatić. Kad je Storić Ivo išao u Mrljane kupiti narod, rekli su mu da je dovoljno da ide jedan ili dva putata što je sa uhapšenim, a ne toliki narod. Optuženi Storić Krste kao predsjednik, a Jureško Ante kao tajnik - kao predstavnici narodne i državne vlasti u selu, mogli su isto tako reći i razjasniti narodu, da u našoj zemlji vlada zakon koji pogada krivce, pa da će i Konatiću ako je pravedan puti pušten. Ali oni naprotiv, jedan organizira narod a drugi prevoz naroda. Obrana opt. Jureško da je samo htio zaraditi novaca, ne opravdava ga. On sam kaže da je predsjedniku opt. Krsti rekao da to nije pametno, a to dokazuje da je bio svjestan da radi nešto štetno i protuzakonito.

Opt. Storić Ivo upao je u to kolo i tek kasnije se osvestio, on priznaje otvoreno i iskreno počinjeno djelo i kaje se što je primopagao izvršenju djela. Sva tri optuženika htjeli su da izvrše nasilje nad narodnom vlasti i pogaze red i zakone u našoj zemlji i zato su proglašeni krivima. Pri izricanju kazne svim trima opt. uzeto je dobro ponašanje kao olakšavajuću okolnost, te kajanje i žaljenje da su se ogrijesili o narodnu vlast, a time i svoj narod. Nema dokaza da su oni uzelni učešća u napadu na autobus, opt. Krsto laže daje čak mirio narod kad je počeo navaljivati na autobus. Iz njihovog iskrenog držanja na pretresu, a pošto nema dokaza da su i oni uzelni učešća u napadu na autobus, a kod opt. Storić Ivo posebno uzmimajući u obzir njegovo siromašno stanje, ovisnost od uhapšenog Konatića u kome je gledao izvor zarade za izdržavanje sebe i svoje obitelji, te položaj siromašnog seoskog zvornika, koji se boji određe postlušnictvom nekom domaćinu iz sela,

sud smatra da ona ne predstavljaju jaču opasnost za društvo i da će izrečena kazna djelovati na njih odgojno i da će ih trajno popraviti, pa im je izrekao kaznu ispod zakonom predviđenog minimuma u sm. 61. 21. Zak. o vrstama kazni. Opt. Jureško Ante osudjen je u sm. čl. 14. stav zadnji zakona o vrstama kazni na konfiskaciju broda kojim je izvršio prevoz naroda u Biograd, jer sam kaže da ga je želja za dobiti navela da počini djelo i ako je kako kaže govorio da "nije pametno" ono što potuzimaju.

Opt. Kandić Andelka priznala je djelo, a brani se da ga je izvršila u nervozni. Ona se osjeća krivom što je razbilala stalko, a nije ni sjesna daje učeštvovala i stvarala nerid i nasilje. Učin i krivnja dokazani su njenim priznanjem. Pri izricanju kazne uzeto joj je kao olakšavajuću okolnost, da je djelo priznala, da je dobra vladanja, da je kao starja pobožna djevojka u religioznom fanatizmu u svom djelovanju vidila spašavanje vjere, a ne uhapšenog krvica, pa pošto nije potpuno sjesna težine počinjenog djela sud smatra da odmjerena kazna odgovara stepenu njene krivnje odgovornosti i društvene opasnosti i da će se nakon izdržanja kazne ubuduće kloniti od vršenja krivičnih djela. Priznala je počinjenu štetu na autobusu, pa je osudena da je naknadni.

Opt. Storić Krsto i Ivo i Jureško Ante, poriču da su učeštvovali u napadu na autobus i brane se: torič Krsto da je zaustavljao narod i smirujuo da kad je vidio što rade na autobusu. Jureško Ante da je bio u motoru i pumpao zrak, pa da od lupe motora u utrobi broda nije ni čuo ni vidio što se događa, a opt. Storić Ivo kaže da je on vezivao brod i držao za sartige pa nije ni prišao autu. Sudu je notorno da je narod čim je brod pristao na obalu pojuriо prema autobusu gdje je bio uhapšeni Konatić, pa pošto je njihova obrana vjerojatna, a nema dokaza da su stvarno uzelni učešća u napadu na autobus, pa su oslobođeni od optuze za to djelo. Iako opt. Krivić Mile priznaje da je govorio protiv učitelja Tabori ča, okrivljavao ga za hapšenje opt. Konatića, sud smatra da u toj radnji od koje nisu nastupile Štetne posljedice, nema krivičnog djela, pa ga je oslobođen od optuze.

S. F. S. N.
Okružni sud u Zadru,
dne, 26. V. 1947
Zapisničar: Predsjednik vijeća:
Kravacija Slavko Novaković Branko

STRAVIČNI KRAVAVI TRAK "CRVENE NITI" JAKOVA BLAŽEVIĆA

Malo ličko selo Bužim nalazi se 12 km zapadno od Gospića. Od Gospića do Smiljana prometuje se asfaltiranim cestom normalnog profila, a od Smiljana odvaja se uski vijugavi asfaltirani put do crkve sv. Terezije u Bužimu.

Krajobraz je predivan, pričinjava se gotovo nestvarnim. Kuće nisu na okupu niti poredane uz cestu, već su razasute ispod obronaka ličkog sredogorja. Svojim izgledom svjedoče o nekada jakim gospodarstvima i brojnim žiteljima.

Crkva sv. Terezije sagrađena je 1780., a župa je osnovana 1807. godine. Nakon izgonu Turaka iz Like svećenik iz Ličkog Novog preselio se u Bužim, radi brojnog pučanstva, koje je tu živjelo, a i novo je prisitalo u velikom broju.

U Bužimu je radila osnovna škola, koja se po sjećanju mještana počela graditi 1926., a prvi naraštaj učenika počeo je pohadati nastavu 1928. Pred nešto više od 100 godina nastavu za tri razreda u župnom uredu držao je velečasni Josip Benac, koji je kasnije bio župnik u Ogulinu. U župnom uredu nastava je održavana sve do otvorenja državne škole. Danas je, nažalost, škola zatvorena, propada, i nijemo svjedoči o našoj hrvatskoj zbilji.

Po podatcima iz ŠEMATIZMA KATOLIČKE CRKVE Bužim je imao:

Godine 1916. 960 stanovnika, godine 1939. 787 stanovnika, godine 1974. 363 stanovnika, godine 2002. 82 stanovnika (podatak dao velečasni Luka Blažević).

Po nekim pisanim izvorima, iz Bužima potječe obitelj Jelačić, čiji je najslavniji izdanak ban barun Josip Jelačić. No, iz Bužima potječe po zlu poznati komunistički prvak Jakov Blažević. On je slijedio svoju "crvenu nit", obilježivši ju krvavim tragom svojih pobijenih seljana.

Zbog Jakova Blaževića i Kate Pejnović iz Smiljana, taj kraj nepravedno se doživljava kao leglo komunizma i izvor njegovih zala.

Stanovnici ovih sela osjetili su svu komunističku brutalnost i četničku zločinačku čud. Za njihove zločine nitko nije odgovarao, niti će odgovarati, a vlast nas obmanjuje svojom slatkorječitošću, kako ratni zločin ne zastarijeva! Tko im više vjeruje?

U nedjelju 20. listopada 2002. ispred crkve sv. Terezije Bužimci su otkrili spomenik svojim mučenicima. Misu zadušnicu molili su monsinjor Vlatko Pezelj, hrvatski politički uznik i vlč. Luka Starčević.

Priredio:

Ivan VUKIĆ

Otkrivanje spomenika održano je tiho i samozatajno, bez novinara, bez televizije i političara. Skromno, ali uzvišeno upravo onako kakve su i žrtve bile.

Evo popisa žrtava čijom krvlju je Jakov Blažević označio svoju "crvenu nit".

1. Milka Biljanić Pinićeva, sestra, ubijena 1943., odveli je partizani od kuće i nije se više vratila.

2. Nikola Biljanić Pinićev, brat, ubijen 1943., oko Duhova u Bukovici iznad Drage Čaćić - Bužim.

3. Matija Biljanić Milčinova, sestra, ubijena 1943., partizani ju odveli s blagom u Dovoselo. Bila je u sedmom mjesecu trudnoće.

4. Ivica Biljanić Milčinov, brat, ubijen 1945., iz zasjede u Dragi Čaćić-Bužim.

5. Ivan Biljanić, rođen 1924., ubijen 1945. u Sloveniji.

6. Jerko Čaćić, ubijen na Kosi Serdarskoj-Bužim.

7. Nikola Čaćić, oružnički narednik. Razvojačio se i na putu kući u Karlovcu ubijen.

8. Tome Čaćić, nepoznato mjesto pogibije.

9. Ive Devčić, rođen 1912., ubijen 1945. kod Maribora.

10. Marija Miškulin Lasanova, sestra, rođena 1921., ubijena 1944. na božićnu večer na kućnom pragu.

11. Roko Miškulin Lasanov, brat, rođen 1920., ubijen 1945. u zbjegu.

12. Filip Miškulin Adamov, brat, rođen 1900., ubijen 1945. u Bužimskom gaju.

13. Grgo Miškulin Adamov, brat, rođen 1891., ubijen 1945. Bio u gospičkom zatvoru, bolestan, pretučen. Umro u bolnici. (?)

14. Zvone Miškulin, Grgin sin, rođen 1923., ubijen 1945. u Krču-Bužim.

15. Tomo Pavčić Šuranov, otac, rođen 1900., ubijen 1944. Odveden iz kuće na božićnu večer. Mučen i ubijen u Ponoru između Trnovca i Bužima.

16. Joso Pavčić Šuranov, sin, rođen 1925., ubijen 1945. u zbjegu.

17. Božo Pavčić Jackov, brat, rođen 1924., ubijen 1945. kod Rijeke.

18. Ante Pavčić Jackov, brat, rođen 1923., ubijen 1949. Ranjen iza Bužimskog klanca, zarobljen, umro u bolnici.

19. Blaž Pavčić Pajanov, rođen 1914., poginuo u Brušanima 1942.

20. Joso Pavčić Jurin, ubijen 1945.

21. Jakov Pezelj Milošev, rođen 1925., ubijen 1945. između Zagreba i Klakova.

22. Mile Pezelj Lukin, rođen 1927., ubijen na Janči 1945.

23. Jure Prpić Vučulin, ubijen u Gospiću 1945.

24. Joso Prpić Čalkov, rođen 1922., ubijen 1949. u Klancu Bužimskom.

25. Martin Rupčić Vučićev, otac, ubijen u Divoselu.

26. Božo Rupčić Vučićev, sin, ubijen 1945. u zbjegu.

27. Tera Rupčić Polina, ubijena 1943. dok je čuvala kravu.

28. Ivan Rupčić, brat, ubijen 1945. u zbjegu.

29. Mile Rupčić, brat, ubijen u Kosi iznad Dubokoga-Bužim.

30. Martin Stipac Gabrišini, brat, ubijen 1945. u Sloveniji.

31. Mile Stipac Gabrišin, brat, ubijen 1945. u Sloveniji.

32. Joso Šarić Milkačin, bio u gospičkom zatvoru. Jako bolestan na umoru premješten u gospičku bolnicu. Nakon oporavka streljan.

33. Pajo Šarić, brat, ubijen 1945. u zbjegu.

34. Ive Šarić, brat, ubijen 1945. u zbjegu.

35. Ivica Tomljenović Josipov, rođen 1901., na božićnu večer 1944. ubijen u kući.

36. Jakov Tomljenović Galinov, otac, ubijen 1945. u zbjegu.

37. Joso Tomljenović Galinov, sin, ubijen 1945. nakon predaje.

38. Božo Tomljenović Petrov, ubila ga milicija 1977.

39. Pajo Tomljenović Bokin, rođen 1924., ubijen 1945. u Sloveniji.

40. Kaja Tomljenović Ivankova, majka, rođena 1905., ubijena 1943. u Ponoru-Bužim.

41. Frane Tomljenović Ivankov, sin, rođen 1926., ubijen 1943. iza Klanca.

42. Nikola Uzelac, nepoznato mjesto pogibije.

43. Martin Uzelac Lujičin, brat, ubijen 1945. u zbjegu.

44. Grgo Uzelac Lujičin, brat, ubijen 1945. u zbjegu.

45. Pajo Uzelac Vorić, ubijen 1942.

**POGINULI MJEŠTANI SELA TEREZINO POLJE,
KOTAR VIROVITICA, NA RAZNIM BOJIŠTIMA
U II. SVJETSKOM RATU**

Priredio:

Ladislav HAJBA

Prezime i ime	God. rođ.	Postrojba	Mjesto pogibije
1. Benda, Ladislav (Stjepan)	1916.	Domobran	poginuo u Doboju 1944.
2. Brođanac, Čuro (Marko)	1921.	ustaški rojnik	poginuo na srijemskoj fronti 1944.
3. Hajba, Ivan (Stjepan)	1914.	oružnički vodnik	zaklan od četnika 1944. kod Udbine
4. Horbec, Edo (Franjo)	1923.	ustaški rojnik	poginuo na srijemskoj fronti 1945.
5. Megla, Viktor	?	ustaški tabornik	poginuo u borbi za Viroviticu 1944.
6. Obrovac, Mario (Miho)	1924.	mornarica 1944.	poginuo na Crnom Moru
7. Obrovac, Karlo (Miho)	1920.	domobran	poginuo u borbi s partizanima kod Doboja 1944.
8. Paulović, Mate	?	civil	nestao na Križnom putu 1945.
9. Perić, Ivan (Marko)	?	financ	nestao na Križnom putu 1945.
10. Pinc, Ivan (Ivan)	1911.	domobran	poginuo kod Doboja 1944.
11. Puškaš, Vendelin (Andrija)	1911.	domobran	zaklali ga partizani kod Našica 1944.
12. Radolović, Marko (Ivan)	?	zrakoplovac	poginuo u borbi s četnicima u Bačugi 1942.
13. Roviš, Ivan (Ivan)	1920.	domobranski narednik	poginuo u borbama s partizanima kod Doboja 1944.
14. Rumić, Stjepan (Stjepan)	1923.	civil	odveden po partizanima i ubijen 1945.
15. Šijanac, Čuro (Čuro)	1920.	oružnički vodnik	zaklan od četnika kod Dervente 1944.
16. Udovičić, Vlado (Ivan)	1924.	ustaša	poginuo negdje u Bosni 1944.
17. Veseli, Stjepan (Josip)	1923.	ustaški rojnik	poginuo u borbi s partizanima negdje u Bosni 1944.
18. Vukić, Miro (Ivan)	1924.	mornarica	poginuo na Crnom moru 1944.
19. Žgela, Franjo (Jure)	1923.	ustaša	poginuo u križarima 1946. u Rezovačkim Krčevinama
<i>Izginuli u njemačkim postrojbama:</i>			
1. Benda, Dragutin (Ivan)	1911.	njemačka policija	poginuo kod Vukosavljevice u borbi s partizanima 1944.
2. Henger, Stjepan (Josip)	1923.	Wermacht	poginuo na srijemskoj fronti 1944.
3. Hlaban, Vjekoslav (Josip)	1924.	Wermacht	poginuo na srijemskoj fronti 1944.
4. Kroutil, Josip (Ljudevit)	1924.	Wermacht	poginuo na srijemskoj fronti 1945.
5. Kroutil, Rihard (Ljudevit)	1927.	njem. policija	poginuo na srijemskoj fronti 1945.
6. Pinc, Josip st. (Stjepan)	1911.	Wermacht	poginuo u Beogradu 1944.
7. Pinc, Josip Sepi (Ivan)	1914.	njem. policija	poginuo u borbi s partizanima kod Vukosavljevice 1944.
8. Pinc, Julius (Ivan)	1916.	njem. policija	poginuo u borbi s partizanima kod Vukosavljevice 1944.

**ZÉMLJÂ PRËZ
SMÎHÄ**

*Stöličima pötlačena
stötinu püta räzorena
krv ti svëta prolivëna
üsksrla si iz pëpela
rädosna i svëta
pösli büra i öluja
pösli tðsuč lëta.*

*Bögâta si
imâš plôdne njd've
rike i jëzera
šüme, plänine i pölja
lîpi škölji
plavëtnilo môra.*

*Ali, - smîšak fâli
na tvômu obrâzu,
ükrali ga täti
zabräneli pd'sme tvöje
pd'vat
spöminjati tvöje d'më
jöpet hlâdni vd'tri püšu
lâncima te okovâli
prodâli ti svetu dûšu.*

*Rëci sirötd'ce
ča si ostâla prez svöje dîce,
ki ti srđcu krâde
i smîšak s tvôga obrâza,
ki ti krâde lîpu mlädöst,
zâsto vène tvöjâ grâna?*

*Tomislav Mari~ij
Kuklji~anin*

SJEĆANJE NA POGINULE U VOĆINU

Nakon gotovo punih 60 godina, skromnim spomen-križem obilježeno je posljednje počivalište jednog dijela naše braće koji su svoj život položili da bi Hrvatska živjela.

O događajima u Voćinu relativno se malo pisalo, iako jest, onda se pisalo po narudžbi vlastodržaca, onako kako je to njima odgovaralo. Zato je i ostalo zatajeno kakvu su kalvariju naraštaji Hrvata ovih krajeva prolazili.

Ovaj divan kraj oduvijek je bio meta osvajačima, počev od najezde Turaka, kad je katolički živalj bio protjerivan ili likvidiran. Već tada Turci su u svojim osvajanjima našli zavidnu pomoć u velikosrpskoj politici, koristeći sav Vlaški živalj protiv katolika, tako da su Hrvati i ostali katolici morali, da bi sačuvali glave, napustiti svoja ognjišta. Istu je sudbinu hrvatski živalj doživio pri protjerivanju Turaka, kad je Voćin ponovno naseljavaju Vlasima, koji su došli u ove krajeve s Austrijancima i novoprdošlim Srbima iz Srbije i Bosne. Vlahe su potom pravoslavni svećenici posrbili, jer svи pravoslavci nisu bili Srbi. Znamo da je za vrijeme Turaka dobar dio Hrvata prešao na pravoslavlje, jer su katolički svećenici bili protjerani ili pogubljeni. (U zapadnom Srijemu cijela su sela u nedostatku katoličkih svećenika prešla na pravoslavlje).

Slična sudbina pogodila je Voćin u njegovoj novoj povijesti. Poslije I. sv. rata Voćin je intenzivno naseljavaju Srbima i nešto Hrvatima. Srbe je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca planski naseljavala solunskim dobrovoljcima. Samo u okolini Voćina niklo je desetak novih sela naseljenih pridošlim srpskim življem. Uz naseljavanje Srba vršilo se stalno proganjanje Hrvata i ostalih nesrpskih naroda koji su živjeli u ovom kraju. Srbija je provodila svoju ekspansionističku politiku protjerivanjem svega nesrpskog življa, da bi ostvarila svoj vjekovni san, proširenje svojeg utjecaja dalje na zapad.

U II. svjetskom ratu Srbi su se mahom odmetnuli u šumu i vršili plansko istrebljenje nesrba, a nakon završetka rata sproveli su nad Hrvatima pravi genocid. Prema nekim zapisima, u spomenutom kraju živjelo je preko 4.200 Hrvata, da bi ih u Titovoj Jugoslaviji, po dolasku na vlast četnika prerušenih u komuniste, ostalo svega oko 4 stotine.

Odbor za pronalaženje žrtava rata Hrvatskog domobrana, uz pomoć domaćih popisivača pronašao je, imenom i prezimenom, 254 žrtve. Ali to nisu sve žrtve stradale u Voćinu poslije II. svjetskog rata. Zna se, da su u gudurama Papuka nestale cijele kolone ratnih zarobljenika koje su prolazile

Piše:

Dragutin PELIKAN

kroz voćanska sela, bili trovani i masakrirani od srpskog življa. Na ovom groblju sahranjeno je navodno 72 mještana, a za grobove drugih za sada se ne zna. U koje su jame bačeni, vjerojatno ne ćemo nikada doznati. Zločinci šute, a Hrvata koji bi nešto htjeli reći, nema živih.

Što se dogodilo u Voćinu 1991. svi znamo. Odmetnici su prije bijega iz Voćina razrušili sve hrvatske kuće i crkvu, i masakrirali sve one Hrvate koji se nisu uspjeli skloniti, ili su naivno vjerovali da im "braća Srbi" ne će učiniti ništa loše. Kako su prošli, svi smo svjedoci.

U Virovitičko-podravskoj županiji voćinski su Hrvati generacijama davali velike

Kod spomen-križa podignutog 15. rujna 2002. pokopane su 72 žrtve. Ostalih 178 počiva u papučkim gudurama

žrtve za svoju slobodu i vlastitu državu. Dušmani su nekoliko puta opustošili ovaj kraj. To nažlost nije jedino zlo koje je naneseno Hrvatima. Hrvatski narod trebao bi se sam uništiti svojom neslogom i podijeljenošću. Tuđinac i domaći pripuzi, napravili su od nas: Slavonce, Zagorce, Podravce, Međimurce, Istrijane, Dalmatince, Hercegovce i.t.d., sve samo ne Hrvate. Nažlost, kod mnogih se je uspjelo, razdijelilo nas je i posvadao međusobno

gore nego s tuđinom. I da nije među nama bilo onih kojima danas podizemo spomenike, koji su makar samo na 4 godine stvorili svoju državu i tako sačuvali nacionalnu svijest, mnogi od nas danas ne bi više znali da smo Hrvati, ili bi bili pretvoreni u Jugoslavene, ili nižu rasu sposobnu jedino za služenje Srbima, ili bi nas nestalo, jer bi nas istrijebili kao stotine tisuća onih koji su dali svoj život da bi mi živjeli.

Međutim uza sve nevolje koje su pogadale ovaj kraj, ovdje se dogodilo i nešto lijepo, što jamči da Hrvati na ovom području ne će izumrijeti. Dok iz mnogih krajeva hrvatska mladost napušta svoju domovinu u potrazi za boljim životom i odlaže u bespuća tuđih zemalja, u Voćin se nakon nekoliko generacija sprovedenih u tuđini, vraćaju Hrvati potomci Dubrovčana Konavljana, čiji su predci nekada napustili Hrvatsku.

U vihoru rata, kad su patnje naroda velike, naročito je teško onima koji su prisiljeni napustiti svoja ognjišta i ponovno negdje saviti gnijezdo, jer to je teško, makar to bilo u Domovini svojih pradjedova. Sredina u koju dolaze ne prima ih uvjek lako, i često, iako bez razloga, gleda na njih kao manje vrijedne. Trebalо bi ih prihvatići kao prijatelje koji će im pomoći izgraditi Domovinu da bi u njoj svи živjeli bolje. Razlike u običajima neminovno će nestati, kada mladi stasaju i uključe se u stvaranje boljeg sutra, a i razlike u kulturi bit će sve manje.

Ova saznanja trebalo bi prenijeti na sve mlade i pomoći im da to nikada ne zaborave. Oni moraju znati i prepoznati istinske prijatelje. Moraju se odreći iluzija da će im netko drugi urediti život bolje nego oni sami, i da će im tuđinac biti prijatelj, jer on nas treba tako dugo dok od nas ima koristi. Ako to svi skupa ne shvatimo i ne pružimo si ruke kao prijatelji i braća, bojim se da će nam potomci, kao mi sada, morati opet podizati spomenike žrtvama poginulim za slobodu ili, što je još gore, moglo bi nam se dogoditi da kao narod nestanemo. Zato treba zapamtiti Božje i ljudske riječi: **uzdaj se u se. Pomozi si sam, pa će ti i Bog pomoći.**

Hvala na pomoći pri podizanju spomenika: Općini Voćin i donačelnici gospodja Dubravki Vidić, Hrvatskom društvu političkih zatvorenika, Središnjici Hrvatskog domobrana, a posebno obitelji Pintarić iz Voćina, bez čije pomoći spomen-križ ne bi bio podignut.

SVEDOČANSTVO STARICE SLAVICE

Naš mali auto vozi nas po panonske doline nuz reko Dravo. Negdašna strogo čuvana mađarska granica pod ruskom čizmom, danes je v slobode rasprta, bez minskoga polja i bodlikavoga drota.

Aleje hrastovi šuma skrivaju lovački raj. Polske ravnice zasađene s kukuruzi, razstrkana konačarska naselja, moderna seljačka gospodarstva, se to pokaživa lepoto bogactva podravskoga kraja.

Veliko selo Ferdinandovac svojem prostranstvom okrunjuje sredno Podravino. Vu samom centru toga sela, vidi se povlečena scifra starinska velika hiža - Rujničeva hiža. I krej nje mala kapelica posvećena sv. Florijanu, a kojo so još vu monarhijskom cajtu podigla Rujničeva gospoda.

Na hižnim vratima rasprtoga srca dočekala nas je osemdeset godišna starica Slavica Rujnić, koja je članica HDPZ-a, a koja nam je nuz šaljice kave sprisovedala svoje burno življenje:

- 1942. godine - sjeća se Slavica - udala sam se za moga voljenog Slavka Rujnića, a koji je tada služboval kod Ustaškog redarstva Obavještajne službe u Zagrebu. Rodio nam se sin Zdravko.

1944. godine, Slavko je došao kući da vidi mene i dijete. Uhvatili su ga partizani, odveli ga, mučili ga i negdje u Donjem Miklaušu kraj Čazme, u šumi ga ubili.

Mene su u Bjelovaru zatvorili u zatvor. Zavezali su mi žicom ruke za zaprežna kola. Trčala sam uz kola do Pisanice, gdje sam bila na prisilnom radu. Uspjela sam pobjeći kući. Došla sam doma k djetetu, k djedi i baki. Opet su me uhvatili. Taj puta osudili su me na smrt. Od smrti me spasio tadašnji župnik iz Ferdinandovca Adolf Blaga.

Robovala sam u Požegi. Po povratku kući uzela sam dijete i bježala u slobodni svijet. Pred austrijskom granicom - priseti se Slavica - u noći, skočila sam s vlaka, ozlijedila si nogu. A potom, korak po korak, na koljenima i trbuhi s djetetom u šumi, s molitvom i

zagоворom Djevici Mariji, tu noć, s velikom srećom prešli smo granicu, predali se Austrijancima.

Iz austrijskog logora Astena kod Linza, 1952. godine, odputovala sam sa sinom u daleku Australiju, gdje sam bila 40 godina aktivna u radu emigracije.

1992. vratila sam se u slobodnu Hrvatsku, doma. Tu, kako vidite živim usamljena. 1995. primio me pokojni predsjednik Tuđman i kardinal Kuharić. Rekla sam im neka što prije posjete Hrvate u Australiji, a nama emigrantima, povratnicima, neka poboljšaju uvjete života.

Sin i unuci su ostali u tuđini. Na žalost, kod nas su prilike za nas još uvijek ne sređene da se vrate. Ja češće, dok mogu, odlazim s vijencom i trobojnjicom u šume Čazme, k mužu, na jame nepoznatih grobišta hrvatskih mučenika. Ipak, sretna sam - potvrdi starica - što će uskoro moći, svoje umorno tijelo predati rođenoj grudi, Majci Hrvatskoj.

Slavko Čamba

TRAŽI SE ANĐELKA PRIMORAC

Za vaš cijenjeni list sam doznala od gospodina Ratimira Mlinarića, vašeg člana iz Rijeke.

Gospodin Mlinarić mi je rekao da vi objavljujete i pisma čitatelja koji traže svoje najmilije za koje ne znaju. Ja, naime, tražim sestru, Anđelku Primorac, rođenu 1927. u Dubrovniku. Bilje djak II. razreda Učiteljske škole u Mostaru (tu mi je otac službovao), a nestala je 15. 05. 1945. u Popovači, kamo se povukla pred partizanima zajedno s mojim ocem Marijanom Primorcem, od koga je odvojena pri samom dolasku.

Otac je deportiran u zatvor u Mostar, a njoj se gubi svaki trag. Prema navodima nekih preživjelih iz logora i svećenika koji je organizirao tajna prebacivanja i spašavanja, sestra mi je otišla sa zadnjim konvojem u Italiju. Pronosile su se, doduše, priče da je vidjena u Italiji, da je časna sestra. Jedan put je došlo i pismo momu stricu od nje, ali naslovljeno na moga oca. Stric ga

Andelka Primorac

nije htio uzeti, već je obavijestio mog tatu, ali tada već od pisma nije bilo ni traga ni glasa. Otac mi je bio zaplašen, jer je za dlaku izbjegao smrt u zatvoru i

iz njega izašao potpuno sijed. Nakon njega u zatvoru mi je završila i majka. Ubrzo nakon izlaska iz zatvora, majka mi umire. Mi smo bile suviše mlade da bismo se usudile išta tražiti, a kasnije, kada smo slobodno mogle, bilo nam je neshvatljivo da bismo je našli živu. Otac je bio uvjeren da je vraćena i ubijena.

Ali, živeći nekoliko godina medju našim iseljenicima, shvatila sam da je sve moguće. Zato vas molim da objavite ovo moje pismo. Molim i sve one koji bi mogli nešto znati o mojoj sestri, da se javi.

Moja adresa i broj telefona su:

**Vera Tomičić-Primorac
21, Gornji Jugi
51 216 Viškovo
Tel.: 051/25 66 83**

Vera Tomičić-Primorac

**PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO
GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (20.)**

**ĆIRIL I METOD NISU
IZUMITELJI GLAGOLJICE**

Izložba "Tri pisma - Tri jezika. Hrvatski spomenici pisane kulture i tiskana izdanja kroz stoljeća", postavljena u Gradskoj knjižnici u Berlinu od 26. travnja do 8. lipnja 2002., do sada je najveća hrvatska izložba pisane riječi i knjige priredjena u inozemstvu. Katalog ove izložbe, tiskan na njemačkom jeziku, ima oko dvije stotine i šestdeset razkošno uredjenih stranica u boji, uz popis svih 217 (dvije stotine i sedamnaest) izložaka. Katalog "donosi izlaganja njemačkih slavista i stručne studije vrhunskih hrvatskih filologa o trojezičnom - latiničnom, čiriličnom i glagoljaškom - pismu kao specifičnosti Hrvata" ("Glas koncila" XLI./broj 22./1458., 2. lipnja 2002., str. 22.).

Priredjivači izložbe još i danas brane zastarjelu ideologiziranu čirilometodsku teoriju o nastanku glagoljice, iako u zadnjih stotinjak godina tu teoriju valjanim dokazima pobijaju.

Čirilometodska teorija o postanku glagoljice počela se širiti na kraju XVIII. st., a pred javnost su je iznesli slavistički jezikoslovci i povjestnici književnosti zadjeni ideologijom sveslavenskoga jedinstva.

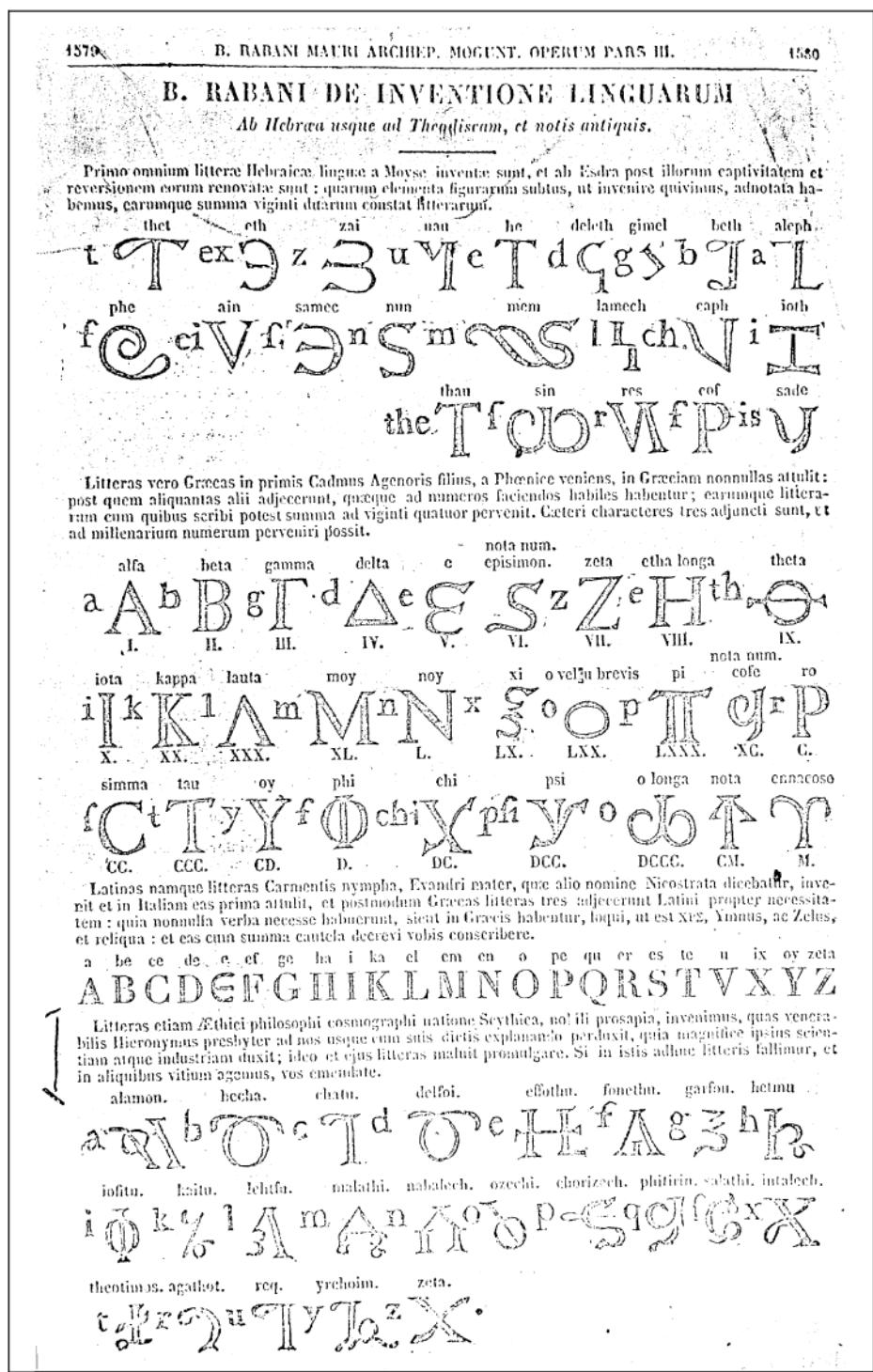
Slavisti su odbacili jeronimsku teoriju kao nemoguću i proglašili sv. Ćirila izumiteljem slavenskoga pisma glagoljice. Širenju čirilometodske teorije uvelike je pomoglo štovanje Svetoga Ćirila i Metoda kao blagovjestnika i prosvjetitelja Slavena. Njihovo štovanje počelo je već god. 1588., kada je u Hrvatskomu zavodu u Rimu bila posvećena crkva sv. Jeronima i u njoj oltar sv. Ćirila i Metoda. Godine 1880. papa Lav XIII. naredio je štovanje Svete braće za cijelu Katoličku crkvu, što je još više utjecalo na proširbu kruga sljedbenika čirilometodske teorije.

Jeronimska teorija, koju slavisti odbacuju, pripisuje postanak glagoljskoga pisma crkvenomu naučitelju sv. Jeronimu (+ oko god. 420.), koji se rodio u starorimskoj pokrajini Dalmaciji u gradu Stridonu, dakle na području koje su nastanili Hrvati. Ta je teorija povijestno potvrđena u pismu

Piše:

Mato MARČINKO

pape Inocenta IV. senjskomu biskupu Filipu god. 1248. Tvrđnju, da je sv. Jeronim sastavio neko pismo, nalazimo kod Maura Hrabana u VIII. st.

(MAGNETIUS HRABANUS MAURUS o postanku pisma razpravlja u svojem djelu **DE INVENTIONE LINGUARUM**). Pisar Vatikanske knjižnice dr. Vittorio Peri tvrdi, da nije riječ o crkvenome naučitelju sv. Jeronimu, nego o nekome prepisivaču Jeronimu, koji je mnogo toga prepisao, pa mu se s vremenom pripisalo, da je on izumio i neko pismo. Kako misli dr. Peri, glagoljica je svakako obstajala već u VIII. st., dakle prije pojave Svetе Braće Ćirila i Metoda.

Kao dokaz, da je Ćiril izumio "slavensko" pismo glagoljicu, slavisti se pozivaju na četiri povijestna izvora: 1. **Život sv. Ćirila**, 2. **Hrvatski ljetopis (kronika)**, danas poznat pod imenom **Ljetopis popa Dukljanina**, 3. **Razprava o postanku slavenskoga pisma Crnorizca (samostanca) Hrabra**, 4. **Pismo pape Ivana VIII.** iz godine 880. Prva tri izvora došla su do nas u prijepisima iz XIV. i XV. st. Sva tri izvora, osobito prva dva, na legendaran način govore kako je sv. Ćiril nakon dugoga posta i molitve bio **prosvjetljen** i izumio slavensko pismo. Pismo pape Ivana VIII., tvrde slavisti, ovim riječima izričito potvrđuje, da je Konstantin Ćiril izumitelj slavenskoga pisma ("litteras sclavinicas"): "LITTERAS DENIQUE SCLAVINICAS A CONSTANTINO QUONDAM PHILOSOPHO REPPERTAS QUIBUS DEO LAUDES DEBITE, IURE LAUDAMUS..." (A. THEINER, **Monumenta Germaniae histor.**, Epistulae VII., 222.; I. PRODAN, **Borba za glagoljicu**, I. dio: **Poviest glagolice i njeni izvori**, Prilog B., 1.-127.).

Ćirilometodsku teoriju slavisti su osobito promicali u školama i na sveučilištima. Antun Pechan u svojoj **Poviesti hrvatske književnosti za kandidate učiteljstva** (II. popr. izdanje, u Zagrebu 1883.) iznosi, da "književnost sviju Slavena počima se radom Ćirila i Metoda" (str. 13.). "Po riečih Crnorizca Hrabra sastavio je Ćiril dvoji alfabet, jedan po načinu grčkih slova (ćirilicu) a jedan po slavenskoj rieci (glagoljicu)... Nu mnjenje učenjaka (Šafarika, Miklošića i Račkoga) i u obče posljedica najnovijih iztraživanja jest, da je Ćiril sastavio glagoljicu, a istom jedan njegovih učenika, naime Kliment ćirilicu... Međutim je to, kako smo već rekli, još uvijek preporno pitanje; samo toliko stoji, da je glagoljica starija od ćirilice (Jagić: Primjeri iz

staroslavenskoga jezika" (str. 15.-16.). Kako vidimo, Pechan još ne prihvata novo za gotovo tvrdnju slavista, da je Ćiril auktor glagoljice. On to smatra prijepornim pitanjem: "Po nekih je Ćiril sastavio **ćirilicu**, dočim je **glagoljica**, najstarije slavensko pismo, **mjestimice već vladala**" (str. 15.-16.).

Ovo Pechanovo prijeporno pitanje o Ćirilovu auktorstvu glagoljice očito je smetalo slavistima. Zaključujemo to po četvrtom izdanju Pechanove **Poviesti**, koja je tiskana pod naslovom **Povjest hrvatske književnosti za učiteljske pripravnike** (Zagreb 1896.), u kojemu je to poricateljsko pitanje izostavljeno. Zamjetili smo još jednu bitnu promjenu. Dok je II. popravljeno izdanje Pechanove **Poviesti** tiskano korienskim (etimoložkim, morfonoložkim) pravopisom, u četvrtom izdanju svoje **Povesti** auktor rabi izgovorni (fonetski, fonoložki) srpski pravopis Vuka S. Karadžića. Uskoro će djaci u školama i studenti na sveučilištu taj izgovorni pravopis učiti po **Gramatiki i stilistiki hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika** (Zagreb 1899.), koji je po naredbi hrvatožderskoga hrvatskoga bana (Srbima se predstavljao kao "srpski ban") Karla Khuena Hédervárya napisao slavist dr. Tomislav Maretić.

Za Maretića hrvatska književnost nije obstajala prije Vuka S. Karadžića i Đure Daničića (pravo prezime: Popović), pa je u svojoj Gramatiki opisao izključivo gradju iz Karadžićevih i Daničićevih djela. Maretićevu Gramatiku jedini je tada napao Dr. Antun Radić: "Svi mi, koji smo nešto učili, svi hrvatski književnici pače svi obrazovaniji Hrvati znaju, da je prije Vuka Karadžića bilo na stotine pisaca, od kojih su gdjekoji pisali i pravilnjim hrvatskim i to današnjim književnim jezikom, - nego što je pisao Vuk Karadžić... Jer, da kažem još jednom: hrvatski književni jezik nije i ne može biti drugo, nego jezik hrvatske književnosti, jezik hrvatskih književnika od četiri stotine godina natrag, pa do danas (Dr. Antun Radić, Sabrana djela XV., Seljačka Sloga, Zagreb 1937., str. 8. i 13.).

Pitanje o slavenskome pismu osobito je zanimalo slavenske znanstvenike od XVI. st. pa do naših dana, kažu Đ. Šurmin i S. Bosanac u svojoj **Čitanki iz književnih starina staroslovenskih, hrvatskih i srpskih za VII. i VIII. razred srednjih škola** (Drugo popravljeno i

potpunjeno izdanje, Zagreb 1901.). O postanku glagoljice i ćirilice oni pišu:

"Mnogi učeni ljudi i hrvatski svećenici bijahu živo uvjereni, da je glagolsko pismo izumio sv. Jeronim (346.-420.), za koga se mislilo, da je hrvatskoga roda, kako čitamo u životu njegovu štampanu u 'Starinama': 'Jerolim je naš Dalmatin, on je dika, poštenje i svitla kruna **hrvatskoga jezika**.' (...) Postanje slavenskoga pisma još je i sada pored sviju nastojanja nauke dosta zagonetno... Bit će najvjerojatnije uzeti, da u glagolskoj azbuci imade elemenata od više pisama, što su bila poznata Ćirilu. Najviše se zacijelo ugledao u grčku kursivu, zatim je nešto uzeo iz samaritanskoga i jevrejskoga alfabetu" (Čitanka, str. 11. i 12.).

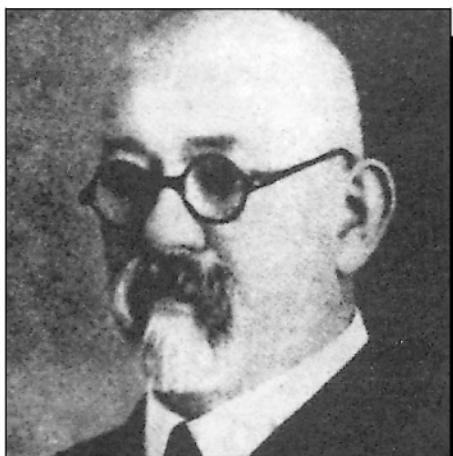
Ćirilometodskoj teoriji o postanku glagoljice od samoga njezina početka pa sve do danas suprotstavlja se **gotska teorija**, koju je u drugoj polovici XVIII. st. začeo Klement Grubišić (C. Grubissich, In originem et Historiam Alphabeti Sclavonici Glagolitici vulgo Hieronymiani, Disquisitio Antiquitatis Populorum Septemtrionalium Reique Litteratiae Sclavonicae et Ruincae Studiosis, Venezia 1766.). Prazačetnik je gotske teorije Toma Arcidjakon Splitski, koji u svomu djelu **Historia Salonitana** glagoljicu naziva **gotskim pismom**. Klement Grubišić smatra, da je Ćiril preinacio gotske rune prema grčkom ustavnom pismu i dodao slova koja manjkaju u runama.

Za gotsku teoriju o postanku glagoljice zauzimao se u Hrvata Kerubin Šegvić, koji je svoje mišljenje najviše temeljio na povijestnim činjenicama. Šegvić smatra, da su Hrvati u današnju svoju domovinu došli kao kršćani arijanci i nakon dolaska pokatoličeni. Sa sobom su donijeli prijevod Ulfiline Biblike napisan glagoljicom (Ulfila, got. WULFILA, podrijetlom iz Kapadocije u Maloj Aziji, rođ. oko god. 311. - umro oko god. 388., u 30. godini zaredjen za biskupa, djelovao je neko vrijeme i u Podunavlju kao vizigotski apostol. Na gotski jezik preveo je Novi zavjet; taj prijevod, poznat pod imenom Codex Argenteus, čuva se u Upsali.). Glagoljica je, smatra Šegvić, izvedena iz gotskih runa (K. Šegvić, **Hrvatski jezik u katoličkom bogoštvju. Prigodom 1300-godišnjice pokatoličenja Hrvata, Zagreb 1941.**).

(nastaviti će se)

Otkrivanje spomen-ploče biskupu Janku Šimraku

Na godišnjem proštenju u grkokatoličkoj župnoj crkvi Svetog Ivana Krstitelja u Grabru-Žumberak, 23. lipnja otkrivena je spomen-ploča biskupu Šimraku i njegovim svećenicima koji su stra-

Biskup dr. Janko Šimrak

dali od strane komunista, a rođeni su u ovoj župi. Akciju oko postavljanja obilježja vodio je stojdraški župnik Mile Vranešić, uz veliku pomoć Hrvatskog domobran-ogranaka Samobor. Na godišnjem proštenju okupilo se mnogo ljudi iz Žumberka, te iz okolnih gradova (Samobora, Jaske i Zagreba), kako bi odali dužno poštovanje mučenicima Katoličke crkve i hrvatskog naroda. Na propovijedi koju je održao velečasni Vranešić, naglasio je sljedeće: "Župa sv. Ivan u Grabru nakon višegodišnje šutnje mogla je konačno odati zaslужeno priznanje dr. Janku Šimraku, njegovim svećenicima Pavlu Gvozdanoviću i Ivici Šimraku i svim sinovima ponosnog Žumberka, koji položiše živote za domovinu Hrvatsku. Nakon gotovo pedeset godina u kojima je župa Grabar proživiljavala najžalosnije godine, od nekoć brojnih i

Piše:

Milan Radić-Ilas

napućenih sela, mnogo bistrih daka, nedjeljama i blagdanima ispunjene crkve sv. Ivana, ostalo je tek deset posto pučanstva i to visoke životne dobi, konačno je došlo malo svijetla i u naše domove, širom naše župe, a i dalje gdje žive Grabarčani. Sve ove godine nakon 1945. kao da je nekom smetalo da se ova župa dići dvojicom biskupa (Silvestrom Bubanovićem i dr. Jankom Šimrakom), trideset svećenika, te velikim brojem hrvatskih vojnika u 2. svjetskom ratu od kojih se mnogi nikad nisu vratili u rodni Žumberak. Područje župe Grabar najočitiji je primjer komunističke nebrige za Žumberak. Nova država, Hrvatska od

1990. pokazuje puno više i ulaže u infrastrukturu na Žumberku."

Iduće godine će se raznim skupovima obilježiti 120. obljetnica rođenja biskupa Šimraka (u rodnoj župi Grabar, te u Sošicama, Zagrebu i Križevcima). Biskup Šimrak je preminuo 9. kolovoza 1946. u Križevcima u biskupskoj rezidenciji, nakon 15 mjeseci uzničkog života kao isповjednik vjere. Prilazna šutnja za vrijeme prošlog režima nije umanjila sve što je on kao svećenik, profesor, biskup, književnik, hrvatski domoljub i veliki lokalpatriot učinio u svojem stvaralački bogatom životu. Čujavmo uspomenu na Šimraka, Stepinca i ostale katoličke mučenike, ali se i ugledajmo u te heroje vjere koji su krv svoju i živote položili za najveću svetinju ovog svijeta.

Otkrivanje spomen ploče

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Od izlaska listopadskog broja, pomoć za naš mjesecnik dali su:

R. M. Pezić, Vancouver, Kanada	200,00 CAD
Nedjeljko Grubišić-Ćabo, Zagreb	200,00 kn
Adam Kovačević, Osijek	500,00 kn
Ivan Košč, Bjelovar	1.000,00 kn
Branko Rakarić, Zagreb	300,00 kn
Franjo Zeljko, Višnjevac	1.000,00 kn
Anonim – upl. na HP Koprivnica	500,00 kn
Ivo Lučić, Rajevi Selci	200,00 kn
UKUPNO: 3.700,00 kn i 200 CAD	

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj darežljivosti.

U SPOMEN

JOSIP PERLETA

1913.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.

HDPZ - podružnica Dubrovnik

IN THIS ISSUE

The Croatian Association of Political Prisoners (HDPZ) unanimously adopted its Conclusions from a session of its Council held on 12 October 2002, in which it condemns the Croatian Government for proposed amendments and supplements to the Criminal Law that will re-introduce so-called verbal delict. The Government decided to prescribe prison sentences for insults against the President of the Republic or for positive expressions relating to "former Fascist organisations and states". In fact this relates to any positive expression of the Independent State of Croatia (1941 -1945), even though that State emerged in the most difficult circumstances of World War II, not one serious historian considered it a Fascist State.

HDPZ in fact realises that the Government's decision is indeed an intention to use legal-punitive measures to disenable the expression of opposing political beliefs. The fact that this has nothing to do with the protection of democratic values is evident because the Government does not intend to punish the promoters of the Communist regime or Communism as an ideology even though it is generally known that more than 100 million people were liquidated in the name of that ideology over several decades. However, the majority of ministers in the current cabinet have a past that was ideologically tainted with Bolshevism and state-wise their main ideal was Yugoslavism. It is therefore comprehensible why they call Croatian patriots as Ustashi and unscientifically put the Ustashi movement on par with violent Fascism and all in attempt to compromise and politically eliminate anyone who thinks differently from them. Seeing that the current cabinet is absolutely servile to the influence of the international

community it is understandable that the media abroad has passed over the latest undemocratic tendencies in Croatia. These however, will more than certainly lead to new political trials with unforeseeable repercussion for the development of pluralism and democracy in Croatia.

***

For twenty years now a Croat by the name of Zvonko Bušić has been in prison in the United States of America. He was sentenced in 1976 because together with a group of friends, he hijacked a US plane and in that way attempted to compel world media to turn their focus to the difficult circumstances facing the Croatian people in Communist Yugoslavia. Western regimes sympa-

ting the sentencing of Bušić and his associates, while pointing out the illegality of their act US judge **Barthels** stated that he by no means considered the group as criminals but rather as people who were prepared to succumb the greatest sacrifice for their ideals. Despite the judge's recommendation that Bušić be released after ten years, he is still in prison. Even after the disintegration of Yugoslavia and the establishment of an independent Croatia, the American government have used his case as an instrument to put political pressure on Zagreb. Several appeals for his parole or in fact that he be transferred to Croatia to serve his sentence have been rejected. At the same time numerous prisoners have been paroled in the USA even though there

The town of Motovun in Croatian Istria

thising with Yugoslav dictator **Tito** crimes were much greater. US justice remained silent even after this protest. Unfortunately, due to the carelessness of the US police, a bomb that to be unjust. This was highlighted recently at a protest held outside the US Embassy in Zagreb. eluding instructions to de-activate it - exploded killing a policeman. Dur-

IN DIESEM HEFT

Die Bestrebung der Regierung der Republik Kroatien, im Zuge der Änderung des Strafgesetzes, wieder das sog. verbale Delikt, einzuführen verurteilte die Kroatische Gesellschaft ehemaliger politischer Häftlinge (HDPZ) in dem Beschluss den sie in ihrer Ratsitzung am 12. Oktober 2002 einstimmig verabschiedete. Die Regierung beabsichtigt Beleidigung des Staatspräsidenten und positive Äußerung über ehemalige "faschistischen Organisationen und Staaten" unter Gefängnisstrafe zu stellen. Dabei zielt sie auf den Unabhängigen Staat Kroatien (1941-1945), obwohl es keinem ausländischen Historiker gibt, der dieses Staatsgebilde, das unter schwierigen Umständen während des Zweiten Weltkrieges entstanden ist, als faschistisches Gebilde ansieht.

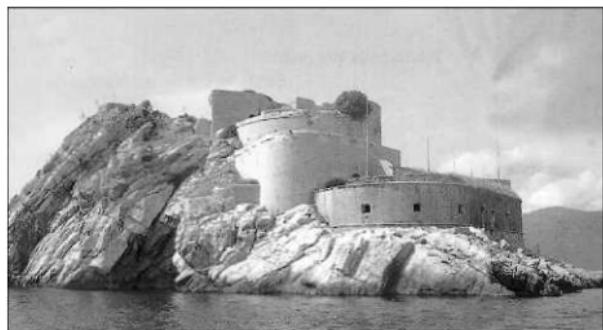
Im Willen der Regierung sieht HDPZ lediglich nur die Tendenz, dass man durch strafrechtliche Maßnahmen anderslautende politische Überzeugung der politischen Äußerung verbietet. Dass es dabei der Regierung nicht um Schutz der demokratischen Werte geht, zeigt die Tatsache, dass die Regierung die Apologeten des kommunistischen Regimes und Kommunismus als Ideologie nicht unter Strafe zu stellen beabsichtigt, obwohl allgemein bekannt ist, dass im Namen dieser Ideologie, im Laufe einiger Jahrzehnte, mehr als 100 Millionen Menschen liquidiert wurden. Das wundert nicht, wenn man weiß, dass die Mehrzahl der Minister in der heutigen Regierung, ihre Vergangenheit im ideologischen Sinne als bolschewistisch, und im staatsrechtlichen als jugoslawisch bezeichnen kann. Aus diesem Grunde ist die Tendenz erklärbar, dass kroatische Patrioten als Ustasa zu bezeichnen und das Ustasatum mit Gewalt und ohne wissenschaftlichen

Beweis mit Faschismus gleichzustellen, damit dann eine Kompromitierung und politische Eliminierung andersdenkenden erreicht wird. Die neuesten undemokratischen Tendenzen in Kroatien werden in der ausländischen Presse verschwiegen, dank der völligen Servilität der Regierung gegenüber sog. Internationalen Gemeinschaft. Diese undemokratische Maßnahme wird mit Sicherheit zu neuen politischen Prozessen und zu unübersehbaren Folgen bei der Entwicklung des Pluralismus und Demokratie in Kroatien führen.

***

Der Kroate **Zvonko Bušić** sitzt seit siebenundzwanzig Jahren im Gefängnis in den USA. Verurteilt ist

zur Deaktivierung der Bombe gaben, starb bedauerlicherweise, wegen unsachgemäßer Behandlung, ein amerikanischer Polizist. Bei der Verurteilung Bušić's und Kameraden, wies der amerikanische Richter **Bartheis** auf die Gesetzwidrigkeit ihrer Tat hin und betonte, dass er sie trotz allem nicht als Kriminelle betrachtet, sondern als Menschen, die wegen ihrer hohen Ideale bereit sind, das größte Opfer zu bringen. Trotz richterlicher Anweisung, ihn nach zehn Jahren frei zu lassen, befindet sich Busic noch immer im Kerker. Nach dem Zusammenbruch Jugoslawiens und der Ausrufung des selbständigen Kroatiens, benutzte die amerikanische Regierung seinen Fall als Druckmittel auf Zagreb. Mehrere seiner Gesuche zur Freilassung blieben nicht erhört, auch die, ihn nach

Festung auf Prevlaka, ander südlichen kroatischen Adriaküste

er deswegen, weil er mit seinen Freunden 1976 ein Flugzeug entführte. Sein einziges Ziel war, mächtige Weltmedien zu zwingen, über die schwerer Lage des kroatischen Volkes in Jugoslawien aufmerksam zu machen. Westliche Regime, die mit dem Regime des jugoslawischen Diktators **Tito** sympathisierten, blieben auch nach dieser Verzweiflungstat stumm. Obwohl die Kidnapper Anweisungen

Kroatien zur weiteren Absitzung der Strafe zu transferieren. Gleichzeitig wurden in den USA zahlreiche Sträflinge, die wegen viel schwerer Taten verurteilt wurden, begnadigt. Die amerikanische Gerechtigkeit im Falle Zvonko Busic entpuppt sich als heuchlerische Ungerechtigkeit, wie vor kurzem, bei abgehaltenen Demonstrationen vor der amerikanischen Botschaft in Zagreb, gesagt wurde.

K.K.K.P.H.zs
Imotski 3-V-44

Drugarskom

OKRUŽNOM KOMITETU K.P.H.

Biokovsko - Neretvanskom

P O L O Ž A J

Dragi drugovi.

I premaš je zadatak još odavna pred nama da vam dostavimo Kadrovik bilans, i crnu knjigu. Pored najviše volje još nijesmo u stanju da vam u potpunosti izvršimo. Suvršno je opravljati ovaj momenat, razlog je potpuno jasan organizacija slasa lažava, a par pojedinaca makar da su najaktivniji nemogu zadovoljiti. Smatramo da će te nas razumjeti i uzeti u obzir što nijesmo izvršili zadatak koji je dugo vremena pred nama. Izvještaj i bilans vam šaljemo i to samo za Partijski kada, dok za simpatizere i kandidate nemožemo dati s jedne strane što je arhiv propao di smo mogli izvjesne stvar da vidimo, a s druge strane što neznamo koliko je istih otislo u partizane.

Kadrovik je pokupljen u glavnom ali trebamo još da ga potpunimo i odmah će mo vam poslati. Smatramo da nebi bilo pravilno da vam šaljeno nepotpuno, kad u roku nekoliko dana možete dobiti sve.

Crna Knjiga isto tako nije gotova i nemožemo vam je poslati. Razlog je i ovdje ići kao i gore, i nemamo namjeru da se ispravljavamo. Ali ipak trete imati u vidu da u svim selima imaju se šta uraju da se zabilježi a da mi nemamo niti u jednu trećinu Partijsku organizaciju. Suvrše u toj knjizi će biti u rasponu od 2.000-2.500 gospodara zabilježeno, i na temelju toga možete zamisliti koliki je to posao. Mi radimo svim silama i noću i danju ali još uvek smo smi, t.j. nijesmo uspjeli da kod naših organizacija postignemo ono što treba da postignemo.

Brojčana prvoj maja je slabo uspjela, u čitavom Kotaru bilo je oko 30 vutra. Parola ga ispisane sto do sada žnadeemo samo u dva sela, dok sae ostali sektorji još nijesmo izvjesteni. Plakati koje ste poslali dobili smo 30-tog u 4sat popodne i to nas kurir stava imao skoro odreda slučajno je u pogoviranju potrefio, dok kurir koji je trebao da proslijedi ovamo, ostavio ih je tu govoreći da su njemci i da se nemože preći preko ceste. Isto su u obližnjim selima razbacani iste noći dok u imotski i ostale grnizone nije bio moguće. Mi smo isto poslali veći dio u garnizonu naročito Imotski i Kamen-most. Dali su prosuti još neznamo. Komferencija je održano sasvim malo jer narod čim je ugledao vatre uježao je bojadi se reakcije. Nas odred izvrsio je 3-4 uspjesne akcije koje su naglašene na koncu u izvještaju.

Pošto se ovamo počeo priličito siriti tifus bilo bi nužno potrebno da se o tome poveže računa i da nam posaljete jednog dobrog bočničara koji bi pelcovao političke rđanike i vojsku, ovo je vrlo važno i nastojte sto prije poslati. Konkreten slučaj je kod domobrana na Kamen-mostu, a naročito na zapadnji dio našeg kotara, t.j. istočni dio Južne dalmacije je priličito sirok česći slučaj i to PJEGAVCA. Mislimo da će inekcija biti u ovom materijalu koji je kod nas, a kojeg je ostavio dr. Ikić. Istoga traži Stab Grupe, tako da imate u vidu.

Ako se uupostavi veza sa Visom i nude se moglo prebacivati izvještite jer bi trebali prebaciti neke ljudi, t.j. ositelji naših drugova koje neprijatelj progoni.

Lampi za radio FILIPŠ nastojte nam poslati što prije.

Drugarski vas pozdravljamo

S m r t f a š i z m u - s l o b o d a n a r o d u !

za K.K.K.P.H. Imot.

P.S

Rekošte nam vasi drugovi koji se nalaze ovamo da bi vjerovatno imali mogućnosti da nam posajete jedan sapirograf, koji nam je ove velike potrebe i za istog vam se obraćamo.

Zdravo.

DRŽAVA IZNAD SVEGA

God. I.

SPLIT, sredinom ožujka 1944.

Broj 1.

Partizani!

Nakon sloma Italije nema više razloga, da naši ljudi borave kao zvieri po šumama i da provode težak i mukotrpan život. Hrvatskom državnom vodstvu bili su jasni uzroci i motivi, koji su Vas silili, da ostavljate svoje domove i da sa popaljenih svojih ognjišta bježite, kako bi spasili bar goli život.

Danas, kada nam je taj najveći neprijatelj izbačen iz domovine, možete se mirno, sigurni za svoje živote vratiti svojim kućama i svojim obiteljima.

Hrvatsko državno vodstvo donieslo je posebnu Zakonsku Odredbu, koju ovdje u cijelosti donašamo, u kojoj zajamčuje život i slobodu svakomu onomu, koji se povrati iz šume, da kao pravi i izkreni sin svoje domovine suradiće na izgradnji vlastitog doma.

PARTIZANI!!

Mnogo puta bili ste pozivani, da se vratite svojim ognjištima i taj glas poslali su mnoga Vaša braća i vratili se sretni i zadovoljni, da su izbjegli strašnoj sudbinu i da mogu danas u podpunom miru i zadovoljstvu vršiti svoje svadnje poslove.

Vaši mili i dragi, slomljeni od bola čekaju Vas rašireni ruku i žeče, da Vas što prije vide kod sebe, da ponovno unešete veselje, sreću i mir u Vaše domove.

Dosta se hrvatske krv prolije za tudjinske probitke. Vratimo se svojim domovima i radimo za dobro naše Hrvatske, liečeći brojne rane zadane našem narodnom telu. Mi smo svi braća, sinovi zajedničke nam majke, mi ćemo moći podpuno razumjeti jedni druge. Nama je samo jedan cilj: proliniti što manje naše hrvatske krvi, da iz ovog svjetskog sukoba izadjemo živi i snažni, kako bi mogli svi zajedno povezani bratskom ljubavlju uložiti sve svoje snage za obnovu drage nam domovine, u kojoj će svakom čovjeku biti osiguran miran i nesmetan život. Politička mišljenja i stranačke pripadnosti ne smiju nas razdvajati. U slobodnoj državi ćemo sve blagodati prave slobode i nju ćemo urediti, kako mi sami budemo najbolje znali.

Uvjereni smo, da se Vi svi želite povratiti mirnom i srednjem životu, te ostaviti brda u koja ste bili prognani, gdje ste prisiljeni provadljati bedni život, koji ponajčešće vrlo rano svršava jednom smrću.

Ne dajte se zavaravati od neHrvata, koji su Vam se nametnuli u ovoj životnoj borbi. Odazovite se žarkom pozivu Vaših poglašenih ognjišta, da ih ponovno razplansate žarom ljubavi i sreće. Odazovite se pozivu našeg Poglavnika, koji goji neizmernu ljubav prama čitavom hrvatskom narodu, a naročito prema Vama, koji zavedeni stradavate.

Na tisuće Vaših drugova iz dana u dan vraćaju se svojim kućama presretni što su spasili svoje živote i što su tu našli na hrvatsku ljubav.

Ne oklevajte! Sliedite primjer svojih drugova, koji se sada nalaze kod kuće okruženi svojim najmilijima.

Dodjite! Mi Vas čekamo i pružamo Vam svoja srdača prožeta istinskom hrvatskom ljubavlju i željom, da Vas što prije vidimo u svojoj sredini, povezane u radu i odanosti prema našoj izmučenoj domovini i njezinom Poglavniku. Vratite se stoga svojim kućama, ne pusta obećanja, nego Zakonska Odredba štiti Vaše živote i jamči za Vašu sigurnost. Obraćajte se lažcima neHrvatima i napuštanju ih. Oni danas propadaju te nastoje i Vas lažima i zastrašnjvjem gurnuti u propst. Ne dajte se više zavaravati i vratite se svom mirnom i srednjem životu.

Zakonska odredba o neprovadjanju odnosno o obustavi kaznenog postupka protiv odmetnika i vojnih bjegunaca koji se vračaju:

Povodom činjenice, da su u zadnje vrijeme učestali mnogi slučajevi da se odmetnici suojevoljno vraćaju iz odmetništva ili se predaju prigodom vojnih odnosno redarstvenih djelatnosti, a u surhu da sve oblasti u takvim slučajevima primjenjuju istovjetan postupak primjenjuje se ovom zakonskom odredbom:

§ 1.

Protiv osoba, koje se nalaze u odmetništvu, a koje su do dana, kada ova zakonska odredba zadobije pravnu moć, počinile koji kažnljivi čin protiv probitaka Nezavisne Države Hrvatske, ne će se kazneno postupati, ako obustave svoje daljnje odmetničko djelovanje i prijave se kojoj vojničkoj, upravnoj ili sudbenoj oblasti u surhu povratka mirnom životu ili u surhu uvrštenja u Oružane Snage Nezavisne Države Hrvatske.

§ 2.

Propisi 1. ne odnose se na osobe, koje su do dana, kada je ova zakonska odredba zadobila pravnu moć, uhićene radi sumnje, da su počinile koji od kažnljivih čina navedenih u tom paragrafu.

§ 3.

U koliko je do dana, kada ova zakonska odredba zadobije pravnu moć, poveden kazneni postupak protiv osoba iz paragrafa 1. radi kažnljivih čina naveden u tom paragrafu, obustavlja se, a ako do tog dana kazneni postupak nije poveden, nema se ni povesti. Ne provadjanje odnosno obustava kaznenog progona uslijed će u slučaju, ako se kod dotičnih osoba steku uvjeti iz paragrafa 1.

Isto se tako nema protiv osoba iz 1. pokrenuti nikakav upravno-redarstveni postupak, niti poduzeti bilo kakve upravno-redarstvene mjere.

Nemaju se nadalje na osobe iz paragrafa 1. primjenili zaštitne mjere iz zakonske odredbe od 30. listopada 1943. CCXXXIII — 2728 — D. — V. — 1943. o zaštitnim mjerama zbog napadaja i čina sabotaže protiv javnom redu i sigurnosti, a ako su primjenjene na članove njihovih obitelji, imaju se ukinuti, u koliko proti osobama iz paragrafa 1. kazneni postupak nije poveden ili je obustavljen.

§ 4.

Članovima obitelji prema propisima ove zakonske odredbe smatraju se ženitbeni drug, roditelji i djeca.

§ 5.

Sve državne oblasti i svi svi državni djelatnici dužni su osobama iz paragrafa 1. kod kojih su se stekli uvjeti navedeni u tom propisu pružiti podpunu osobnu i imovinsku zaštitu. Ista ta zaštita ima se pružiti i članovima obitelji tih osoba.

§ 6.

Ako koja osoba iz paragrafa 1. smatra, da je njezina sigurnost nakon izvršenja prijave u smislu tega propisa, kao (Nastavak na drugoj strani)